

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE ÖZEL SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA
KAPASİTESİ VE FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mine Nur ALTINBAŞ

Ankara-2009

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE ÖZEL SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA
KAPASİTESİ VE FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mine Nur ALTINBAŞ

Tez Danışmanı

Doçent Dr. Güven SAYILGAN

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE ÖZEL SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA
KAPASİTESİ VE FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Güven SAYILGAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Güven SAYILGAN

.....

Doç. Dr. Hasan ŞAHİN

.....

Doç. Dr. Kadir GÜRDAL

.....

Tez Sınavı Tarihi:24/03/2009

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Mine Nur ALTINBAŞ

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	VI.
ŞEKİLLER.....	VIII.
GRAFİKLER.....	IX.
KISALTMALAR.....	X.
GİRİŞ.....	1
I. SİGORTACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE SİGORTANIN İŞLEVLERİ.....	3
1. RİSK KAVRAMININ İNCELENMESİ.....	3
1.1. SİGORTA MATEMATİĞİ YÖNÜNDEN RİSKLER.....	4
1.1.1. Temel Risk.....	4
1.1.2. Özel Risk.....	4
1.2. İKTİSADİ AÇIDAN RİSKLER.....	4
1.2.1. İktisadi Sonucu Olan Riskler.....	5
1.2.2. İktisadi Sonucu Olmayan Açıdan Riskler.....	5
1.3. RİSKİN KAYNAKLARI.....	6
1.3.1. Toplumsal Kaynaklı Riskler.....	6
1.3.2. Doğal Kaynaklı Riskler.....	6
1.3.3. Diğer Kaynaklı Riskler.....	6
2. SİGORTA KAVRAMININ İNCELENMESİ.....	7
2.1. SİGORTANIN TANIMI VE UNSURLARI.....	7
2.1.1. Hasarın Tesadüfi Olarak Meydana Gelmesi.....	8
2.1.2. Aynı Derecede Tehlikeye Maruz Benzer Ünitelerin Biraraya Getirilmesi.....	9
2.1.3. Meydana Gelen Hasar Olaylarının Para Birimi İle Ölçülebilir Olması.....	9
2.1.4. Rizikonun İstatistiki Olarak Kavranması.....	9
2.2. SİGORTANIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	9
2.3. SİGORTACILIĞIN TEKNİK ESASLARI VE BÜYÜK SAYILAR KANUNU.....	11
3. SİGORTANIN TEMEL İLKELERİ.....	13
3.1. SİGORTALANABİLİR MENFAAT İLKESİ.....	13
3.2. AZAMİ İYİNİYET İLKESİ.....	13
3.3. TAZMİNAT İLKESİ.....	14

3.4. HALEFİYET VE HAKLARIN DEVRİ İLKESİ.....	14
3.5. YAKIN SEBEP İLKESİ.....	15
3.6. HASARA İŞTİRAK VEYA ÇİFTE SİGORTA İLKESİ.....	15
4. SİGORTA ÇEŞİTLERİ.....	16
4.1. SOSYAL SİGORTALAR.....	16
4.2. ÖZEL SİGORTALAR.....	17
5. SİGORTA ANLAŞMASININ TARAFLARI VE SİGORTA ARACILARI..	20
5.1. SİGORTA ANLAŞMASININ TARAFLARI.....	20
5.1.1. Sigortacı.....	20
5.1.2. Sigortalı.....	20
5.2. SİGORTA ARACILARI.....	20
5.2.1. Acente.....	21
5.2.2. Broker.....	22
6. SİGORTACININ MALİ YÜKÜNÜ AZALTAN TEDBİRLER.....	22
6.1. REASÜRANS.....	23
6.1.1. Fakültatif (İhtiyari) Reasürans.....	24
6.1.2. Zorunlu Reasürans (Reasürans Treteleri).....	25
6.1.3. Pool Anlaşmaları.....	27
6.2. KOASÜRANS.....	27
6.3. RETROSESİYON.....	28
7. SİGORTACILIK İŞLEVLERİ.....	28
7.1. EKONOMİK İŞLEMLER.....	29
7.1.1. Önemli Bir Tasarruf Kaynağı Olma İşlevi.....	29
7.1.2. Sigortanın Sosyo-Ekonomik Çöküntüleri Önleme İşlevi.....	30
7.1.3. Sosyal Refah Düzeyini Artırma İşlevi.....	31
7.1.4. Uluslararası Ekonomik İlişkileri Güçlendirme İşlevi.....	31
7.1.5. Vergi Kaynağı Olma İşlevi.....	31
7.1.6. Sermaye Faktörünün Mobilizasyonu İşlevi.....	32
7.1.7. Sermaye Piyasasının Gelişmesini Sağlama İşlevi.....	33
7.1.8. İstihdam Sağlama İşlevi.....	33
7.1.9. Ödemeler Dengesini İyileştirme İşlevi.....	33

7.2. RİZİKO YÖNETİMİ VE GİRİŞİMLER AÇISINDAN İŞLEVLER (MİKRO İŞLEVLER).....	34
7.2.1. Girişimcinin Kararlarını Etkiler.....	34
7.2.2. Girişimcinin Daha Ucuz Fiyata Yatırım Sermayesi Bulmasını Sağlar.....	35
7.2.3. Girişimcinin Riziko Karşılığı Dondurduğu Sermaye Miktarını En Aza İndirger.....	35
7.2.4. Sigorta Güvencesi Girişimciye Kredi Olanakları Yaratır.....	35
7.2.5. Sigorta Fiyatların Daha Gerçekçi Bir Düzeyde Oluşmasını Sağlar.....	36
8. SİGORTA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ.....	36
II. TÜRKİYE’DE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE FON YARATMA KAPASİTESİNİN İNCELENMESİ.....	38
1. TÜRKİYE’DE ÖZEL SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	38
1.1. CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEM.....	38
1.2. CUMHURİYET SONRASI DÖNEM.....	39
1.2.1. Devletin Himayesi ve Koruması Altındaki Dönem (1923-1957).....	40
1.2.2. Gelişme Dönemi (1957-1984).....	40
1.2.3. Liberalleşme Dönemi (1984-1990).....	41
1.2.4. Tam Rekabet Dönemi (1990 ve Sonrası).....	42
2. TÜRKİYE’DE ÖZEL SİGORTA SEKTÖRÜ HAKKINDA BİLGİLER.....	45
3. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA İŞLEVİ VE FON KAYNAKLARI.....	46
3.1. FON KAVRAMI VE SİGORTANIN YARATMA İŞLEVİ.....	46
3.2. SİGORTANIN FON KAYNAKLARI.....	48
4. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA KAPASİTESİNİN İNCELENMESİ.....	50
4.1. FON BİRİKİMİNİN BİLANÇOLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	50
4.2. FON BİRİKİMİNİN PRİM ÜRETİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	54
4.2.1. Yıllık Prim Üretimi.....	54
4.2.2. Direkt Prim Üretiminin GSYİH’ye Oranı.....	57
4.2.3. Kişi Başına Düşen Prim Üretimi.....	58
4.2.4. Prim Üretiminin Branşlara Göre Dağılımı.....	61
4.3. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON KULLANIM ALANLARI.....	65

4.4. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN TEKNİK VE MALİ KARLARI.....	66
4.5. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN YATIRIMLARI.....	70
4.6. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA İŞLEVİNİ ETKİLEYEN NEDENLER.....	75
4.6.1. Düşük Prim Üretim Düzeyi.....	78
4.6.2. Atıl Kapasiteler.....	79
4.6.3. Hayat Sigortası ve Bireysel Emeklilik Sisteminin Durumu.....	80
4.6.4. Prim Tahsilatı.....	82
4.6.5. Enflasyon.....	85
4.6.6. Banka ve Holdinglerin Etkisi.....	89
4.6.7 Pazarlama ve Halkla İlişkiler.....	90
4.6.8 Rekabetçi Olmayan Yapı.....	93
III. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN DÜNYA SİGORTA SEKTÖRÜNDEKİ YERİ.....	94
1. BÖLGELER BAZINDA PRİM ÜRETİMİ.....	94
2. GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN DURUMU.....	95
3. EKONOMİK ORGANİZASYONLARIN DURUMU.....	97
4. ÜLKELER BAZINDA PRİM ÜRETİMİ DURUMU.....	97
4.1. TOPLAM PRİM ÜRETİMİ.....	97
4.2. HAYAT DALI PRİM ÜRETİMİ.....	98
4.3. HAYAT DIŞI PRİM ÜRETİM DURUMU.....	100
4.4. KİŞİ BAŞINA PRİM DURUMU.....	101
4.5. PRİM ÜRETİMİNİNİ GSYİH' YE ORANI YÖNÜNDEN ÜLKELERİN DURUMU.....	102
5. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN ÇEŞİTLİ YILLARDA DÜNYA SIRALAMASINDAKİ YERİ.....	103
6. DÜNYA SİGORTA SEKTÖRÜNDE YENİ EĞİLİMLER VE LİBERALLEŞME.....	104
7. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	107
IV. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ.....	112
1. FİNANSAL PİYASALAR VE FİNANSAL SİSTEM.....	112
2. TÜRK FİNANS KESİMİNİN GELİŞİMİ.....	115

3. KURUMSAL YATIRIMCI OLARAK SİGORTA ŞİRKETLERİ.....	118
4. TÜRKİYE’DE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ.....	120
4.1. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN SERMAYE PİYASASINDAKİ YERİ.....	121
4.2. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN PARA PİYASASINDAKİ YERİ.....	125
4.3. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL KURUMLARIN AKTİF TOPLAMINDAKİ YERİ.....	127
4.3.1. Sigorta Sektörü Aktif Toplamındaki Gelişmeler.....	127
4.3.2. Aktifler Toplamındaki Paylarına Göre Finansal Kurumların Dağılımı.....	128
4.3.3. Sigorta Sektörü Aktiflerinin GSYİH’deki Yeri.....	131
4.4. FİNANSAL ARAÇLARIN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI.....	133
4.5. SİGORTA PRİMLERİNİN FİNANSAL ARAÇLAR TOPLAMINDAKİ PAYI.....	135
4.6. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANS KESİMİNDEKİ YERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	137
SONUÇ.....	140
ÖZET.....	145
ABSTRACT.....	148
KAYNAKÇA.....	150

TABLULAR

TABLO 1. SİGORTA ÇEŞİTLERİ.....	16
TABLO 2. SOSYAL SİGORTALAR VE ÖZEL SİGORTALAR ARASINDAKİ FARKLAR.....	19
TABLO 3. TÜRKİYE’DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	45
TABLO 4. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN BÜYÜKLÜKLERİ.....	46
TABLO 5. BİLANÇOLAR AÇISINDAN FON KAYNAKLARI.....	53
TABLO 6. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN 1990 – 2007 YILLARI ARASINDA DİREKT PRİM ÜRETİMLERİ.....	56
TABLO 7. PRİMLERİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI.....	57
TABLO 8. 1990 – 2007 YILLARI ARASINDA KİŞİ BAŞINA DÜŞEN DİREKT PRİM ÜRETİMLERİ.....	60
TABLO 9. SİGORTA DALLARI İTİBARIYLA DİREKT PRİMLERİN DAĞILIMI.....	64
TABLO 10. TEKNİK, MALİ VE TOPLAM KARLAR.....	69
TABLO 11. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNİN YATIRIMLARI.....	74
TABLO 12. SİGORTA SEKTÖRÜ SORUNLARININ DAĞILIMI.....	77
TABLO 13. PRİMLER İÇERİSİNDE PRİM ALACAKLARININ PAYI.....	84
TABLO 14. ENFLASYONUN SİGORTA BÜYÜKLÜKLERİNE NEGATİF ETKİSİ.....	88
TABLO 15. SİGORTA ŞİRKETLERİ SERMAYESİNİN PAY SAHİPLERİ ARASINDAKİ DAĞILIMI.....	89
TABLO 16. BÖLGELERE GÖRE PRİM HACMİ.....	95
TABLO 17. GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN DURUMU.....	95
TABLO 18. EKONOMİK ORGANİZASYONLARIN DURUMU.....	97
TABLO 19. ÜLKELERİN TOPLAM PRİM ÜRETİMİ, BÜYÜME ORANI VE DÜNYADAKİ PAYI.....	98
TABLO 20. ÜLKELERİN HAYAT DALI PRİM ÜRETİMİ.....	99
TABLO 21. ÜLKELERİN HAYAT DIŞI PRİM ÜRETİMİ.....	100
TABLO 22. ÜLKELERİN KİŞİ BAŞINA DÜŞEN PRİM ÜRETİMİ.....	102
TABLO 23. PRİM ÜRETİMİNİN GSYİH’DEKİ PAYI.....	103

TABLO 24. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN ÇEŞİTLİ YILLARDA DÜNYA SIRALAMASINDAKİ YERİ.....	104
TABLO 25. SİGORTA SEKTÖRÜNDE REFERANS BAZI ÜLKELERDE DEVLET MÜDAHALESİ VE DÜZENLEME BİÇİMLERİ.....	105
TABLO 26. TÜRKİYE – AB KARŞILAŞTIRMASI.....	111
TABLO 27. FİNANSAL PİYASA TÜRLERİ.....	113
TABLO 28. ARACI KURUMLAR.....	114
TABLO 29. FİNANSAL KURUMLAR.....	114
TABLO 30. FİNANSAL SİSTEMDE YERALAN KURUMLAR VE ARAÇLAR.....	117
TABLO 31. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN TOPLAM MENKUL KIYMET İHRAÇ VE STOKUNDAKİ YERİ.....	122
TABLO 32. TOPLAM MEVDUAT VE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN PAYI.....	126
TABLO 33. SİGORTA SEKTÖRÜ AKTİFLERİ VE ARTIŞ ORANLARI.....	127
TABLO 34. AKTİF TOPLAMINDAKİ PAYLARA GÖRE FİNANSAL KURUMLARIN DAĞILIMI.....	129
TABLO 35. FİNANSAL KURUMLARIN AKTİF TOPLAMLARININ GSYİH'YE ORANLARI.....	132
TABLO 36. FİNANSAL ARAÇLARIN GSYİH'DEKİ PAYI.....	134
TABLO 37. FİNANSAL ARAÇLARIN TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI.....	136

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1. REASÜRANS İŞLEMİ.....	24
ŞEKİL 2. SİGORTA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ.....	37

GRAFİKLER

GRAFİK 1. DİREKT PRİM ÜRETİM ARTIŞ ORANLARININ KARŞILAŞTIRMASI.....	56
GRAFİK 2. DİREKT PRİM / GSYİH.....	58
GRAFİK 3. KİŞİ BAŞINA DÜŞEN DİREKT PRİM ÜRETİMİ ARTIŞ ORANLARININ KARŞILAŞTIRMASI.....	60
GRAFİK 4. SİGORTA DALLARINDAKİ PRİM ÜRETİMİNİN TOPLAM ÜRETİMDEKİ PAYI.....	65
GRAFİK 5. TEKNİK VE MALİ KARIN TOPLAM KARA ORANI.....	70
GRAFİK 6. YATIRIMLARIN DAĞILIMI.....	75
GRAFİK 7. PRİM ALACAKLARININ DİREKT PRİME ORANLARI.....	84
GRAFİK 8. SİGORTA SEKTÖRÜ MENKUL KIYMETLERİN MENKUL KİMET İHRACINA ORANI.....	123
GRAFİK 9. SİGORTA SEKTÖRÜ MENKUL KIYMETLERİNİN MENKUL KIYMET STOKUNA ORANI.....	124
GRAFİK 10. SİGORTA PRİMLERİNİN MENKUL KIYMET STOKUNA ORANI.....	124
GRAFİK 11.SİGORTA SEKTÖRÜ MEVDUATININ TOPLAM MEVDUATA ORANI.....	126
GRAFİK 12. SİGORTA SEKTÖRÜ TOPLAM AKTİFLERİNİN ARTIŞ ORANLARI.....	128
GRAFİK 13. FİNANSAL KURUMLARIN AKTİF TOPLAMININ TOPLAM AKTİFLERDEKİ PAYI.....	130
GRAFİK 14. FİNANSAL KURUMLARIN AKTİF TOPLAMLARININ GSYİH'YE ORANI.....	133
GRAFİK 15. FİNANSAL ARAÇLARIN GSYİH'DEKİ PAYI.....	135
GRAFİK 16.FİNANSAL ARAÇLARIN TOPLAMDAKİ PAYI.....	137

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
a.g.b	: Adı Geçen Bildiri
a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
a.g.t	: Adı Geçen Tebliğ
A.Ş.	: Anonim Şirket
bkz	: Bakınız
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DP	: Dolaşımdaki Para
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Fin.Kir.	: Finansal Kiralama
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
H	: Hayat
HD	: Hayat Dışı
HM	: Hazine Müsteşarlığı
İAV	: İktisadi Araştırmalar Vakfı
İşl	: İşletme
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İZTO	: İzmir Ticaret Odası
Kat.	: Katılım
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
Kur	: Kurum
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
Ltd.Ş.	: Limited Şirketi
md	: Madde
Menk	: Menkul
Md	: Müdürlük
MK	: Menkul Kıymetler
MKYF	: Menkul Kıymet Yatırım Fonu
NAFTA	: Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Bölgesi
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
ÖFKB	: Özel Finans Kurumları Birliği

s	: Sayfa
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TAŞ	: Türk Anonim Şirketi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSPAK	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Birliği
TSRSB	: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerin ve bu arada Türkiye'nin ekonomik gelişme sürecinde karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi yatırımların finansmanında gerekli olan tasarrufların artırılmasıdır. Sermaye birikiminin hızlandırılmasında, toplumu tasarrufa özendirilecek önlemlerin yanı sıra, tasarrufun yatırımlara yönlendirilmesinde kurumsal bir altyapının oluşturulması büyük bir önem taşımaktadır. Bu bakımdan, finansal piyasaların özellikle de sermaye piyasasının gelişmekte olan ülkelere düzenlenip geliştirilmesi gerekir.

Finansal sistem içerisinde kaynakları, tasarrufta bulunan birimlerden yatırımcılara aktaran çeşitli finansal aracı kuruluşlar bulunmaktadır. Bankalar, aracı kurumlar, sosyal güvenlik kuruluşları, sigorta şirketleri, menkul kıymet yatırım fonlarını ve ortaklıkları kapsayan aracı kuruluşlar, topladıkları fonları fon talep eden birimlere değişik vade ve koşullarda aktarırlar.

Temel işlevi rizikoyu bölmek, zararı paylaşmak başka bir deyimle ekonomideki riski azaltmak olan sigorta şirketleri aynı zamanda elde ettikleri primleri yatırımlara kanalize etmektedirler. Bu doğrultuda, günümüzde sigorta şirketlerinin fon yaratma kapasiteleri ve bu fonların etkin bir şekilde yatırımlara yöneltilmesi önem kazanmıştır. Sigorta sektörünün fon yaratma işlevi, temel işlevini geride bırakmıştır.

Özellikle gelişmiş ülkelerde sigorta sektörüne büyük önem verilmiş ve sektörün fon yaratma işlevinden üst düzeyde yararlanılmıştır. Sigorta faaliyetleri, geniş halk kitlelerine ve uluslararası yayılabilme özelliğine sahip olduğundan,

sektör ülke içinde ve ülke dışında bulunan kişi ve kuruluşlara ait fonların bir bölümünü rezervleri içinde toplama olanağına sahiptir. Bu birikimler birçok ülkede, inşaat, tarım, sanayi hatta savunma sektörlerinin kalkınmasında yararlanılan kaynaklar arasında uzun yıllar birinci sırada yer almıştır.

Bu çalışmada, Türkiye’de sigorta sektörünün fon yaratma kapasitesi ve bu fonların etkin bir şekilde finansal piyasalara kanalize edilip edilmediği incelenmiştir.

Çalışmada öncelikle, sigortacılıkla ilgili temel kavramlardan, sigorta ve reasürans işlemlerine ilişkin genel bilgiler ve sigortacılığın işlevlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, sigorta sektörünün fon yaratma işlevi değerlendirilmiştir. Bu amaçla Türkiye’de sigortacılığın tarihsel gelişimi, ile Türkiye’deki özel sigorta şirketlerinin fon birikimi ve kullanım alanları çeşitli göstergeler yardımıyla ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde dünya sigorta sektörü incelenerek Türkiye’nin konumu saptanmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise, sigorta sektörünün finansal kesimdeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE SİGORTANIN İŞLEVLERİ

1. RİSK KAVRAMININ İNCELENMESİ

Refah düzeyinin korunmasını amaçlayan, iktisat biliminin uygulamaya yönelik bir dalı olarak tanımlanan sigortanın temeli, belirsizlik ve belirsizlikten kaynaklanan risklerin meydana gelme olasılığıdır.

Risk, zarara uğrama veya arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme olasılığıdır. Bir diğer deyimle; risk, bir olayın gerçekleşen sonucunun, beklenen sonucundan önemli derecede sapmasının objektif olasılığıdır.¹ Yani iktisadi anlamı ile risk, ölçülebilir bir belirsizliği ifade eder. Sigorta matematiği yönünden ise, risk zararların ve kayıpların belirsizliği olarak tanımlanabilir.

Risk evrenseldir ve insan hayatında her an ortaya çıkabilir.² Dolayısıyla, insanların ve işletmelerin riskten kurtulma çabalarının sonucu olarak riski paylaştran ve dağıtan toplulukların oluşturulması, riskin devredilmesi ve riske karşı bir fon oluşturulması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bir risk yönetimi biçimi olan sigortacılığa gerek duyulmuştur.³ Risk yönetimi ise, işletmenin hedefleri doğrultusunda riskin planlanması, örgütlenmesi ve denetlenmesiyle mutlak risklerin istenmeyen etkilerini en az maliyete, en düşük seviyeye indirilmesi olarak

---

¹ Curtis M.ELLIOT, Emmet J.VAUGHAN, **Fundamentals of Risk and Insurances**, John Wiley and Sons Inc. Newyork,1972, s.9

² Necdet SAĞLAM, **Sigorta Şirketlerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve AB'ye Uyum**, ETAM A.Ş., Eskişehir, 1996, s.5

³ a.g.e, s.9

tanımlanabilir. Sigorta, özellikleri ve prensipleri bakımından insanlara ve ekonomiye en çok katkı sağlayan ve en ekonomik risk yönetim türüdür.

Riskler özelliklerine göre sınıflandırılabilir :

1.1. SİGORTA MATEMATİĞİ YÖNÜNDE RİSKLER :

Temel risk ve özel risk ayrımı önemlidir.⁴

1.1.1. Temel Risk

Temel risk, sonuçları ve kaynakları bakımından kişisel değildir. Bu riskten doğan kayıplara, kişiler kendi hareketleriyle neden olmazlar. Temel riskler, genellikle harp, enflasyon, işsizlik gibi siyasal ve sosyal ekonomik bunalımlardan kaynaklanır ve bu risklerin sonuçlarından tüm toplum etkilenir⁵.

1.1.2. Özel Risk

Özel riskler bireysel olayların sonucu ortaya çıkar. Hırsızlık, yangın, kaza gibi olaylardan kaynaklanan bu tür risklerin nedenleri ve etkileri bireyseldir.

1.2. İKTİSADİ AÇIDAN RİSKLER :

Bunlar, iktisadi sonucu olan riskler ile iktisadi sonucu olmayan risklerdir.

---

⁴ Özdemir AKMUT, **Hayat Sigortası Teorisi ve Türkiye'deki Uygulama**, Sevinç Matbaası, Ankara,1980, s.26

⁵ S.R. DIACON, R.L. CARTER, **Sucess in Insurance**, John Murray Publishers, London, 2005, s:5

1.2.1. İktisadi Sonucu Olan Riskler

Sigortacılığın temel konusunu iktisadi sonucu olan riskler oluşturur. Sigorta bu risklere karşı güven sağlar.⁶ Bu riskler ikiye ayrılır.

1.2.1.1. Spekülatif (Yalın) Riskler

Spekülatif riskte hem kazanma hem de kaybetme olasılığı vardır⁷. Bu tür riskler daha çok iktisadi faaliyetlerle ilgilidir.

1.2.1.2. Tesadüfi (Saf) Riskler

Tesadüfi risklerin gerçekleşmesi durumunda sadece kaybetme olasılığı vardır. Bu riskler muhatabına göre kişi riski, mal riski, ticari risk, işletme riski, para riski, kanuni sorumluluk riski gibi ayrımlara tabii tutulabilir.⁸ Ayrıca, günümüzde gelişen uluslararası ticaretin maruz kaldığı *politik ve ticari riskler de* vardır. Georgetown David A. Jodice *politik riski*, “bir ülkede faaliyet gösteren yabancı şirketlerin mal varlığı, personel ve faaliyetlerini etkileyecek çapta, ulusal ya da uluslararası nitelikteki olaylar zinciri” olarak tanımlamaktadır.⁹ Politik ve ticari riskler, sözleşmeye ilişkin, mal varlığına yönelik ve kişilere yönelik olarak üç başlıkta toplanmaktadır.

1.2.2. İktisadi Sonucu Olmayan Riskler

Daha çok şahısların manevi varlığı sınırları içerisinde değerlendirilen ve para ile ölçülmesini güç olan risklerdir.

---

⁶ SAĞLAM, a.g.e., s.6

⁷ S.R. DIACON, R.L. CARTER, a.g.e, s:6

⁸ Kamuran PEKİNER, **Sigorta İşletmeciliği Prensipleri-Hesap Bünyesi**, İÜ Yayınları, No:1904, Sermet Matbaası, İstanbul, 1974, s.18

⁹ Reinsurance HAZ 1994'den aktaran **Reasürör**, “Politik ve Ticari Riskler” OCAK-1995, Milli Reasürans T.A.Ş, s.11,

1.3. RİSKİN KAYNAKLARI

1.3.1. Toplumsal Kaynaklı Riskler

Bir arada yaşamak durumunda olan insanlar hem bir işbirliği hem de çıkar çatışması içindedirler. Bu nedenle, canları ve mallarını kendileri dışındaki insanlardan gelebilecek “toplumsal kaynaklı risklere karşı” koruma güdüsü ile hareket ederler. Sonuçta bu mücadele toplumun genelinde bir risk kaynağı olarak varlığını sürdürür.

1.3.2.Doğal Kaynaklı Riskler

İnsanın bireysel iradesi dışındaki, yani ne zaman ve ne şiddetle olacağını bilemediği deprem, sel, kuraklık gibi doğa olayları risk kaynaklarıdır.

1.3.3.Diğer Kaynaklardan Gelen Riskler

Yukarıdaki iki temel risk kaynağı grubuna girmeyen risklerin kapsamı oldukça geniştir. Uygarlığın gelişmesiyle ortaya çıkan teknolojik buluşlar getirdikleri yararların yanında büyük bir kaza riskini de taşımaktadırlar. Trafik ve elektrik kazaları, bilgisayar sistemlerindeki arızalar ilk akla gelen örneklerdir. Ayrıca, bir işletmenin kuruluş aşamasından itibaren taşıdığı zarar etme riski de bu kapsamda değerlendirilebilir.

2. SİGORTA KAVRAMININ İNCELENMESİ

2.1. SİGORTANIN TANIMI VE UNSURLARI

İnsanlar her gün çeşitli olaylarla karşılaşır. Bu olaylardan bir kısmı rutin, olağan ve tehlikesizken, bir kısmı da tehlikelidir. Tehlikeli olaylar genellikle tesadüfidir.

Bazen hiç beklenmedik bir olay tehlikeli sonuçlar doğurabilir ve kişiye zarar verebilir. Bu zararlar, mal veya can kaybı şeklinde sonuçlanabilir. Dolayısıyla, insan ve toplum için zararlar doğurabilecek bu tehlikeli olaylara karşı önlem alma fikri, sigorta kavramını ve sigortacılığı ortaya çıkarmıştır.

Sigorta Latince kökenli bir kelime olup, tam Türkçe karşılığı emniyet ve güven anlamına gelir.¹⁰

Sigortanın çeşitli tanımları yapılmıştır. Bunlardan birisi de, “riskin ölçülmesi” ve “riskin paylaşılması” kavramları bir araya getirilerek yapılmıştır. Buna göre; bir riskin, belirli bir ölçüde tehdidi altında bulunan çok sayıda ve benzer nitelikte birimlerin, ortaya çıkacak zararları birlikte karşılamak üzere bir araya gelmesi, sigortayı oluşturur.¹¹

Sigortanın unsurlarını oluşturan koşullar bir araya getirilerek sigortanın şu şekilde tanımı verilebilir: Sigorta; aynı riskle karşı karşıya bulunan çok sayıda kişinin, bireysel olarak belirsiz olan hasar olasılığını belirgin duruma getirmek ve bu

---

¹⁰ Tefik BARAN, **Sigorta ve Reasüransa Bir Yaklaşım**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1982, s.11

¹¹ Allan H. WILLET. **The Economic Theory of Risk and Insurance**, . Philedelphia: The University of Pennsylvania Press, 1951, s.72’den aktaran Özdemir AKMUT, a.g.e,9

olasılığın gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararı birlikte karşılamak amacıyla, risk yönetim ve sorumluluğunu taşıyan bir kişi veya kurum tarafından bir araya getirilmesidir.¹²

Bu tanım öncelikle, sigortanın ekonomik işlevi olan riskin azaltılması ve belirginleştirilmesini vurgular. Tanımdaki diğer bir nokta da, tarafların belirlenmesidir. Taraflardan birisi aynı riskle karşı karşıya kalan şahıslar, diğeri de sigortacıdır.

Türk Ticaret Kanununun 1263. maddesinde ise, sigorta şöyle tanımlanmıştır: “Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin *parayla ölçülebilir bir menfaatini* halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi ve sair edalarda bulunmayı üzerine alır.”

Yukarıda verilen tanımlara göre sigortayı oluşturan unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

2.1.1. Hasarın Tesadüfi Olarak Meydana Gelmesi

Sigorta tanımının en önemli unsuru, hasarın tesadüfi olarak meydana gelmesidir.¹³ Sadece tesadüfen meydana gelen hasarlar sigorta kapsamına alınabilir. Kasten meydana gelen olaylarda, sigortacı sigortalıya karşı sorumlu tutulamaz. Burada önemli olan, hasarın kasti bir edimle meydana gelmemiş olmasıdır.

---

¹² AKMUT, a.g.e., s.9

¹³ PEKİNER, a.g.e., s.18

2.1.2. Aynı Derecede Tehlikeye Maruz Benzer Ünitelerin Biraraya Getirilmesi

Yeterli sayıda benzer ünitelerin bir araya getirilmesiyle, bu ünitelerin herbiri için söz konusu olan belirsiz kayıplar, belirli ve tahmin edilebilir kayıplar haline getirilir. Bu sayede, sigortacı bir taraftan büyük sayılar kanununun geçerliliğini sağlar, diğer taraftan da çok sayıda rizikoyu üstlenir.

2.1.3. Meydana Gelen Hasar Olaylarının Para Birimi İle Ölçülebilir Olması

Sigorta sadece maddi zarar ve kayıpları karşılar. Diğer bir deyimle zararın ne zaman meydana geldiğinin ve boyutunun belirlenebilir olması gerekir.¹⁴ Bu unsura göre, manevi değerlerin ve kayıpların sigortası söz konusu olamamaktadır.¹⁵

2.1.4. Rizikonun İstatistikî Olarak Kavranması

Sigortada hasarın istatistikî olarak ölçülmesi gerekir. Bu unsur, gerek prim yüksekliğinin gerekse hasar maliyetinin tespitinde önem kazanır¹⁶.

2.2. SİGORTANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanların hayatta karşılaşılabilecekleri, zarara ve masrafa yol açan olayların ekonomik sonuçlarından kendilerini korumak için önceden tedbir alma ihtiyacı, sigortayı ortaya çıkarmıştır. Bu bakımdan sigorta tarihini incelemek için çok eski devirlere kadar gitmek gerekir.

---

¹⁴ Emmet VAUGHAN, Therese VAUGHAN, **Essentials of Insurance A Risk Management Perspective**, John Wiley and Sons Inc., U.S.A., 1995, s:5

¹⁵ TTK 1263. mad., “Para ile ölçülebilen menfaatin, riske karşı sigortalanabileceğini” amirdir.

¹⁶ Christopher PARSONS, **Theory of Risk and Insurance Markets**, Cass Business School, 2005, s:2

Sigortanın ilk izleri, çöllerde kervancılık yapan tacirlerin kervanlarının yağma edilmesine ve soyulmasına karşı, aralarında yaptıkları anlaşmalarda görülür. Yine, Hammurabi Kanunlarında sigorta benzeri bazı tazminat ödemelerine yer verilmiştir.

MÖ 650 – 558 yıllarında geçerli olan Atina Kanunları'na göre, aralarında kan bağlantısı bulunan topluluklar, kendi oluşturdukları bir örgüte belirli meblağ öderlerdi ve üyelerinin ölümlerinde, cenaze masrafları bu örgüt tarafından karşılanırdı.

MS 200 yıllarında ise Roma'da dini, mesleki ve askeri kuruluşlar belirli bir üye akçesi toplayarak üyelerinin ölümü halinde yakınlarına yardım yaparlardı.¹⁷

Yine Ortaçağ Avrupası ile birlikte gelişen tüccar ve esnaf birliklerinin, üyelerini ölüm durumunda korumak için oluşturdukları fonlar da sigorta uygulamalarının bir başlangıcı sayılabilir.

Bu dönemlerde sigorta kavramının genel niteliği yardım düzeyindedir.¹⁸ Bugünkü anlamıyla sigorta, ortaçağda ticaretin gelişmesiyle İngiltere, Almanya, Hollanda, İspanya, İtalya ve Fransa'da ortaya çıkmıştır. Prim esasına dayanan ilk sigorta uygulaması ise 13.'üncü yüzyılın ortalarında Venedik, Floransa ve Pisa'da görülmüştür.

“The Life Assurance and Annuity Association” adı ile 4 Ekim 1699 yılında İngiltere'de kurulan ilk gerçek karşılıklı sigorta şirketinin ardından¹⁹ 18. yüzyılda Sigorta Odası'nın (Chamber of Assurance) kurulması ile sigorta faaliyeti yasal bir

¹⁷ Yurdakul ÇALDAĞ. **Sigorta İşletmeleri ve Muhasebesinin İncelenmesi**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No:125, Kalite Matbaası, Ankara, 1979, s.6

¹⁸ a.g.e., s.6

¹⁹ Kenneth BLACK JR.-Harold D. SKIPPER JR., **Life Insurance**, 12th Ed., New Jersey, 1994. s.49

kimlik kazanmıştır.²⁰ Deniz ticaretinin gelişmesiyle birlikte Batıdaki zenginleşme hız kazanmış, modern finans sektörünün temelleri atılmıştır. Büyüyen zenginliğin korunmasını sadece kolluk güçlerine bırakmayan Batı sermayesi, risklere karşı sigorta kavramı ve kurumları geliştirerek kendini güvenceye alma arayışını sonuçlandırmıştır.

Endüstri devriminin biçimlendirdiği üretim kalıpları ve kent yaşamının, yaşam ve kaza sigortaları ihtiyacının ortaya çıkmasına yol açması gibi, bilim adamlarının olasılık ve aktüeryal hesaplara ilişkin yeni teoriler geliştirmesi de modern anlamda sigortacılığın işlerlik kazanmasına yol açmıştır.²¹

2.3. SİGORTACILIĞIN TEKNİK ESASLARI VE BÜYÜK SAYILAR KANUNU

Belirsizlik arz eden risklerin ne zaman ortaya çıkacağı ve doğuracağı sonuçların önceden bilinmesine olanak yoktur. Ancak olaylar yeteri derecede ve devamlı olarak izlendiğinde, bilinmeyen ve görünmeyen olayların belirsizliğinin ortadan kalktığı ve rizikonun nispeten bir düzen içinde yürüdüğü görülür.²² Kitle durumundaki olayların belli bir düzen içinde yürüdüğü varsayımı, karşımıza “Büyük Sayılar Kanununu” çıkarır.

Bu kanunun temelini olasılık hesapları oluşturur. Olasılık (probabilite), belli türden olayların, belirli sayıda tecrübe ve gözetleme sonucunda meydana gelme şanslarının tespitidir. Eğer bir olayın meydana gelmesine hiç imkan yoksa, o takdirde

---

²⁰ a.g.e., s.52.ve John BIRDS, **Modern Insurance Law**, 2nd Ed., London, 1988, s.2

²¹ BIRDS , a.g.e. ,s.54

²² Ömür GENÇ, **Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi ve Sermaye Piyasasındaki Etkinliği**, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik Analiz Konjonktür ve Sektör İzleme Müdürlüğü, Ankara,1997, s.14

probabilite sıfırdır. Aksi takdirde, olayların meydana gelmesi kesinse, probabilite birdir.

Büyük sayılar kanunu terimi, ilk kez Fransız matematikçi Poisson tarafından kullanılmıştır. Büyük sayılar kanununa göre, bir örnekleme sürecinde gözlem sayıları çok sayıda (kuramsal olarak sonsuz sayıda) artırılırsa bir olayın meydana gelme olasılığı gerçeğe çok yakın olarak saptanabilir. Buna göre, bir olayın gerçekleşme ihtimalini öğrenmek için aynı özellikteki bir çok olayın incelenmesi gerekir.

Büyük sayılar kanunu, özellikle sigorta işletmeciliğinde önemlidir. Çünkü, büyük sayılar kanununun uygulanabildiği alanlarda, zarara sebep olan olay karşılanabilmektedir. Sigorta şirketleri, aynı nitelikteki olayları ne kadar çok karşılayabilirse uğrayacağı hasarda belirsizliği o derecede ortadan kaldırmış olur. Bu sebeple sigorta şirketleri düşük primle kar elde edebilmektedir.

Sigorta şirketleri, riskin geniş bir gruba dağıtılarak azaltılmasını ve belirgin bir duruma getirmesinin sağlamak amacıyla, benzer nitelikteki kişileri bir araya toplarken, bunların ayrı yerleşme merkezlerinde oturan kimseler olmasına özen gösterirler. Böylece belirli bir yerde meydana gelebilecek olan beklenmedik doğal ve toplumsal felaketlerin zararlarını en aza indirmiş olurlar.²³

---

²³ AKMUT , a.g.e., s:48

3. SİGORTANIN TEMEL İLKELERİ

3.1.SİGORTALANABİLİR MENFAAT İLKESİ

Menfaat, sigorta sözleşmesinin temel unsurlarından biridir.²⁴ Sigortalının, sigortaya konu olan şeyin korunup muhafaza edilmesindeki yasal menfaatine “*sigortalanabilir menfaat*” denir. Bu bakımdan sigortalanabilir menfaat sigorta yaptırabilme hakkını ifade eder. Malik olunmakla sigortalanabilir menfaate sahip olunabilir. Ancak, mal sigortalarında malik olmadan da sigortalanabilir menfaate sahip olunur. Örneğin, ipotek ve rehin hakkı sahipleri, intifa hakkı (kullanma hakkı) sahipleri, emanetçi ve yed-i eminler, kiracılar malik olmadıkları halde sigortalanabilir menfaat sahipleridirler.²⁵ Gerek sigortanın yapıldığı gerekse hasarın meydana geldiği anda, kural olarak sigortalanabilir menfaat mevcut olmalıdır.²⁶

3.2. AZAMI İYİNİYET İLKESİ

İyiniyet, tarafların hileli şekilde hareket etmemeleridir. Tarafların hileli bir biçimde hareket etmemesi anlamındaki iyiniyet ilkesi her çeşit sözleşmede aranan bir husustur. Fakat, sigorta sözleşmelerinde aranan “azami iyiniyettir”²⁷. Çünkü, sigortalı, sigorta konusuyla ilgili olan hususları en iyi bilen kişidir. Sigortacı ise, sadece sigortalının kendisine söylediği kadar bilgiden haberdardır. Verilen bilginin de, sigortacının sigortayı kabul veya reddi hususundaki kararın etkileyebilecek her türlü gerçeği içermesi gerekir. Diğer bir konu da, sigortalının genellikle sigorta konusu üzerinde devamlı bir kontrol imkanına sahip olmasıdır. Sigortacı ise,

---

²⁴ Ö. GENÇ, a.g.e., s.10

²⁵ İzmir Ticaret Odası, **Sigorta Sektörü**, Yayın No:11, İzmir,1995, s.12 ; “Menfaat Sahibi” hakkında bkz. TTK 1269 md.

²⁶ C. PARSONS, Insurance Law, Cass Business School, London, 2005, s:20

²⁷ BIRDS, age, s: 105

sigortalının ihmalden dolayı meydana gelmiş olsa bile, hasarı karşılamak zorundadır. Ancak TTK'nın 1290. maddesinde, sigorta ettiren kimse sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut hakikate muhalif beyanlarda bulunmuşsa hakikate vakıf olmayan sigortacıya “mukaveleden cayma” imkanı tanınmıştır.

Sonuç olarak, azami iyiniyet, sigortalının sigorta konusu olan şeyle ilgili bütün esaslı hususları sigortacıya bildirmesidir.

3.3.TAZMİNAT İLKESİ

Hayat ve ferdi kaza sigortası dışında kalan tüm mal ve mesuliyet sigortaları, tazminat esaslı sözleşmelerdir. Sözleşmenin amacı ise, sigortalıyı hasardan önceki mali seviyesine getirmektir.²⁸ Sözleşmedeki sigorta bedeli, sigortacının azami sorumluluğunu belirler.

Sigorta sözleşmesi, sigortalıyı hasardan önceki mali seviyesinin üstüne çıkarmayı amaç edinmez. Tazminat ilkesi sigortalının, tehlikenin gerçekleşmesiyle kar sağlamasına engel olur.²⁹ Fakat, sözleşmenin, sigortalının gerçek zararının altında tazminat elde etmesi şeklinde düzenlenmesine ilke olarak bir engel yoktur.

3.4. HALEFİYET VE HAKLARIN DEVRİ İLKESİ

Bir şahsın diğer bir şahsa karşı sahip olduğu hakların, üçüncü bir şahsa devredilmesi ve bu hakların o üçüncü kişi tarafından kullanılmasına “*halefiyet*” denir. Sigorta kuralları itibariyle sigortacı bir hasar karşılığı sigortalıya ödediği tazminat oranında, hukuken sigortalının yerine geçer ve sigortalının doğan

---

²⁸ C. PARSONS, **Insurance Law**, Cass Business School, 2005, s:30

²⁹ TTK'nın 1299 ve 1300. maddeleri; sigortalıya ödenecek bedeli, sigorta olunan menfaatin rizikonun gerçekleştiği andaki değeri olarak belirlemiştir.

zararından dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa, bu hak, karşıladığı zarar oranında kendisine geçer.³⁰ Buradaki amaç, sigortalının zararından fazlasını temin etmesine engel olmaktır.³¹ Çünkü, sigorta bir kazanç vasıtası değildir.

3.5.YAKIN SEBEP İLKESİ

Riskin gerçekleşmesi sonucunda, meydana gelen zarardan dolayı sigortalının tazminat talebinde bulunabilmesi için; meydana gelen hasarın ve bu hasarın yakın sebebinin poliçede teminat altına alınan tehlikeden ileri gelmesi gerekir.³² Aksi takdirde sigortalı tazminata hak kazanamaz.

3.6.HASARA İŞTİRAK VEYA ÇİFTE SİGORTA İLKESİ

Çifte sigorta veya hasara iştirak ilkesi; aynı kıymetin, aynı anda, aynı tehlikelere karşı aynı sigortalı tarafından sigorta ettirilmesi durumunda ortaya çıkar. Bu ilke, sigortalının zararı için birden fazla sigortacıdan tazminat almasını engelleyerek tazminat kuralının ihlal edilmesini önlemiş olur.³³

Diğer taraftan; hasara iştirak, poliçe hükümlerine göre hasarı ödemiş bir sigortacının aynı hasardan dolayı sorumlu bulunan diğer sigortacıları hasarı paylaşmaya davet hakkı vardır. Yani, hasarı ödeyen sigortacı, hisseleri oranında diğer sigortacılara rücu edebilir.³⁴ Ancak hasara iştirak veya çifte sigorta ilkesi, hayat ve ferdi kaza sigortaları için uygulanmamaktadır.

---

³⁰ TTK 1301. md.

³¹ DIACON, CARTER, age, p:63

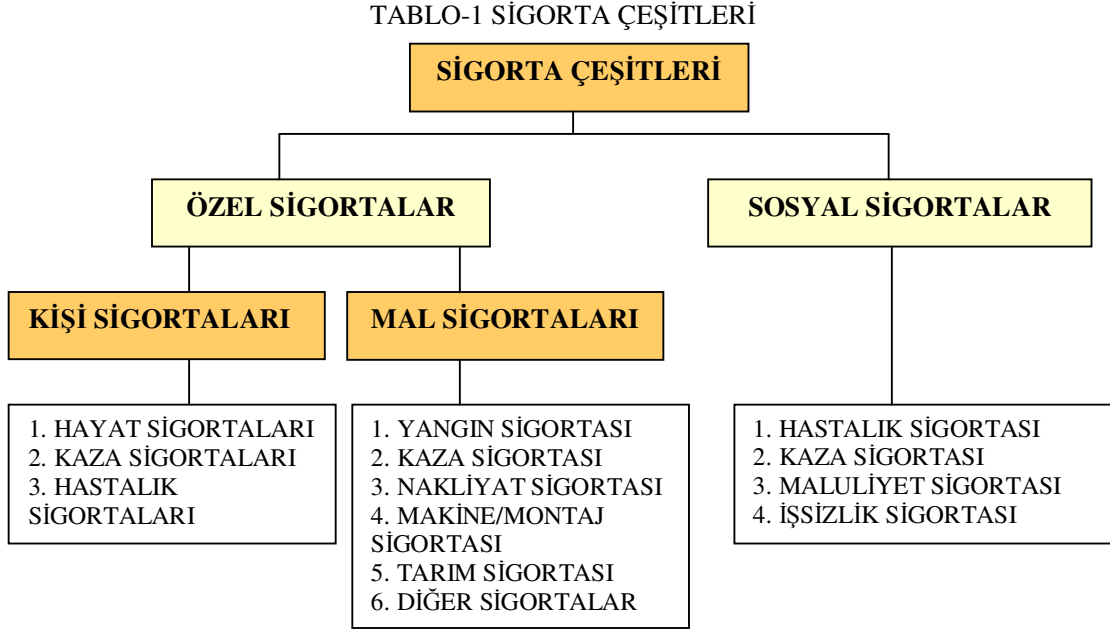
³² TTK'nın 1292. md.'si. Bu hususu, "...sigortanın taalluk ettiği rizikonun gerçekleştiğini..." şeklinde düzenlemiştir.

³³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. TTK 1286. md.

³⁴ TTK 1285. md. "... Sigortacılardan her biri, sigorta bedellerinin toplamına nazaran sigorta ettiği bedel nispetinde mesul olur...."

4. SİGORTA ÇEŞİTLERİ

Sigorta işletmelerini sosyal sigortalar ve özel sigortalar olmak üzere iki ana bölüme ayırmak mümkündür. Sigorta türleri Tablo-1’de gösterilmiştir.

4.1. SOSYAL SİGORTALAR

Sosyal sigortalar, toplumun tümünü veya bir kesimini tehdit eden rizikoları karşılamak için devlet eliyle kurulmuş ve tekel olarak işletilen bir sigorta koludur.³⁵

Sosyal sigortaların özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Sosyal sigortalar zorunlu bir nitelik taşır. Yani ilgili herkes iradesi dışında sigortaya tabi olur.

³⁵ Yaşar KARAYALÇIN, **Risk, Sigorta – Risk Yönetimi, Özel Sigorta Hukukuna Giriş**, Banka Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Olguç Matbaası, Ankara, 1984, s.29

- Sosyal sigortaların esasını kanun teşkil eder.³⁶ Bu nedenle her sigortalıya ayrı ayrı yarar sağlamaz, sağlanan her türlü olanak genel mahiyettedir.
- Sosyal sigortalar, sadece toplumun gelir ve mesleklere göre iktisaden zayıf olan kesimlerini kapsar. Sosyal sigortaların riskleri; hastalık, yaşlılık, ölüm, maluliyet gibi hallerdir.
- Sigortalıların ödeyecekleri primler, gelirleri ile orantılı olarak değişir.

4.2. ÖZEL SİGORTALAR

Özel sigortalar ise, kendi kendine yardım ilkesine dayanır. Aynı riskin tehdidi altında bulunan ünitelerin, karşılıklı dayanışma esasına göre, meydana gelebilecek hasarı birlikte karşılamak üzere bir araya gelmeleri, özel sigortaların esasını oluşturur. Özel sigortalar, sosyal sigortalardan daha değişik kurallara göre yönetilir. Özel sigortaların özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Özel sigortalar anonim şirketler veya kooperatifler şeklinde kurulmuş işletmeler tarafından yönetilir.³⁷
- Özel sigortalar isteğe bağlıdır. Fakat bu kuralın istisnaları vardır. Ülkemizde trafik sigortasında olduğu gibi, özel sigortalar içinde de zorunlu sigortalar vardır.
- Özel sigortalarda belli bir statüye (işçi, memur, esnaf gibi) sahip olma koşulu aranmaz.

---

³⁶ ÇALDAĞ, a.g.e., s.16

³⁷ 5684 sayılı Sigortacılık Kanununa göre, “Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştigal edemez.”

- Özel sigorta, sözleşme esasına dayanır.
- Özel sigortaların risk türleri farklıdır. İstatistiki olarak gerçekleşme olasılığı *ölçülebilen riskler* sigortalanabilir.

Yukarıda anlatılanlara göre özel sigortalar ve sosyal sigortalar arasındaki farklılıklar Tablo-2'deki gibi gösterilebilir.

TABLO-2 SOSYAL SİGORTALAR İLE ÖZEL SİGORTALAR ARASINDAKİ FARKLAR

	Sosyal Sigortalar	Özel Sigortalar
A M A Ç	-Kamusal sosyal amaç -Devlet etkisi -Sosyal koruma	-Özel amaç, kar elde etme -Özel koruma, sınırlı sosyal etki -Devlet denetimi
K U R U L U Ş	-Yasal kuruluş -Yasa yönetimi -Özerk kamu tüzel kişisi -Kamu hukukuna tabi -Tekel niteliği	-Özel hukuk -İsteğe bağlı izne tabi kuruluş -Özel hukuk tüzel kişiliği -Esnek yönetim, rekabet
P R İ M L E R	-Sosyal gereklere göre belirleme -Kazanca göre belirleme -İşveren ve devletçe ödenebilme -Prim ödenmese de yardım sürer -Sigortalı esaslı	-Riske göre belirleme -Sigortalı tarafından ödenme -Aktüeryal verilere dayalı belirleme -Prim ödenmezse sona erme -Risk esaslı
G İ R İ Ş	-Giriş zorunlu -Tercih imkanı yok	-Giriş isteğe bağlı -Tercih imkanı var
R İ S K	-Riskler yasada belirli -Genişleme politik, ekonomik ve sosyal gereklere bağlı	-Riskler sigortaca belirlenir. -Genişleme sigortalanabilir ve karlı risklere bağlı
F O N L A R	-Yasaya göre yönetim -Serbesti yok	-Devlet denetimi -Belirlenmiş kurullarla serbest yönetim

Kaynak : Davut AYDIN, *Finansal Araçlar Açısından Finans Piyasası Üzerine Bir Araştırma. 1963-1975 Dönemindeki Türkiye'deki Mevcut Durum*, Eskişehir, 1980, s.109

5. SİGORTA ANLAŞMASININ TARAFLARI VE SİGORTA ARACILARI

5.1. SİGORTA ANLAŞMASININ TARAFLARI

5.1.1. Sigortacı

Sigorta ettirene ait riski, prim karşılığında satın alan ve rizikonun gerçekleşmesi halinde, poliçede taahhüt ettiği tazminatı yüklenen kimseye sigortacı denir.³⁸

5.1.2. Sigortalı

Sigorta sözleşmesiyle, taşıdığı riski prim karşılığında sigortacıya devreden kişidir. Çoğu zaman, sigorta ettiren ve sigortalı aynı kimsedir.³⁹ Fakat bazı durumlarda, sigorta ettiren ve sigortalı farklı kişiler olabilir. Bu durum özellikle hayat sigortalarında görülmektedir.

5.2. SİGORTA ARACILARI

Sigorta şirketleri ile anlaşma yaparak bu şirketlere iş temin eden, sigortacı ile sigortalıyı yan yana getiren, iki taraf arasında sigorta sözleşmesi yapılmasını sağlayan veya yetkisi dahilinde sigorta sözleşmesi yapan, primleri tahsil eden gerçek ve tüzel kişilere “*sigorta aracıları*” denir.

---

³⁸ GENÇ, a.g.e., s.23

³⁹ Ali BOZER, **Sigorta Hukuku Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri**, . Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 184, Olgaç Matbaası, Ankara, 1986, s.20

Sigorta aracıları, henüz insanlarda sigorta ihtiyacının belirginleşmediği ve sigorta alışkanlığının yerleşmediği bir ülkede, sigortanın tanıtılmasında ve ürünün satılmasında büyük yarar sağlarlar

Türk mevzuatı ve uygulamasında karşılaşılan başlıca aracı kuruluşlar; *acente*, *ve brokerdir*.

5.2.1. Acente

Acente; ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabii bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimi bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesine yardımcı olan kişiyi ifade eder.⁴⁰

Acenteler yetki ve sorumlulukları bakımından kendi aralarında gruplara ayrılır. Buna göre:

-Tam yetkili Acente: Poliçe düzenlemeye ve bu poliçelerin primlerinin tahsiline yetkilidir.

-Tahsilata Yetkili Acente: Poliçe şirket tarafından düzenlenir ve primi acente tahsil eder.

-Sınırlı Yetkili Acente: Hayat – Hastalık - Ferdi kaza sigortaları ve zorunlu sigortalarda poliçe düzenlemeye ve tahsile yetkilidir.

---

⁴⁰ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu md. 2/1(l)

-*Yetkisiz Acente*: Bu tip acentelerin poliçe düzenleme yetkisi yoktur. Sadece sigorta şirketine teklif verirler.

5.2.2. Broker

Gelişmiş birçok ülkede faaliyet gösteren sigorta aracıları içinde en önemli yeri, brokerlar tutar. Broker, hiçbir sigorta şirketine bağlı olmadan sigorta konularında sigortalı adına hareket eden aracıdır.

Sigortalıdan aldığı yetkiye dayanarak, sigortalının ihtiyacı olan poliçeyi en uygun fiyat ve şartlarla temin etmek amacıyla, sigorta şirketleri ile müzakere eden broker, elde ettiği sonucu önerileri ile birlikte sigortalıya sunar.⁴¹ Bunun yanı sıra brokerlar değişen şartlara uygun tavsiyeler dışında, bir hasar durumunda sigortalının sigorta poliçesi ile korunan menfaatlerini savunmak için çalışmalarda da bulunur. Diğer taraftan, sigorta koşullarının görüşülmesinde, hasarın saptanmasında, sigortalı adına teminat belgesi (cover note) verilmesinde ve prim tahsilinde sigortacı adına hareket ederler.⁴²

6. SİGORTACININ MALİ YÜKÜNÜ AZALTAN TEDBİRLER

Sigortacının mali yükünü azaltan tedbirlerin tümüne “*sigorta politikası*” denir. Sigortacı bu tür tedbirlere başvurarak mali imkanlarını fazla zorlamadan daha çok sigorta yapma imkanına kavuşur.

---

⁴¹ İzmir Ticaret Odası, a.g.e., s.15 ; 26.12.1994 tarih ve 22153 sayılı R.G.’de yayımlanan **Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği**, md. 3/f,g

⁴² Ahmet GENÇ, **Hayatdışı Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterliliğin Ölçülmesi ve Türkiye İçin Erken Uyarı Modeli Önerisi, Doktora Tezi**, 2002, s:22

Sigortacının mali yükünü azaltan bu tedbirler, reasürans, koasürans ve restrosesyon işlemleridir.

6.1. REASÜRANS

Reasürans tekrar sigorta anlamına gelir.⁴³ Reasürans işlemiyle sigortacı üzerine aldığı risklerin bir kısmını veya tamamını belirli bir prim karşılığı reasürans şirketine (reasüröre) devreder veya tekrar sigorta ettirir.

Reasürans işlemlerini daha iyi anlamak için bazı terimlerin açıklanması gerekir. Reasüransta, riski devreden şirkete “*sedan şirket*” (ceding company), sedan şirketin yaptığı risk transferine de “*sesyon*” denir. Sedan şirketin reasüröre devretmediği risk payına “*retansiyon*”, diğer bir deyişle “*saklama payı*” veya “*konservasyon*” adı verilir.

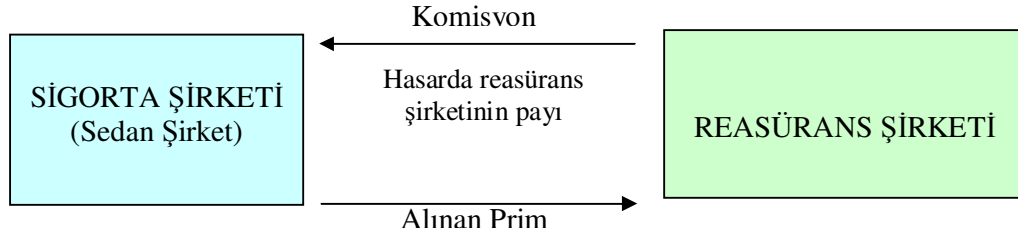
Günümüzde sigorta işletmelerinin risklerin tamamını teminat altına alması zordur. Reasürans sayesinde, sigorta şirketlerinin büyük rizikolar kabul etme kapasitesi artar. Bunun yanı sıra reasürans işlemleri, gerek hasar ödemelerinde, gerekse reasürans şirketlerine götürdükleri iş karşılığında sağladıkları komisyonlar yoluyla, sigorta şirketlerini mali açıdan destekler. Yangın ve deprem gibi olaylar sonucunda zararın çok büyük olması halinde (*katastrofik rizikolarda*), ödenecek tazminat tutarını, sigorta şirketi, hatta o ülkedeki tüm sigorta şirketleri karşılamayabilir. Bu tip rizikolar uluslararası reasürans anlaşmaları yoluyla sigortacıları yıkmayacak şekilde dağıtılır.

---

⁴³ SAĞLAM, a.g.e., s.25 ve TTK 1276. md.

Aşağıdaki şekil-1’de reasürans işlemi açıklanmıştır. Sigorta işletmesi, aldığı risklerin bir kısmını reasürans şirketine devretmekte ve bu işlemin karşılığında komisyon almaktadır. Hasarın gerçekleşmesi halinde, sedan şirket sigortalıya ödeyeceği hasarın reasüröre düşen kısmını geri almaktadır.

Şekil 1: Reasürans İşlemi

Reasürans işlemleri kendi aralarında üçe ayrılır.

- Fakültatif (İhtiyari) Reasürans
- Zorunlu Reasürans (Reasürans Treteleri)
- Pool Anlaşmaları

6.1.1. Fakültatif (İhtiyari) Reasürans

Fakültatif (İhtiyari) reasürans, uygulamada kullanılan en eski yöntemdir. Bu sistemde, sedan şirket işin ne kadarlık bölümünü hangi reasüröre vereceği konusunda; reasürör ise, kendisine teklif edilen işi kabul edip etmemekte veya hangi oranda kabul edeceği konusunda tamamen serbesttir. Fakültatif (İhtiyari) reasürans işleminde, taraflar tamamiyle kendi çıkarlarına uygun olarak hareket ederler. Bu işlemde, sedan şirket brüt prim üzerinden komisyonunu aldıktan sonra, kalan net değeri, belirli devreler sonunda reasüröre öder.

6.1.2. Zorunlu Reasürans (Reasürans Treteleri)

Zorunlu reasürans (reasürans treteleri), ileride yapılacak sigorta sözleşmelerinin reasüransına ilişkin önceden, sedan şirket ile reasürör arasında yapılmış bir ön anlaşma, mutabakat niteliği taşır.⁴⁴ Buna göre, sedan şirket yapmış olduğu sigorta sözleşmelerinde, prim tutarlarının kendi brüt konservasyonunu aşan kısmını reasüröre devretmeyi, reasürör de belirli bir prim karşılığında bu işlemi kabul etmeyi taahhüt eder. Anlaşmaya göre, reasürör sedan şirketin önerilerini (sesyonu) kabul etmek zorundadır. Aynı şekilde, sedan şirket içinde anlaşma bağlayıcıdır.

Zorunlu reasürans, özellikle sedan şirket için kolaylık sağlar. Reasürör, anlaşmaya göre, risklerin bir kısmını devralmayı taahhüt ettiği için, sedan şirket sigorta taleplerini gecikmeden karşılayabilir.

Zorunlu reasürans dört gruba ayrılır.

6.1.2.1. Kotpar Treteleri

Sedan şirketin, üzerine aldığı riskin belli bir oranını reasüröre devrettiği ve reasürörün de bu işlemi kabul ettiği reasürans çeşididir.

Kotpar tretesinde, sedan şirketin riskleri belli bir ayrıma tutma yetkisi yoktur. Çünkü alınan tüm işler belli oranlar ve sabit limitlere göre reasüröre devredilmek zorundadır. Bu tür anlaşmalar, özellikle yeterli mali güce kavuşmamış şirketlere yarar sağlar.

---

⁴⁴ BARAN, a.g.e., s.16

6.1.2.2. Eksedan Treteleri (Artan Pay Reasüransı)

Bu türde, sigorta şirketi bünyesinde tutacağı miktarı, yani her iş için uygulayacağı konservasyonu (saklama payını) belirler ve bu miktarı aşan kısımları reasüröre devreder.

Eksedan tretelerine genellikle, güçlü sigorta şirketleri başvurur. Bu anlaşmada, kotpar anlaşmalarında olduğu gibi, tüm risklerin reasüröre devretme zorunluluğu yoktur. Eksedan tretesinin en büyük özelliği, sedan şirketi konservasyon tutma konusunda serbest bırakmasıdır. Sedan, daha az riskli işte daha büyük, riski daha fazla olan işlerde daha küçük bir konservasyon miktarı belirleyebilir.

6.1.2.3. Aşkın Hasar (Excess of Loss) Reasüransı

Aşkın hasar reasüransı; eksedan treteye girmeyen, bu treteye uymayan kötü ihtimallerin olmasını önlemek amacıyla yapılan bir reasürans biçimidir. Bu işlemde, toplam hasarla toplam prim arasında oransal bir ilişki kurulur. Hasar/Prim oranının belirlenen oranı aşması halinde, reasürörün sorumluluğu ortaya çıkar.⁴⁵

Bu tip anlaşmalar, ucuz ve masrafsız anlaşmalardır. Ancak bu anlaşmalar yapılmadan önce şirketin, sigorta, riskler ve hasar konusunda iyi incelemeler yapmaması şirketin mali durumu açısından sakınca oluşturabilir.

6.1.2.4. Hasar Yüzdesi Fazlası (Stop Loss) Reasüransı

Hasar yüzdesi fazlası reasüransında, sigorta şirketinin genellikle bir yıl içinde ve yıl sonu itibarıyla herhangi bir sigorta branşında, hasarın belli bir yüzdeyi aşması halinde reasürörün hasarın belirli bir oranını yüklenmesi sorumluluğu ortaya çıkar.

---

⁴⁵ BARAN, a.g.e., s.19

(Örneğin; hasar/prim oranı % 80'i geçerse, bu oranı aşan kısmın % 90'ından reasürörün sorumlu olması gibi) Hasar belirlenen oranı aşmadığı sürece, reasürörün sorumluluğundan bahsedilemez.

6.1.3. Pool Anlaşmaları

Genellikle sigorta bedeli yüksek ve hasar ihtimali büyük olan rizikolarda, sigorta şirketlerinin bir araya gelip aralarından birini lider (jeran) seçerek ve saklama paylarını (konservasyonlarını) bir araya getirerek reasürans piyasasına daha güçlü çıkmalarına olanak sağlayan üyelik sistemine “pool” adı verilir.⁴⁶

Pool'lar özellikle gelişmiş ülkeler için vazgeçilmez organizasyonlardır. Pool, üye şirketlerin konservasyonlarını artırmakta, ek kapasite yaratmakta, tek tek iş kabulünün güçlük ve masraflarını azaltmakta, riskler arasında daha iyi dağılım, dış ilişkilerde döviz temini, içeride de döviz tasarrufu sağlamaktadır.

6.2. KOASÜRANS

Birden fazla sigorta işletmesinin tek bir riski üzerlerine almalarına koasürans (müşterek sigorta) adı verilir.⁴⁷ Ancak, reasüransın aksine, koasüransa dahil olan bir sigorta işletmesi, sistemdeki diğer sigorta şirketleriyle ayrı ayrı muhatap olur.

Koasürans işleminin yönetimini yapan şirkete “jeran şirket”, diğer şirketlere ise “koasürör” denir. Koasürans işlemi sonucunda tek bir poliçe düzenlenir. Jeran şirket, sigorta poliçesini düzenler, belli bir komisyon karşılığında diğer işletmeler adına tahsilat yapıp vergi ve harçları ödemeyi üstlenir.

---

⁴⁶ Türkiye İş Bankası, **Türkiye'de Sigortacılık Sektörü** , Ankara, 1986, s.48

⁴⁷ SAĞLAM, a.g.e., s.29

Koasüransta her sigorta şirketinin sorumluluğu belli bir oranda saptandığı için, her şirketin sigortalıya karşı olan sorumluluğu ancak kendisinin kabul etmiş olduğu sigorta meblağı yüksekliğinde olur.

6.3. RETROSESYON

Reasürans şirketinin kendi üzerine aldığı riskleri başka bir reasüröre devretmesine “restrosesyon” denir. Reasürörler arasında gerçekleşen bu işlem genellikle kotpar (nispi iştirak reasüransı) şeklinde olur. Retrosesyona ikinci derecede reasürans da denilir.⁴⁸

7. SİGORTACILIK İŞLEVLERİ

Sigortacılık, yalnız rizikoları temin ve bunların gerçekleşmesi halinde bu hasarların giderilmesinden sorumlu bir endüstri olmakla kalmamakta, aynı zamanda sahip olduğu özellikler nedeniyle ekonomide birtakım görevler yerine getirmektedir. Sigortacılık, bu görevleri, yaptığı işlevlerle yerine getirir.

Sigortacılık işlevlerini;

- Ekonomik İşlevler (Makro İşlevler)
  - Riziko Yönetimi ve Girişimler Açısından İşlevler (Mikro İşlevler)
- olmak üzere iki ana bölüme ayırabiliriz.

---

⁴⁸ Mehmet Ali AKTUĞLU, **İhtisas Muhasebeleri**, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF, Yayın No:6, 1984, s.57

Sigortanın ekonomik işlevleri, ülke ve dünya ekonomisi ile ilgilidir. Risk yönetimi ve girişimler açısından işlevler ise, bireyler ile küçük topluluk ve kuruluşları ilgilendirir.⁴⁹

7.1. EKONOMİK İŞLEVLER

7.1.1. Önemli Bir Tasarruf Kaynağı Olma İşlevi

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınma açısından önemli konulardan biri, kalkınma için gerekli sermaye birikiminin sağlanmasıdır.⁵⁰ Sermaye birikimini oluşturacak kaynaklardan biri de, kişisel tasarruflardır. Kişisel tasarruflar, genellikle tasarruf sandıkları, bankalar, hayat sigortaları ve diğer sigortalar ile, benzeri kurumlar aracılığıyla toplanarak yatırıma hazır kaynak haline dönüştürülür.

Sigortada ödenen primlerin bir kısmı, sigorta şirketleri tarafından teminat veya teknik karşılık olarak ayrılır. Sigorta şirketleri bu birikimleri ikraz ya da hisse senedi, tahvil, gayrimenkul satın almada kullanarak yatırımlara kaynak oluşturur. Diğer bir deyişle, sigorta küçük tasarrufları bir araya getirerek fon oluşturan bir sistemdir.⁵¹ Sigortanın tasarruf kaynağı olma işlevi en çok hayat sigortalarında görülür. Çünkü hayat sigortaları diğer sigorta türlerine göre daha uzun vadeli.

---

⁴⁹ Şebnem DUMAN, **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar**, BilirAş Yayınları, İstanbul, 1990, s.17

⁵⁰ TOBB, Banka ve Sigorta Sektörleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, **Banka ve Sigorta Sektörlerinin Piyasa Ekonomisindeki Yeri, İşlevi, Önemi, Sorunları, Uluslararası Normlara Göre Bugünkü Düzeyi**, 1996, s.149

⁵¹ Ö. GENÇ, a.g.e., s.17

Birçok gelişmiş ülkede bu kaynaklar en önemli tasarruf kalemlerini oluşturmakta ve bu birikimler yatırımlara yönlendirilmesini sağlayarak sermaye piyasalarının gelişmesine yardımcı olur⁵².

7.1.2. Sigortanın Sosyo-Ekonomik Çöküntüleri Önleme İşlevi

Kişilerin karşılaşılabilecekleri aynı tür risklere karşı birleşmeleri ve tek başına taşıyamayacakları ekonomik çöküntüleri çoğunluğa dağıtarak önlemeleri, sigorta faaliyetlerinin temelini oluşturur.⁵³ Sigorta şirketleri ise, bu dayanışma işlemlerini organize eder ve yürütür.

Sigortaların kapsamına giren risklerin gerçekleşmesi durumunda, işyerlerinin kapanması, iflaslar, işsizlik, ailelerin parçalanması, yoksulluk gibi birtakım sosyo-ekonomik çöküntüler meydana gelir. Sigorta, risklerin yarattığı bu olumsuz etkileri, hasarı çoğunluğa dağıtarak önler.

Sigortanın ekonomik kayıpları önleme işlevi ise, hasar önleme faaliyetlerinde ortaya çıkar. Sigorta şirketleri çeşitli tedbirlerle meydana gelecek hasarları minimumda tutmaya çalışır.

Önemeye yönelik tedbirler alınmazsa, kişiler daha dikkatsiz davranacağı için hasarların meydana gelme olasılığı artar. Artan hasar olasılığı ise, prim oranlarının artmasına neden olur. Böylece sigortalı sayısı azalır ve bu durum büyük sayılar kanunu açısından istenmeyen bir gelişme olur. Diğer taraftan, bu durum sigorta şirketlerinin karını azaltır.

---

⁵² United States Agency for International Development, **Assessment on How Strengthening the Insurance Industry in Developing Countries Contribute to Economic Growth**, 2006, s:5, www.usaid.gov

⁵³ DUMAN, a.g.e., s.19

7.1.3. Sosyal Refah Düzeyini Artırma İşlevi

Sosyal refah düzeyinin yükselmesindeki önemli faktörlerden biri de, kişi başına gelirin artmasıdır. Sigorta primlerinin tasarrufa, tasarrufların yatırıma dönüştürülmesiyle kişi başına gelirden artış sağlanır.

Hasarların sigorta şirketleri tarafından karşılanması; işyerlerinin kapanmasını, yatırımların azalmasını önleyerek, ekonomide devreden çıkacak yatırımların sebep olacağı gelir kaybına mani olur. Sonuç olarak, söz konusu kayıpların önlenmesi ve azaltılması toplumsal refah düzeyinin de artmasına neden olur.

7.1.4. Uluslararası Ekonomik İlişkileri Güçlendirme İşlevi

Ekonomik büyüme ve gelişme sürecindeki ülkeler, uluslararası ekonomik ilişkilerini geliştirmek zorundadır. Uluslararası ticarete girişimcilerin karşılaşılabilecekleri risklerin sigortacılar tarafından teminat altına alınması, girişimcilerin mallarını rahatlıkla dış pazarlara taşımasını sağlayarak dış ticareti genişletir. Özellikle, çeşitli kredi ve sorumluluk sigortaları, ihracat kredi sigortaları, taşıma(nakliye) sigortaları, uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunan sigorta türleridir.

7.1.5. Vergi Kaynağı Olma İşlevi

Sigortanın ekonomik açıdan diğer bir işlevi, vergi gelirlerine katkısıdır. Sigorta ve reasürans şirketleri anonim şirket olarak kurulmak zorunda bulduklarından kurumlar vergisi mükellefidir.⁵⁴ Ayrıca sigorta şirketleri ellerinde buldukları menkul ve gayrimenkul değerler üzerinden sırasıyla, gelir ve emlak

---

⁵⁴ TOBB, a.g.e., s.150

vergisi öderler. Diğer taraftan; sigortacılığın kendine özgü işlemleri nedeniyle, şirketler banka ve sigorta muameleleri vergisi, yangın sigorta vergisi, veraset ve intikal vergisi ve çeşitli harçlar ödemek zorundadırlar.

7.1.6. Sermaye Faktörünün Mobilizasyonu İşlevi

Sigorta; işletmelerin geleceğin belirsizliğine karşı (makine kırılması, yangın gibi) ayırmış oldukları ihtiyatların ekonomiye sunulmasını sağlayarak, ekonomik süreç içerisinde bir sızıntı meydana getiren bu tasarruf kaynaklarını harekete geçirir.

Örneğin, bir işletme, bir milyar lira değerindeki makinesinde meydana gelecek bir hasar için bir milyar liralık yedek akçe ayırsın. Uygulamada, bu işletme gibi birçok işletme bulunabilir. Her biri, bir milyar lira değerinde olan makinelere sahip olan ikibin işletme bulunduğu kabul edilsin. Bu işletmeler makinelerdeki hasarları kendi olanakları ile sigorta etmeye karar verdiklerinde, makinenin tamamen işe yaramaz hale gelmesi ihtimalini göz önünde tuttuklarında, toplam 2 Trilyon liranın (2000 x 1 milyar) bulundurulması gerekli olacaktır. Yani, ülke ekonomisi için ihtiyaç duyulan sermayenin uzun süreli bağlanması yüzünden, bu sermayenin başka yatırımlara aktarılması mümkün olmayacaktır. Bu olay, gelişmekte olan bir ülkede sermaye faktörünün kıtlığı açısından değerlendirildiğinde, kıt olan sermaye faktörünün atıl kullanıldığı sonucuna ulaşılır. Ülke ekonomisi açısından gerekli olan sermayenin büyük bir kısmının ihtiyat olarak ayrılması yerine, sigorta sisteminden yararlanılması, bu sermayenin faydalı yerlere kanalize edilmesini sağlar.

7.1.7. Sermaye Piyasasının Gelişmesini Sağlama İşlevi

Mali piyasalar içinde, para yaratmayan mali kurumlar içinde yer alan sigorta şirketleri; elde ettikleri primlerle, yatırımlara yönlendirilecek fonların yaratılmasında katkıda bulunmaktadır. Bu fonlar ise, finansal araçlar vasıtasıyla çeşitli alanlara yatırılarak sermaye piyasasının gelişmesini sağlar. Özellikle, hayat sigortası şirketleri bireysel tasarrufları toplayarak, özel ve kamu teşebbüslerine uzun vadeli yatırım sermayesi sağlarlar.⁵⁵

7.1.8. İstihdam Sağlama İşlevi

Sigorta kurumlarının istihdama olan katkısı iki yönlüdür. Birincisi, sigorta şirketlerinin merkez ve bölge müdürlüklerindeki işgücü istihdamı, ikincisi ise, sigorta şirketlerinin acente, prodüktör, broker gibi organlarındaki işgücünün istihdama olan katkısıdır. Özellikle ikinci grubun katkısı daha önemlidir. Sigorta şirketleri üretmiş olduğu direkt primlerin tamamına yakın bölümünü üretim organları, acente ve prodüktörler aracılığı ile elde etmektedir. Ülke çapına dağılmış vaziyette çalışmalarını sürdüren acenteler mevcut ve potansiyel sigorta kaynaklarından faydalanabilmek amacıyla daha fazla eleman istihdam etmektedirler.

7.1.9. Ödemeler Dengesini İyileştirme İşlevi

Gerek sigorta ve gerekse reasürans işlemlerinde karşılıklı olarak doğan prim alış ve devredişleri, tazminat ödemeleri ve girdileri, döviz hareketlerine neden olur. Dolayısıyla bu işlemler ödemeler dengesini etkiler.

---

⁵⁵ United States Agency for International Development, **age**, 2006, s:6, www.usaid.gov

Sigorta gelirleri görünmeyen işlemlerden sağlanan gelirler arasında yer alarak, kısa ve uzun dönemde, dış açığı kapatmakta etkin rol oynamaktadır.

Sigorta işlemlerinin uluslararası alanlara taşması nedeniyle, yurtdışı sigorta işlemlerinden elde edilen kazançlar, ülkenin ödemeler dengesini etkilemekte, uluslararası sigorta ve reasürans işlemleri, ülkeye döviz kazandırarak dış ödemeler için nakit olanakları yaratmaktadır.

7.2. RİZİKO YÖNETİMİ VE GİRİŞİMLER AÇISINDAN İŞLEVLER (MİKRO İŞLEVLER)

Bütün işletmeler rizikolardan kaçmayı, ya da rizikonun olumsuz sonuçlarını azaltmayı isterler.⁵⁶ Bu noktada, sigortanın işletmeler ve girişimciler açısından işlevleri devreye girer. Bu işlevler beş başlık halinde açıklanabilir.

7.2.1. Girişimcinin Kararlarını Etkiler

Belirsizlik, girişimcilerin çeşitli yatırım alternatifleri arasında yapacağı seçimi etkiler. Sigorta şirketleri, benzer rizikolarla karşı karşıya bulunan çok sayıda sigortalıyı bir araya topladığından söz konusu belirsizlikler ortadan kalkar. Diğer taraftan, sigortanın riskler gerçekleştiğinde doğacak hasarı tazmin etmesi, girişimcilerin kararlarını olumlu yönde etkiler.

Sigortanın verdiği güvence sayesinde, girişimci, rekabet ortamına girebilir ve tereddüt etmeden yeni girişimlere yatırım yapabilir. Yani sigorta, girişimcinin daha cesur kararlar vermesini sağlar.

---

⁵⁶ DUMAN, a.g.e., s.24

7.2.2. Girişimcinin Daha Ucuz Fiyata Yatırım Sermayesi Bulmasını Sağlar

Girişimciler açısından, sermaye maliyeti önemli bir konudur. Ülkede ikraz edilebilir fonların azlığı, faiz oranlarının yüksek olmasına neden olur. Sigorta şirketleri; elde ettikleri primlerle direkt yatırım yapabilecekleri gibi, yatırımcılara ödünç verme yoluyla ve bu kuruluşların menkul değerlerini satın alarak piyasadaki para arzını artırır. Yatırımlara aktarılacak fonların artması faiz oranlarını düşürerek girişimcilerin daha ucuz fiyata yatırım sermayesi bulmalarını sağlar.

7.2.3. Girişimcinin Riziko Karşılığı Dondurduğu Sermaye Miktarını En Aza İndirger

Girişimci muhtemel rizikolar karşısında, zararını karşılamak için sermayesinin bir kısmını karşılık olarak ayırırsa, yatırımlarını kısmak zorunda kalır. Fakat girişimcinin ayırmak zorunda kalacağı karşılık, sigortada olduğu gibi rizikoyu karşılayacak olanlar çok sayıda olmadığı için, prim tutarından daha büyük bir tutar olur. Buna karşılık, sigorta güvencesi ile girişimci sadece prim ödeyerek sermayesini yeni yatırımlarda kullanabilir.

7.2.4. Sigorta Güvencesi Girişimciye Kredi Olanakları Yaratır

Kredi, borunun ödeme gücüne veya gösterdiği teminata güvenerek borçluya vade verilmesidir. Günümüz ekonomik koşullarında, işletmelerin kredi kullanmadan yatırım ve ticaret yapmaları mümkün değildir. Kredi sigortası yaptırmak suretiyle borunun, belirlenen vadede borcunu ödememe rizikosunu sigorta ettiren alacaklı, daha rahat kredi işlemlerine girişebilir.⁵⁷

---

⁵⁷ KARAYALÇIN, a.g.e., s.24

Özellikle ihracatta, ihracatçılar için kredi sigortaları teşvik edilmektedir. Böylece ihracatçının riski garanti edilerek ülkenin krediye dayanan ihracat işlemleri gelişir. İpotek karşılığı ödünç para verme işlerinde ise, bankalar ipotek edilen varlığın, yangın rizikosuna karşı sigorta edilmesini zorunlu tutmuştur.

7.2.5. Sigorta Fiyatların Daha Gerçekçi Bir Düzeyde Oluşmasını Sağlar

Prim hesaplamaları uzman kişiler tarafından uzun dönemli istatistiki bilgilere ve deneyimlere dayanılarak ve belirli teknikler kullanılarak saptanır. Bunların maliyetleri artırıcı etkileri, girişimcinin kendi kendine, riziko gerçekleştiğinde uğrayacağı zararı düşünerek fiyata yansıtacağı rakamların etkilerinden daha düşük ve mantıklıdır.⁵⁸

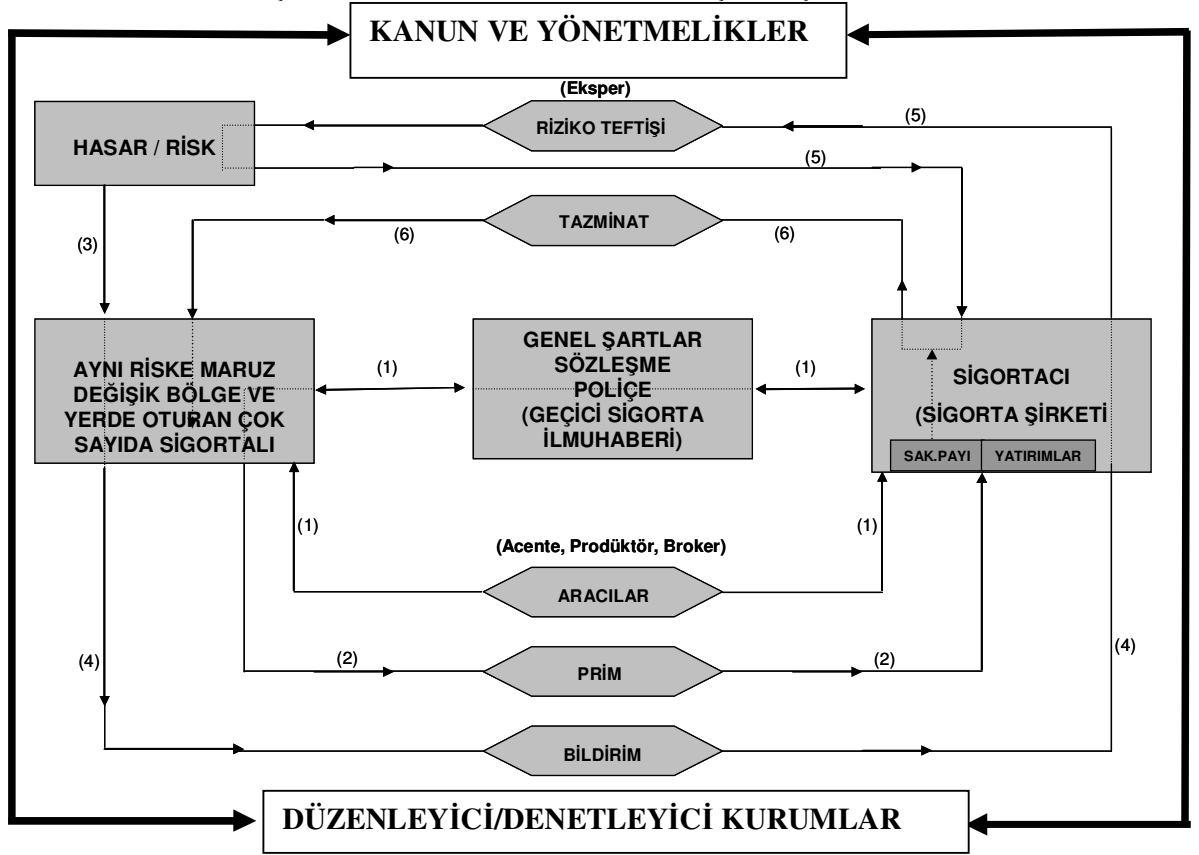
8. SİGORTA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Yukarıdaki izahlardan sonra sigorta sisteminin işleyişi aşağıda Şekil-2’de görüldüğü gibi şematize edilebilir.

---

⁵⁸ DUMAN, a.g.e., s.26

ŞEKİL 2 SİGORTA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE FON
YARATMA
KAPASİTESİNİN İNCELENMESİ

1.TÜRKİYE’DE ÖZEL SİGORTACILIĞIN TARİHSEL
GELİŞİMİ

1.1.CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEM

Osmanlı İmparatorluğu’nda ulema, umera ve fukara gibi sosyal sınıflar içinde tüccar sınıfının bulunmayışı ve dini inançlar imparatorluğun modern anlamda ticaret devleti olmasını engellemiş; bunların doğal sonucu olarak sigorta sektörü 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancıların yasa ve yargı otoritelerinin altında “yabancıların sigortacılığı” olarak başlamıştır.⁵⁹ Bu dönemlerde sigortaya ihtiyaç duyulmamıştır. Sigortacılığın önemi ancak, 1870 tarihli Beyoğlu yangınından sonra anlaşılabilmiştir. Bu yangında özellikle, yabancıların büyük kayba uğramaları, sigortanın Osmanlı İmparatorluğunda etkinliğinin artmasına neden olmuştur.⁶⁰ 1872 tarihinden sonra çok kısa bir sürede yabancı sigorta şirketlerinin sayısı 18’e çıkmıştır.

O yıllarda yabancı sigorta şirketleri, devletçe yapılan mesleki denetimin dışındaydı ve kendi aralarında dayanışma ve bağlılık yoktu. Bu nedenle, her şirket

---

⁵⁹Aslı İYİDOĞAN, *Sigorta Sektöründe Rekabetin Düzenlenmesi*, Reasürör sayı: 36, 1999, s.16

⁶⁰ İzmir Ticaret Odası, a.g.e., s.19

kendi merkezlerinden aldıkları talimatlara göre çalışmış ve sigorta sözleşmelerini kendi dillerinde hazırlamışlardır. Bu durumda sigortalı ile anlaşmazlık halinde, yetkili mercii olarak şirketlerin merkezinin bulunduğu yerlerdeki mahkemeler gösterilmiştir. Bunun yanı sıra, yapılan mukavelelerin fesih hakkı her iki tarafa da verilmekle birlikte, mukaveleler kanuni müeyyideden mahrum kaldığı için tek taraflı akit şeklinde kalıyordu.⁶¹

Yabancı sigorta şirketleri uzun yıllar tam bir serbesti ve kontrolden uzak olarak çalışmışlar; nihayet 1914 yılında çıkarılan “Yabancı Sigorta Şirketleri ile Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasem Şirketler Kanunu” ile tescil ve teminat göstermeye zorunlu tutulmuşlardır. Bunun üzerine, bazı yabancı sigorta şirketleri Türk sermayedarlarla işbirliği yaparak yerli şirketler kurmaya teşebbüs etmişlerdir.⁶² Bu Kanunun yayımlanmasını takiben, o tarihte sayıları 111’e ulaşmış bulunan sigorta şirketlerinden büyük bir kısmı ülkeyi bırakarak faaliyetlerini terk etmişlerdir.⁶³

1.2.CUMHURİYET SONRASI DÖNEM

Cumhuriyet sonrası dönemdeki Türk sigortacılığını dört döneme ayırarak incelemek mümkündür.

- Devletin himayesi ve koruması altındaki dönem (1923-1957)
- Gelişme dönemi (1957-1984)
- Liberalleşme dönemi (1984-1990)
- Tam rekabet dönemi (1990 ve Sonrası)

⁶¹ Sinan KUŞÇU, **Sigorta Talep Teorisi ve Türkiye Uygulaması** , Mega Ofset Matbaa Sanayii Ltd. Ş., Erzurum, 1996, s.16

⁶² Ö. GENÇ, a.g.e., s.43

⁶³ Başbakanlık D.P.T. Müsteşarlığı, **Sigorta Sektörü Özel İhtisas Komisyonu Raporu** , Yayın No. D.P.T.: 2462-ÖİK: 514, 1996, s.7

1.2.1. Devletin Himayesi ve Koruması Altındaki Dönem (1923-1957)

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte, Türk sermayesi sigortacılık sektörüne yavaş yavaş girmeye başlamıştır. Türk sermayesi ile oluşturulan ilk şirket 1925'te kurulan İş Bankası Anadolu Sigorta Şirketi olmuştur. Aynı tarihlerde bireysel sermayenin ortaklığı ile kurulan İtimadı Milli Sigorta Şirketi de faaliyete geçmiştir.⁶⁴

1927 yılında çıkarılan yasa ile sigorta şirketlerinin denetlenmeye başlanması, ulusal sigortacılığın desteklenmesi ve reasürans yoluyla yurt dışına döviz transferinin yasaklanması dönemi açılmıştır. Böylece 1927'den başlayarak Türk sigortacılığı hızla gelişmeye ve sektöre, Türk şirketleri egemen olmaya başlamıştır. 1929 yılında kurulan ve dünyada ilk reasürans tekellerinden biri olan Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi'nin faaliyete geçmesiyle birlikte Türk Sigortacılığında yeni bir dönem açılmıştır.

1.2.2. Gelişme Dönemi (1957-1984)

Türk sigortacılığı 1960'lı yıllara girerken gelişmeye başlamıştır. Nitekim, sigorta şirketlerinin kuruluşlarından tasfiyesine kadar geçen bütün safhaları denetim altında tutan "Türk Ticaret Kanunu" 1957 yılında, sigorta şirketlerinin faaliyetleri ve denetimlerinde yeni esaslar getiren 7397 sayılı "Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanun" 1959 yılında yürürlüğe girmiştir.

Sigorta şirketlerinin kuruluş ve çalışmaları konusunda "izin sistemi" ve "devlet murakabesi sistemi"nin birleşmesinden oluşan bir sisteme dayanan 7397 sayılı Kanunda açık bir sınırlama getirilmemiş olmasına rağmen, 1960-1968 yılları

---

⁶⁴ İzmir Ticaret Odası, a.g.e., s.19.

arasında sadece 5 sigorta şirketi kurulmasına izin verilmiştir. Bu dönemde, mevcut portföyün daha fazla bölünmemesini teminen, sigortacılık yapmak üzere yeni sigorta şirketlerinin kurulması ve yabancı şirketlere izin verilmemesi konusunda, özellikle ikinci ve üçüncü kalkınma planlarında “ilke kararına” yer verilmiştir. 1968’den 1984’e kadar geçen 16 yıllık sürede, ilke kararına uygun olarak herhangi bir şirket kurulmamış; sadece uzman şirket olan reasürans şirketlerinin kurulmasına izin verilmiştir.⁶⁵

1.2.3. Liberalleşme Dönemi (1984-1990)

İhtiyaçlar hiyerarşisindeki beş temel gruptan ikincisinde (güven)⁶⁶ yer alan sigorta sektörünün, mali yapı içinde önemli bir paya sahip olduğunun anlaşılmasıyla, ekonomi politikalarındaki gelişmelere paralel olarak 1980’li yılların başından itibaren sektöre ilgi artmıştır. Mevcut potansiyelin, piyasada yer alan şirketler arasında paylaşılması konusunda başlayan yarış hızlanmış; kalkınma planlarında yer alan ilke kararının göz ardı edilmesiyle 1983-1984 yıllarında, sigorta sektöründe “liberalleşme” dönemi başlamıştır.

Liberalleşmede; tüketicinin korunmasını, makul ve eşit fiyatla sigorta sağlanmasını amaçlayan “ hem yasal düzenleme (regulation) hem de yasal düzenlemelerin gevşetilmesi (deregulation)” yolu seçilerek mevzuatta değişiklik ve yeni düzenlemeler başlamıştır.⁶⁷ Bu kapsamda 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin

⁶⁵ Faruk ÖMRÜUZAK, “Liberalleşmenin Sonuçları, Yeni Ürünler, Acente İlişkileri”,(Tebliğ), **Türk Sigortacılığında Liberalleşme**, İ.A.V. 1994/99, İST, 1994, s. 80-81

⁶⁶Muzaffer BİLGİLİ, “ **Liberalleşmenin Kurumsallaşması İçin Gerekli Denge ve Şartların Tartışılması**” (Panel), a.g.e., s.95

⁶⁷ “Son yıllarda iktisat yazınında yasal düzenleme (regulation) ve yasal düzenlemelerin gevşetilmesi veya liberalleşme (deregulation) giderek artan bir ilgi alanını oluşturmaktadır” Sigortacılığın Yasal Düzenlemesi konusunda bkz. Ali İhsan KARACAN, “Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Liberalleşme, Niteliği, İçeriği, Fayda ve Mahzurları” (Tebliğ),a.g.e, s.44

Murakabesi Hakkındaki Kanun, 11.06.1987 tarihinde 3379 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikle,

- Sigorta ile ilgili düzenleme yetkisi Ticaret Bakanlığında alınarak Başbakanlığa verilmiş, böylece kararların daha süratli ve etkinlikle alınması sağlanmıştır.
- Daha önce vekillik şeklinde faaliyet gösteren yabancı şirketlerin, anonim şirket veya şube halinde teşkilatlanmalarına imkan tanınmıştır.
- Kanunun adı “Sigorta Murakabe Kanunu” olarak değiştirilmiştir.

Diğer taraftan; aynı yıl, Avrupa Birliği’ne tam üyelik başvurusu yapan ülkemizin, topluluk mevzuatı ile uyumu/entegrasyonu da amaçlanmıştır.

1.2.4. Tam Rekabet Dönemi (1990 ve Sonrası)

1990 yılında, hükümetin aldığı ekonomik liberalleşme kararları doğrultusunda, sigorta tarifeleri serbest bırakılmış ve “tam rekabet süreci” başlamıştır. Beşinci Kalkınma Planında yer alan “yeni sigorta şirketi kurulmasına müsaade edilmeyeceği” hükmü, Altıncı Kalkınma Planı’nda yer almadığından, sermaye arttırılması dışında hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan sigorta şirketi kurulmasına müsaade edilmiştir. Ancak, “geçiş dönemi” tanınmaksızın başlatılan serbest tarife sistemi; maliyetler göz ardı edilerek ve hiç teknik esas gözetilmeksizin sadece fiyatların indirilmesi şeklinde tecelli etmiştir⁶⁸. Bu dönemde, fiyat indiriminin yanı sıra, prim tahsilatındaki vadelemeyi uzatma da, rekabet aracı olarak kullanılmış;

---

⁶⁸ÖMRÜUZAK , a.g.e., s.83; “Sigorta fiyatları, riziko primi, istihsal masrafları, genel giderler payı, kar ve emniyet marjlarından oluşur”

hatta sektörün ciddiyetini ve güvenini sarsan kötü örnek teşkil eden olaylar yaşanmıştır.⁶⁹

1991 yılında; “kamu kuruluşlarının sigortalarının, kamu iştirakli sigorta şirketleri tarafından yapılması” ilkesi ile, reasürans sistemindeki tekel kaldırılmıştır.⁷⁰

Tarifelerin serbest bırakılmasından kaynaklanan sıkıntılar, daha sonra sigorta şirketlerinin mali yapılarının daha etkin şekilde denetlenmesi sonucunu doğurmuş ve bu maksatla 1993 yılında 510 sayılı KHK çıkarılmıştır.⁷¹ Bu KHK, Anayasa Mahkemesi’nce iptal edilmiş; iptalden sonra çıkarılan 16.06.1994 tarih ve 539 sayılı KHK ile, Sigorta Murakabe Kanunu’nun bazı maddeleri mülga edilmiştir.

539 sayılı KHK ile, uzun yıllardan beri ele alınmamış Sigorta Murakabe Kanunu’nun yapısı tümüyle değiştirilerek, sektörün uluslararası ölçülerde geri kalmışlığının bertaraf edilmesi, hızla gelişen mali sektörümüzün içinde önemine uygun yere yerleştirilmesi ve sigorta şirketlerince halkımıza daha iyi ve etkin hizmet verilmesi ve denetimlerinin daha etkin yürütülmesi amaçlanmıştır.

Ancak, 539 sayılı KHK’nin yasal dayanağının 1995 yılında iptal edilmiş olması sebebiyle, KHK hükümlerinin itiraz yoluyla iptali mümkün hale gelmiştir. Bu kapsamda, mali bünye ve acentelere ilişkin düzenlemelerdeki çeşitli hükümler Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

---

⁶⁹ a.g.e., s.84

⁷⁰ Selçuk DEMİRALP, “**Liberalleşmenin Kurumsallaşması İçin Gerekli Denge ve Şartların Tartışılması**” (Panel) a.g.e., s.102,

⁷¹ a.g.e., s.85

Diğer taraftan, son yıllarda Türkiye ekonomisinde meydana gelen gelişmelere paralel olarak sektörde önemli atılımların gerçekleşmesi sebebiyle sektörün ihtiyaçlarına cevap veren ve rekabet gücünü artırıcı nitelikte düzenlemelerin yapılması gereği ortaya çıkmıştır.

AB'ye uyum süreci de, sektörde AB mevzuatına uyumlu düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu kapsamda, sektöre ilişkin düzenlemelerin uluslararası uygulamalara ve sektörün gelişen yapısına uygun hale getirilmesi ve sigorta şirketlerince daha iyi ve etkin hizmet verilmesi ve şirketlerin etkin bir şekilde denetlenmesi amacıyla; AB düzenlemeleri ile uyumlu, kanun çalışmaları tamamlanarak, 14/06/2007 tarihi itibarıyla 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan;

- 587 sayılı "Zorunlu Deprem Sigortasına KHK ile 27 Eylül 2000 tarihinden itibaren kapsamdaki meskenler için deprem sigortası yaptırmak zorunlu hale getirilmesi ve bu sigortayı sunmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kurulması,
- 07/04/2001 tarihinde Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununun yürürlüğe girmesi,
- 14/06/2005 tarihinde Tarım Sigortaları Kanununun yürürlüğe girmesiyle Devlet Destekli Tarım Sigortaları sisteminin devreye girmesi,

sektörde yaşanan diğer önemli gelişmeler arasında yer almaktadır.

2. TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL SİGORTA SEKTÖRÜ HAKKINDA BİLGİLER

Halen, Türkiye'de 50'si sigorta, 1'i reasürans olmak üzere 51 şirket faaliyet göstermektedir. Sigorta şirketlerinden; 11'i hayat, 10'u hayat/emeklilik, 1'i emeklilik 28'i ise hayat dışı branşlarda faaliyet göstermektedir.

TABLO-3: TÜRKİYE'DE SİGORTACILIK SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER (31.12.2007 tarihi itibarıyla)

1.Toplam Şirket Sayısı	
- Sigorta Şirketi	51
- Reasürans Şirketi	50
	1
2.Sermaye Yapılarına Göre Sigorta Şirketleri Yapısı	
-Yerli	35
-Yabancı	17
3.Faaliyetleri İtibarıyla Sigorta Şirketleri Sayısı	
-Hayat	11
-Hayat/Emeklilik	10
-Emeklilik	1
-Hayat Dışı	25
4.Acente Sayısı	17.779

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

Aşağıda Tablo-4'te, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin çeşitli büyüklükleri verilmiştir.⁷²

⁷² Sigorta şirketleri büyüklükler içinde yer almakla birlikte fikir vermesi açısından, emeklilik şirketlerinin 31.12.2007 tarihi itibarıyla, toplam katkı payı tutarı 4.235.129.168 YTL, yatırıma yönelik fon tutarı, 4.783.049.949 YTL'dir. (Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2007)

TABLO 4: SİGORTA ŞİRKETLERİNİN
BÜYÜKLÜKLERİ (31.12.2007) (YTL.)

BÜYÜKLÜKLER	TOPLAM
DİREKT PRİMLER	10.931.473.390
PRİM ALACAKLARI	3.024.322.307
FİNANSAL VARLIKLAR	7.334.371.902
İŞTİRAKLER	3.009.434.536
SABİT DEĞERLER	497.290.430
AKTİFLER	22.073.226.523
ÖZKAYNAKLAR	6.874.923.931

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

3. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA İŞLEVİ VE FON KAYNAKLARI

3.1. FON KAVRAMI VE SİGORTANIN FON YARATMA İŞLEVİ

Belli bir amaca yönelik kullanılabilir para, ya da onun gibi etkinliği olan ekonomik değerlere veya potansiyele “fon” denir. Genel olarak fon, işletmenin, gereğinde para yerine kullanabildiği ve tasarrufta bulunabileceği kredi, amortisman payları, karşılıklar gibi kavramları kapsamaktadır. Geniş anlamıyla fon, finansal araçlar veya varlıklardır.

Sigortanın temel işlevi rizikoyu bölerek ve zararı paylaştırarak ekonomik bakımdan önemsiz hale getirmek, yani ekonomideki riski azaltmaktır. Ancak sigorta işletmelerinin primlerini peşin olarak tahsil etmeleri onlara teminatların ödeneceği zamana kadar bu primleri kullanma olanağı vermektedir. Diğer yandan, sigorta işletmelerinde bulunan bazı sermaye unsurlarının varlığı (teminatlar ya da karşılıklar vb. gibi) ve bunların kullanılışı, sigorta işletmelerine diğer işletmelerden farklı olarak

birtakım özellikler kazandırır. Bu özellikler, sigorta işletmelerine, temel işlevi yanında bazı ekonomik işlevleri de gerçekleştirme olanağı verir.⁷³

Sigortayı tüm özellikleri ile ve gelişen işlevleri ile ortaya koyan tanımda ise, sigortanın gerçekleşen risklerden doğan zararları karşılama işlevi yanında, sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen, prim birikimleri, yatırıma aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan, gelir düzeyini yükselten işlevleri de vurgulanır.

Ekonomi içinde üretkenliği artıran, böylece büyüme ve gelişmeyi destekleyen ekonomik işlevler, sigorta işletmelerine bir finansal kurum niteliği kazandırmış ve sigorta sektörü finansal sistemde daha fazla pay sahibi olmuştur. Bugün, sigorta işletmelerinin ekonomik işlevlerinin kazandığı önem temel işlevini geride bırakmıştır.⁷⁴

Sigorta sektörünün fon yaratma işlevi, dar olarak tanımlandığında hisse senedi ve tahvil alımına tahsis edilmiş tutarlar olarak anlaşılır. Fon yaratma işlevi en geniş anlamda yani tasarruflara katkı olarak tanımlandığında, primler kurumsal tasarruf niteliğinde sayılmaktadır.⁷⁵

Sigorta sektörü gönüllü tasarruflar yoluyla fon yaratır. Bu şekilde, bireysel tasarruflar boyut değiştirerek kurumsal tasarruf haline gelir. Ancak, fon yaratma ile

---

⁷³ Perihan TÛLÛCE, “**Türkiye’de Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Gücü ve Finans Kesimindeki Yeri**”, Sosyal Güvenlik ve Banka-Sigorta Şirketleri Sandıkları ve Uygulamadaki Sorunları Sempozyumu , Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayın No:1, 1990, s.73.

⁷⁴ TÛLÛCE, a.g.e., s.74.

⁷⁵ Erdoğan ALKİN, “**Sigorta Kesiminin Fon Yaratma Gücü**”, Türkiye’de Sigorta Kesiminin Ekonomik Gücü ve Gelişmesi, (Seminer) , İktisadi Araştırma Vakfı (İAV) Yayın No: 1983-56, s.23.

ekonomik işlev tam anlamıyla gerçekleşmez. Bu tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesi gerekir. Makroekonomik açıdan, bu tasarruflar yatırıma kanalize olabildiği oranda değer kazanır.⁷⁶

Sigorta sektöründe üretilen primin fon niteliği taşıyabilmesi için, bireylerin tasarruflarından değil, tüketimlerinden ayrılması gerekir. Çünkü bu şekilde ödenen primler net bir kaynak artışı sağlamaz. Diğer taraftan, fonun bir plasman niteliğinde değil, bir yatırım niteliğinde olması, yatırımlara kanalize edilmesi şarttır.

Fon yaratma açısından, hayat ve hayat dışı sigortaların işlevleri farklıdır. Hayat sigortaları uzun vadeli, hayat dışı sigortalar ise kısa vadeli yatırımlarda kullanılacak fonları sağlarlar.

Gelişmiş ülkeler, sigortanın fon yaratma işlevinden maksimum düzeyde faydalanmaktadır. Sigorta faaliyetleri çeşitli halk kitlelerine ve uluslararası yayılabilme özelliğine sahip olduklarından gerek ülke içi, gerek ülke dışı kişi ve kuruluşlara ait gelirlerin bir kısmını rezervleri içinde toplama olanağına sahiptirler. Bu birikimler birçok ülkede mucizeler yaratacak boyutlara ulaşmış; inşaat, tarım, sanayi ve hatta savunma sektörlerinin kalkınmasında yararlanan fonlar içinde uzun yıllar birinci sırayı korumuştur.⁷⁷

3.2. SİGORTANIN FON KAYNAKLARI

Sigorta ve reasürans şirketlerinde toplanan fonlar, belirli bir amaca yönelik ekonomik değerleri, yatırımlar için önemli bir potansiyeli ifade eder. Sigorta

---

⁷⁶ Targan ÜNAL, **Gelişen Borsalarda Kurumsal Yatırımcılar, Türkiye Örneği, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, İMKB Araştırma Yayınlar, No:7, 1995, s:105

⁷⁷ TULUCE, a.g.e., s.74.

sektörünün mali tablosunun pasif tarafı fon kaynaklarını, aktif tarafı kullanım alanlarını gösterir.⁷⁸ Sektörün fon kaynakları dört grupta toplanabilir.

- Kaynağını girişimciden alan fonlar (ödenmiş sermaye)
- Kaynağı hukuktan alan fonlar (kanuni yedek akçeler, teknik ihtiyatlar, amortismanlar)
- İşletme faaliyetinden doğan fonlar
- Diğer fonlar

İlk iki grupta toplanan fonlardan, yani sigorta prim hacminin kullanılabilen kısmı ile orta ve uzun yabancı kaynaklardan oluşan toplam potansiyel, mali yatırımlara kanalize edilmektedir. Bu faaliyetlerden elde edilen karlardan vergiler ve dağıtılacak kar payı düşüldükten sonra kalan ihtiyat, şirketin bünyesinde yeni bir fon oluşturur.⁷⁹ Fakat sigorta sektöründe özkaynak ve primler dışında yabancı kaynak kullanım alışkanlığı yoktur. Sigorta şirketleri istisnai durumlar dışında, orta ve uzun vadeli banka kredilerine başvurmamaktadır. Diğer taraftan, aralarındaki iş ilişkilerinden doğan cari hesap bakiyeleri, reasüröre ve restrosesyonere olan borçları, karşılıklı menfaat ve dayanışma gereklerinin ölçüsünde geciktirilerek, sigorta şirketleri kendilerine bazen kasa kolaylığı niteliğinde, faizsiz ve vadesiz kredi kullanım olanağı sağlarlar. Ancak, bir kesimin alacağını geç tahsil ettiği için uğradığı

---

⁷⁸ Haydar KAZGAN vd , **Cumhuriyetin 75 Yıllık Sigortacısı Koç ALLİANZ** , Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd., İstanbul,1998, s.179.

⁷⁹Targan ÜNAL, **Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi** , İTO Yayın No:1994-04, İstanbul, 1994, s.48

kayıp, diğer tarafın sağladığı yatırım geliri ile telafi edileceğinden, endüstri olarak sonuç değişmez. Dolayısıyla, buna bir fon nazarıyla bakılmaz.⁸⁰

Sigortacılıkta fon yaratmanın en önemli şartı, prim üretimidir. Primler sigorta şirketleri için esas kullanılabilir fonları oluşturur.

4. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA KAPASİTESİNİN İNCELENMESİ

4.1. FON BİRİKİMİNİN BİLANÇOLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo-5'te görüldüğü gibi; sigorta sektörü 2007 yılında 13.842.457 YTL tutarında fon birikimi sağlamıştır. Reel olarak ise ekonominin daraldığı 1994 ve 2001 yıllarında %16,3 ve %16,90 oranında azalmış, ekonomideki düzelmeye (enflasyon oranının düşmesine) bağlı olarak 2002 yılından itibaren artmaya başlamış ve 2007 yılında %12.5 oranında artmıştır.

31.12.2007 itibariyle; kaynağı girişimci olan fonların payı %25'ten %24'e, kaynağı hukuktan doğan fonların payı %73'ten %71'e düşmüş, işletme faaliyetinden (sigortacılıktan) doğan fonların payı ise %2'den %5'e diğer fonların payı %15'ten %24'e yükselmiştir.

Sigorta sektöründe yaratılan fonların ana kaynağı başlıca iki faaliyetten beslenir. Bunlardan biri finansal yatırımlar diğeri de teknik işlemlerdir.⁸¹ Sigorta

⁸⁰ Tacettin ALİEFENDİOĞLU, “Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Toplanan Fonların Ülke Ekonomisinde Verimli Kullanım Yolları”, Türk Sigortacılığının Geliştirilmesi (Seminer) İTO,1986, s.81

sektöründe kârlılığı da gösteren ve temel sigortacılık faaliyetlerinden yani “İşletme Faaliyetinden Doğan Fonların toplam fondaki paylarının azalması, sektör açısından iyi bir gösterge olarak değerlendirilmez.

Paylardaki değişim, geçmiş yılları da kapsayacak şekilde incelendiğinde, bazı önemli sonuçlar ortaya çıkar. 1970’de fon birikimi açısından kaynağını girişimciden alan fonların payı % 7, hukuktan alan fonların payı % 63, kaynağı işletme faaliyetine (kara) dayanan fonların payı % 7 ve diğer fonların payı % 23 olarak gerçekleşmiştir. 1980’de ise bu oranlar aynı sırayla % 6, % 78, % 8 ve % 8 olmuştur. Buna göre; 1970-1980 döneminde sektörün fon birikiminde temel rolü, kaynağını kanundan alan fonlar oynamıştır. Bu dönemde *fon* birikimi reel büyüme hızının negatif gerçekleşmesi, devletin fon birikimine yoğun müdahalelerine bir tepki olarak yorumlanabilir.

Özkaynakların bir göstergesi olan ödenmiş sermaye ele alındığında; ödenmiş sermayenin toplam fonlardaki payı 1970’lerde % 4-7 arasında değişirken, 1998’de % 15’e yükselmiş, 2007’de ise % 24 olarak gerçekleşmiştir. 1970’lerde, özellikle yeni şirketlerin kurulmasına izin verilmemiş olmasının ve devletin yoğun kontrollerinin bu duruma yol açtığı söylenebilir. 1980’lerden sonra; özellikle, ödeme gücünü artırmaya yönelik olarak, kuruluş sermayesine getirilen düzenlemeler ve sektörün göreceli olarak rekabete yönelmesi, özkaynağa biraz daha fazla önem verilmesi sonucunu getirmiştir.⁸² Ancak sigortacılık sektöründe 2007 yılı için 3.348.271.000 YTL’yi bulan ödenmiş sermaye tutarı, aynı yıl bankacılık sektörünün ödenmiş

---

⁸¹ Mehmet KAHYA, **Sigorta Sektörünün Ekonomik Kalkınmadaki Yeri ve Önemi ve Sermaye Piyasalarındaki Etkinliği**, Reasürör sayı:37, 2000, s. 29.

⁸² H. KAZGAN, a.g.e., s.184.

sermaye toplamı olan 31.623.000.000 YTL'nin ⁸³ % 10,58'idir. Bu durumun oluşmasında, şirketlerin büyük bir bölümünün bir banka veya gruba dayanıyor olmasının ve piyasanın oligopolcü yapısının da büyük etkisi vardır.

Yıllar itibariyle kaynağını girişimciden, işletme faaliyetinden alan ve diğer fonların artış olduğu gözlenmektedir. 2007 yılına gelindiğinde, bu fonun payı %5 gerçekleşmiştir.

Dolayısıyla, sektörün iktisadi kriterlere göre kendi tercihleri doğrultusunda fon birikimi oluşturabildiğini söylemek mümkündür.

---

⁸³ BDDK, Yayınlar-Raporlar, Aylık Raporlar-Şubat 2008

TABLE 5: BİLANÇOLAR AÇISINDAN FON KAYNAKLARI

FON TÜRÜ	1998		1999		2000		2001		2002	
	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %
1.KAYNAĞI GİRİŞİMCİ OLAN FONLAR (ÖDENMİŞ SERMAYE)	102,701	15	203,295	15	348,305	17	531,108	17	827,783	18
2.KAYNAĞI HUKUKTAN DOĞAN FONLAR	504,733	74	1,028,041	76	1,519,857	75	2,231,111	73	3,385,600	75
2.1.Kanuni Yedek Akçeler	20,571	3	37,184	3	59,200	3	84,842	3	164,429	4
2.2.İhtiyari Yedek Akçe	2,016	0	2,569	0	8,109	0	11,750	0	16,144	0
2.3.Teknik Karşılıklar	479,806	70	984,614	73	1,445,909	71	2,231,111	73	3,191,829	71
2.4.Amortismanlar	2,340	0	3,674	0	6,639	0	10,794	0	13,198	0
4.İŞLETME FAALİYETİNDEN DOĞAN FONLAR	76,503	11	125,788	9	169,688	8	301,012	10	276,204	6
4.1.Kar	76,503	11	125,788	9	169,688	8	301,012	10	276,204	6
5. DİĞER	50,274	7	174,561	13	229,783	11	367,135	12	470,001	10
TOPLAM	683,937	100	1,357,124	100	2,037,850	100	3,063,231	100	4,489,587	100
FON TÜRÜ	2003		2004		2005		2006		2007	
	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %	TUTAR (BİN YTL)	PAY %
1.KAYNAĞI GİRİŞİMCİ OLAN FONLAR (ÖDENMİŞ SERMAYE)	1,167,103	18	1,440,936	17	3,155,738	26	3,127,188	25	3,348,271	24
2.KAYNAĞI HUKUKTAN DOĞAN FONLAR	5,044,032	78	6,597,684	79	8,767,800	71	8,945,402	73	9,862,531	71
2.1.Kanuni Yedek Akçeler	303,221	5	408,838	5	330,177	3	263,658	2	271,232	2
2.2.İhtiyari Yedek Akçe	11,472	0	14,255	0	9,352	0	11,506	0	11,282	0
2.3.Teknik Karşılıklar	4,704,699	72	6,148,253	73	7,338,264	60	8,284,982	67	9,070,930	66
2.4.Amortismanlar	24,640	0	26,338	0	363,796	3	385,256	3	509,087	4
4.İŞLETME FAALİYETİNDEN DOĞAN FONLAR	282,695	4	366,018	4	344,897	3	233,297	2	631,655	5
4.1.Kar	282,695	4	366,018	4	344,897	3	233,297	2	631,655	5
5. DİĞER	436,776	7	384,423	5	1,961,492	16	1,894,445	15	3,346,009	24
TOPLAM	6,493,830	100	8,404,638	100	12,268,435	100	12,305,887	100	13,842,457	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

4.2. FON BİRİKİMİNİN PRİM ÜRETİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sigortacılıkta fon yaratmanın en önemli şartı, prim üretimidir. Sermaye piyasasına konu olan fonların en önemli kaynağını primler oluşturur. Primler direkt ve endirekt olmak üzere ikiye ayrılır. Direkt primler, sigortalıların, sigorta hizmetleri karşılığında ödemiş oldukları primlerden oluşmaktadır. Endirekt primler ise, sigorta kurumlarının reasürans yoluyla birbirlerine akan fonlarından kaynaklanır. Sigorta şirketleri tarafından alınan primlerin önemli bir kısmını direkt primler oluşturmaktadır.⁸⁴

Sigortalıdan tahsil edilmesinden hasarın ödenmesine kadar geçen süre içinde, bazı sınırlamalarla kullanılabilir olan fonlar, işletme için esas kullanım imkanı olan primlerdir. Sigorta poliçesi karşılığında alınan primler, sigorta şirketlerinin üretimini oluşturur. Bu üretim sonucu oluşturulan fonlar ülke için, kullanılabilir bir potansiyel oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

Prim üretimi; yıllık bazda, sigorta branşları bazında , reel artış, GSYİH'ye oran ve kişi başına düşen üretim yönlerinden değerlendirilebilir.

4.2.1.Yıllık Prim Üretimi

Direkt prim üretiminin 1990 yılında 2.211.000 YTL olan nominal değeri 2006 yılında 10.391.473.390 YTL'ye; sabit fiyatla 83.000 YTL olan değeri 528.232 YTL' ye, dolar bazında 710 Milyon dolar olan değeri 8.359 milyon dolara ulaşmıştır.

---

⁸⁴ Ö. GENÇ, a.g.e., s.51.

Direkt prim üretiminde 2000 yılına kadar %80'in üzerinde prim artışı gerçekleşmiştir. Bunda serbest tarifeye geçişin etkisi büyüktür. 1997 yılı öncesinde %100'ün üzerinde olan artışlar bu yıldan itibaren düşmeye başlamıştır.

Gelir elastikiyeti yüksek ve lüks bir mal olan sigorta hizmetlerinde, ekonominin büyüme dönemlerinde yüksek artışlar, daralma dönemlerinde ise önemli azalmalar meydana geldiği genel bir kural olarak ileri sürülür.⁸⁵ 1994'te yaşanan ekonomik krize dek, sigorta primlerinin nominal ve reel anlamda istikrarlı bir artış seyri izledikleri söylenebilir. Bu eğilim 1994'te tersine dönmüş ve primlerin büyümesi düşmüştür. Özellikle reel prim artışlarındaki düşüş döneme damgasını vuran yüksek enflasyona bağlanabilir. 1995'te devletin mali piyasalarda istikrarı sağlamaya dönük tedbirlerin etkisi ile; gerek nominal ve gerekse reel anlamda nispi düzelme yaşanmışsa da bu çok uzun sürmemiştir. 1996'da genel ekonomik dengelerdeki istikrarsızlık, yeni bir düşüş eğilimine yol açmıştır.⁸⁶

Nitekim; Türk Ekonomisinin daraldığı; 1994 yılında, direkt prim üretimi nominal olarak % 84,4 oranında artarken, reel olarak % 26,2 oranında azalmıştır. Aynı şekilde, 2001 yılında, direkt prim üretimi nominal olarak % 39.8 oranında artarken, reel olarak % 30.9 oranında azalmıştır.

Gerek 2003 ve 2004 yıllarında gerekse 2005 yılında dolar bazındaki artışlar nominal artışın üstündedir. Dolar bazındaki bu artışın yüksekliğinde, Türk parasının dolar karşısında değer kazanmasının payı vardır.

---

⁸⁵ Ç.ERGENEKON, a.g.e., s.18 .

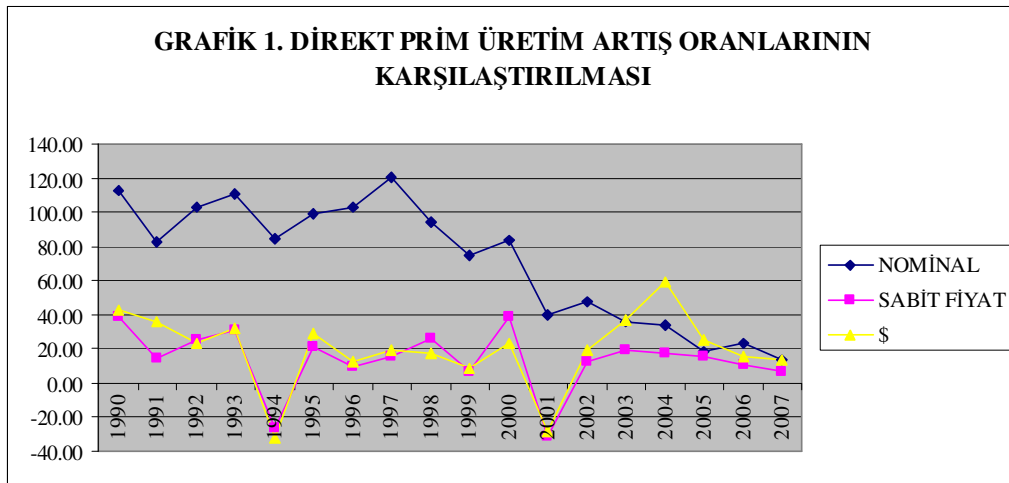
⁸⁶ Ali KÖSE, K.Batu TUNAY, **Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik Performansı 1990'lara İlişkin Bir Değerlendirme**, s.2/6, <<http://www.makalem.com>>

Türkiye'deki sigorta şirketlerinin 1990 - 2007 yılları arasındaki direkt prim üretimi Tablo-6'da gösterilmiştir.

TABLO-6 SİGORTA ŞİRKETLERİNİN 1990 – 2007 YILLARI ARASINDAKİ NOMİNAL, SABİT FİYATLA VE DOLAR BAZINDAKİ DİREKT PRİM ÜRETİMLERİ

YILLAR	NOMİNAL		SABİT FİYATLA		DOLAR BAZINDA	
	YTL.	ARTIŞ %	YTL.	ARTIŞ %	MİLYON \$	ARTIŞ %
1990	2.211.100	112.7	82,912	38.9	710	42,9
1991	4.033.400	82.4	95,005	14.6	964	35,8
1992	8.171.429	102.6	119,253	25.5	1 187	23,1
1993	17.203.911	110.5	156,627	31.3	1 563	31,6
1994	31.729.600	84.4	115,595	(26.2)	1 063	(31,8)
1995	63.250.523	99.3	139,739	20.9	1 377	29,2
1996	128.167.862	102.6	153,142	9.6	1 548	12,4
1997	283.084.008	120.9	177,091	15.6	1 850	19,5
1998	549.736.978	94.2	222,880	25.9	2 119	17,0
1999	966.459.337	74.6	240,094	7.0	2 316	8,6
2000	1.774.577.979	83.6	332,912	38.4	2 847	23
2001	2.480.740.783	39.8	246,890	(30.9)	2 033	(28,6)
2002	3.650.727.900	47.2	277,686	12.5	2 426	19,6
2003	4.961.330.513	35.9	331,198	19.3	3 316	36,6
2004	6.621.024.600	33.5	388,256	17.2	4 656	59,5
2005	7.815.725.015	18.0	446,438	15.0	5,829	25,2
2006	9.666.022.056	23.7	494,827	10.8	6,713	15,2
2007	10,931,473,390	13.1	528,232	6.8	8,359	13,1

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

4.2.2.Direkt Prim Üretiminin GSYİH'ye Oranı

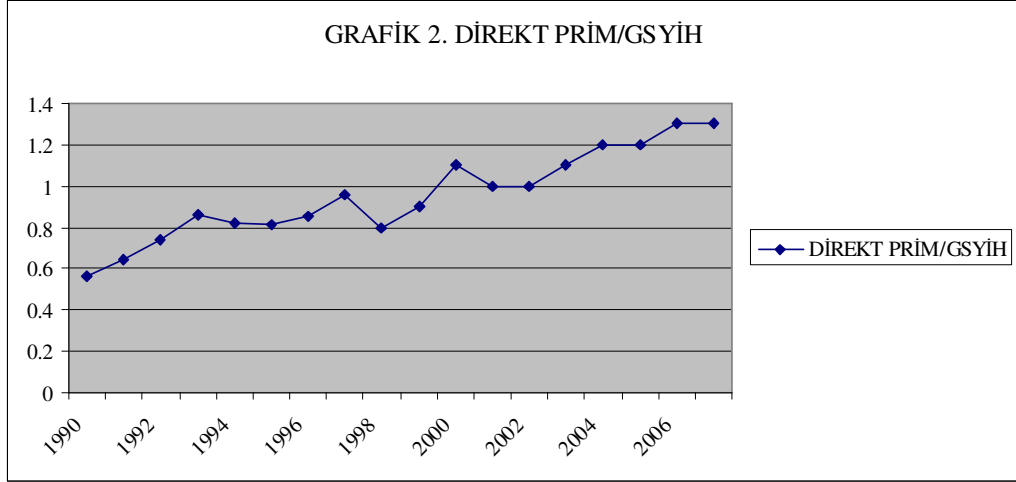
Sigorta sektörünün ekonomideki ağırlığını ölçen Prim/GSYİH oranı, aynı zamanda sektörün gelişmişlik derecesini gösterir. Ekonomisi hızla büyüyen sanayileşmiş ülkelerde bu oranın yüksek olduğu görülür. Genel olarak; Prim/GSYİH oranı % 4'ün üzerinde olan ülkeler sanayileşmiş, % 2 ile % 4 arasında olan ülkelerin önemli bir bölümü sanayileşmiş olmakla birlikte, % 2'den az paya sahip olan ülkelerin büyük çoğunluğu gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerdir. Aşağıda Tablo-7'de yıllar itibariyle prim üretiminin GSYİH'ye oranı gösterilmiştir.

TABLO-7 PRİMLERİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI

YIL	DİREKT PRİM/GSYİH (%)
1990	0.56
1991	0.64
1992	0.74
1993	0.86
1994	0.82
1995	0.81
1996	0.85
1997	0.96
1998	0.8
1999	0.9
2000	1.1
2001	1.0
2002	1.0
2003	1.1
2004	1.2
2005	1.2
2006	1.3
2007	1.3

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

Türkiye’de bu oranın genel olarak istikrarlı bir artış trendi izlediği görülmektedir. Primlerin GSYİH içindeki payı 1990’dan sonra her yıl % 12 - % 15 arasında artış göstererek, 1993 yılında % 0,86’ya ulaşmış, ancak ekonomik krizin etkisi ile 1994’te % 0,82’ye gerilemiştir. 1995 yılından başlayarak bu oran istikrarlı bir seyir izlemiştir, 2007 yılında ise % 1,3’e yükselmiştir. Söz konusu oranın istikrarlı artış seyrine rağmen, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, sigorta sektörüne hala gerekli önemin verilmediği ve sektörün ekonomideki ağırlığının yetersiz olduğu görülür. Bu da, sektörün fon yaratma kapasitesinin henüz istenilen ölçülerde olmadığını gösterir.

4.2.3. Kişi Başına Düşen Prim Üretimi

Kişi başına düşen prim üretimi; sigorta yoğunluğunu, başka bir deyişle sigorta hizmetlerinin yoğunluk derecesini dolayısıyla halkın bir sigortaya ilişkin

tutumunu belirler. Ülkenin kişi başına düşen prim tutarı; fert başına gelirden zaruri ihtiyaçların düşülmesinden sonra, fiilen sigortaya ayrılan kısmı gösterir.⁸⁷

Kişi başına düşen prim üretimi incelendiğinde (Tablo-8); yüksek büyüme hızlarının gerçekleştiği yıllarda bile, kişi başına düşen prim miktarının ekonomik gelişmeye paralel bir artış izlemediği gözlenmektedir.

Kişi başına düşen prim üretimi, ekonominin daraldığı 1994 ve 2001 yıllarında, sabit fiyatla ve dolar bazında kişi başına düşen prim üretimi azalmıştır.

2007 yılı itibariyle kişi başına prim üretimi nominal, sabit fiyat ve dolar bazında artış göstermesine rağmen, uluslararası karşılaştırmalara göre ülkemizde kişi başına prim üretimi yeterli seviyede değildir. 2007 yıl sonu itibariyle, Türkiye 88 ülke arasında 34 üncü olmuştur.⁸⁸

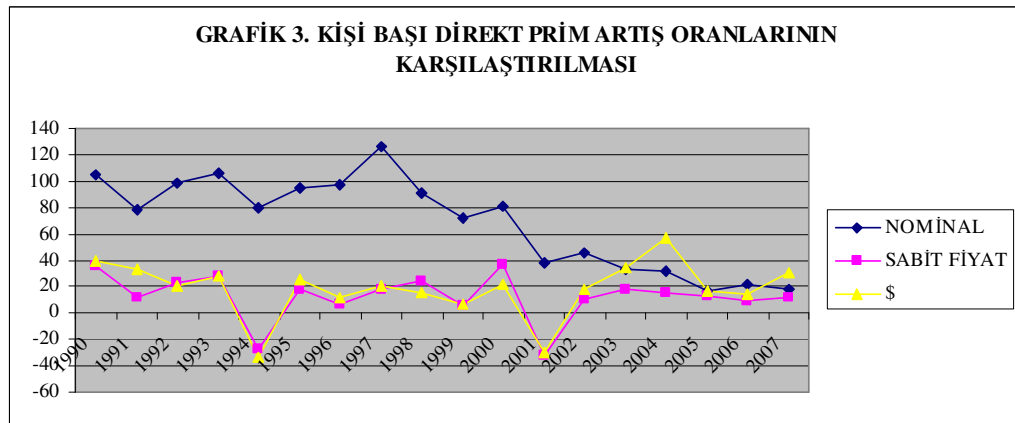
⁸⁷ ERGENEKON, a.g.e. s.23.

⁸⁸ Swiss Re, "Sigma No:3/2008, World Insurance in 2007: emerging markets leading the way", s:33

TABLO-8: 1990 – 2007 YILLARI ARASINDA
KİŞİ BAŞINA DÜŞEN DİREKT PRİM ÜRETİMİ

YILLAR	NOMİNAL		SABİT FİYATLA		DOLAR BAZINDA	
	TL / YTL.	ARTIŞ %	YTL.	ARTIŞ %	MİLYON \$	ARTIŞ %
1990	39,414	108.1	1,478	35.9	12.7	39.8
1991	70,391	78.6	1,658	12.2	16.8	33.0
1992	139,444	98.1	2,035	22.7	20.3	20.4
1993	286,732	105.6	2,610	28.3	26.0	28.6
1994	516,769	80.2	1,883	-27.9	17.4	-33.3
1995	1,003,977	94.3	2,218	17.8	21.9	25.9
1996	1,984,023	98.8	2,371	6.9	24.3	11.3
1997	4,522,109	126.5	2,829	18.6	29.6	20.1
1998	8,485,429	91.1	3,440	23.8	32.7	15.1
1999	15,010,629	72.1	3,736	5.4	35.9	7.0
2000	27,175,773	81.0	5,098	36.4	43.6	21.2
2001	37,457,017	37.9	3,728	-31.8	30.7	-29.6
2002	54,374,857	45.2	4,136	11.0	36.1	18.0
2003	69,991,261	33.7	4,672	17.4	46.8	34.4
2004	91,954,844	31.4	5,392	15.4	64.7	38.2
2005	107	16.3	6,107	13.3	79.7	23.3
2006	131	22.3	6,698	9.6	90.8	13.9
2007	155	18.4	7,484	11.7	118.4	30.4

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

4.2.4.Prim Üretiminin Branşlara Göre Dağılımı

Sigortacılık fonları içerisinde, hayat branşı özel bir konuma sahiptir. “Koruma” ve “Tasarruf” fonksiyonları bulunan hayat sigortalarının özellikle tasarruf fonksiyon, uzun vadeli periyodik ve düzenli nakit akışı ile güçlü bir fon yaratma kapasitesine sahiptir.⁸⁹

1986 yılına kadar, hayat sigortasının prim üretimi içindeki payı % 1,5 civarında kalmıştır.⁹⁰ O yıllarda yaşanan yüksek enflasyon yanında, gerek sigorta şirketlerinin gerekse devletin bu alanda toplanan fonlara gerekli önemi vermemesi, bu duruma yol açmıştır. Sektörün gelişmesi amacıyla, devletin 01-01-1986’dan itibaren hayat sigortaları için tanınan vergi muafiyeti ve sigorta şirketlerinin daha bilinçli ve aktif çalışmaları (yeni poliçe çeşitlerinin pazarlanması) yanında, kişilerin sigorta konusunda bilinçlenmesi yönünde önemli gelişmeler sağlamıştır.

Bu gelişmeler neticesinde,hayat dalı prim üretimi 1995-1998 yıllarında %100’ün üstünde artmıştır.

Ancak, yüksek enflasyonun fonlarda erimeye yol açtığı fikrinin, kamu oyunda yayılmaya başladığı 1992 yılından itibaren hayat dalı payı prim üretimi artış oranı ve toplam primdeki payı azalmaya başlamıştır. Türkiye’de toplam prim üretimi içerisinde 1991 de %21 ile en yüksek seviyeye ulaşan hayat branşının payı, kemikleşen yüksek enflasyonun hayat fonlarına yol açtığı tahribat nedeniyle 1995 yılı sonunda %12,8 düzeyine gerilemiştir. Daha sonraki yıllarda, hayat branşı

---

⁸⁹ Çağatay ERGENEKON, **Özel Emeklilik Kurumları Karşısında Hayat Sigortacılığının Rekabet Gücünün Artırılmasına Yönelik Tedbirler**, Reasürör, sayı 27, 1997, s.6,

⁹⁰ Ali N.YÜCEL, “**Ülkemizdeki Hayat Sigortacılığına Genel Bir Bakış**”, Reasürör, sayı 10, 1993 s.11.

dağılımdaki payı artış göstererek 2003 yılında %20.81'e çıkmış, 2007 yılında ise,%12.18'e gerilemiştir. Son yıllarda, bireysel emeklilik sistemine olan talebin daha fazla olması ve hayat portföyünden bireysel emeklilik sistemine yapılan aktarımlar söz konusu dağılımda etkili olmuştur. Diğer taraftan, hayat sigortacılığının toplam sigorta sektörü içinde düşük bir paya sahip olmasının nedenleri arasında ülkemizdeki emeklilik sisteminin kamu ağırlıklı olması gösterilebilir.

2007 yılı itibari ile toplam prim üretimindeki dağılım incelendiğinde sektörün yangın (%15.67), kaza (%32.99), trafik (%14.82) ve hastalık (11.14) olmak üzere dört hayat dışı branş üzerinde yoğunlaştığı görülür.

Hayat dışı dallar arasında ve hayat dalına göre en yüksek payın kaza dalında oluşu, Türk Sigortacılık sektörünün önemli bir bölümünün kaza dalına dayandığını göstermektedir. Sektörde oluşan primlerin ⁹¹ büyük bir bölümünün kaza dalından, özellikle de motorlu araçlarla ilgili sigortalardan elde ediliyor olması Türk Sigortacılığı için sağlıklı bir gelişme olarak kabul edilmez.

2004 yılında TRAMER sistemine geçişin etkisiyle trafik sigortası prim üretiminde %65 oranında artış sağlanmış toplamdaki payı %15.36 olmuş, 2007 yılında ise prim üretimindeki artış oranının azalmasının etkisiyle %14.82 olmuştur.

Diğer taraftan; hayat dışı dalda makine-montaj branşının ekonomik gelişmeye paralel olarak artması gerekirken, 1986 (%6.32) yılına göre azalıyor olması dikkat çekicidir. 2007 yılında söz konusu oran %4.79 olarak gerçekleşmiştir.

---

⁹¹ Nizamettin TEMEL, “**Sigorta Sektöründe Son On Yıllık Gelişmeleri**”, Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı (Seminer), İAV, İstanbul 1996, s.27.

Kaza dalının direkt prim üretimindeki payı, 1990-1994 yılları arasında sürekli artış kaydederek, % 43,48'den % 54,57'ye yükselmiş ancak, 1994'ten itibaren bu oran sürekli azalmış, 2007 yılında ise % 32,99 olmuştur. Bu durum; sigorta şirketlerinin hasar oranı yüksek, teknik karlılığı düşük olan kaza dalında daha fazla büyümeyip, daha karlı buldukları alanları tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Direkt primdeki payları yönünden, bir diğer önemli kalem de yangın branşıdır. 1983 yılına kadar prim üretiminde % 30-40 gibi önemli bir pay ile ilk sıralarda yer alan yangın branşı, 1983'ten sonra kaza ve nakliyat sigortası prim üretiminin diğer sigorta dallarına göre daha yüksek oranda artmasıyla yangın dalının payı sürekli düşmüş ve 2007 yılında % 15.67 olmuştur.

1990'da % 12.15'lik payla ön sıralarda yer alan nakliyat dalı da, bu tarihten itibaren gerileyerek 2007 yılında % 3.34 oranında gerçekleşmiştir.

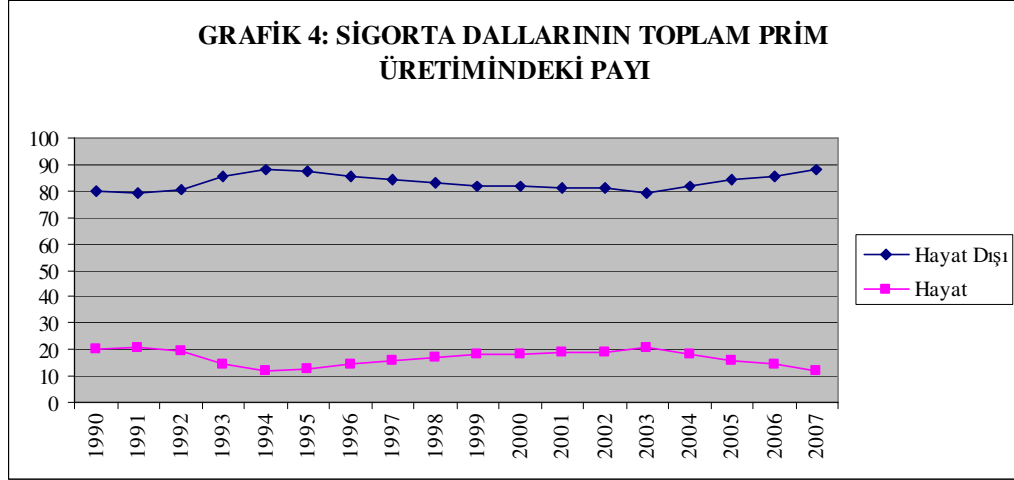
1990-2007 döneminde dikkati çeken diğer bir nokta da, hastalık sigortası olmuştur. 1991 yılında % 1,19'lük payı olan hastalık sigortası, yıldan yıla artış göstererek 2007 yılında % 11.14 seviyesine çıkmıştır. Özellikle, genel sağlık sigortasının teminat kapsamına almadığı halleri kapsama alan mevcut sağlık sigortalarına göre daha uygun fiyatlı, tamamlayıcı sağlık sigortası ürünlerinin sunulmasıyla birlikte, sağlık sigortasının toplamdaki payının daha da artacağı düşünülmektedir.

Direkt primlerin branşlar itibarıyla dağılımı tablo 9'da gösterilmiştir.

TABLO-9 SİGORTA DALLARI İTİBARIYLA DİREKT PRİMLERİN DAĞILIMI (%)

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine-Montaj	Dolu	Hayvan Ölümü	Hastalık	Hukuksal Koruma	Ferdi Kaza	Kredi	Trafik	Hayat Dışı	Hayat
1990	19.81	12.15	43.48	3.09	0.75	0.28		-	-	-	-	79.56	20.44
1991	15.68	10.10	47.52	3.29	0.87	0.35	1.19	-	-	-	-	78.99	21.01
1992	14.82	9.21	51.01	3.06	0.48	0.46	1.73	-	-	-	-	80.77	19.23
1993	16.14	8.97	54.20	3.37	0.39	0.40	2.05	-	-	-	-	85.52	14.48
1994	18.49	11.25	50.57	4.10	0.25	0.26	2.90	-	-	-	-	87.83	12.17
1995	17.26	10.97	49.15	4.05	0.24	0.71	4.78	-	-	-	-	87.16	12.84
1996	16.77	10.11	45.81	4.74	0.27	1.09	6.52	-	-	-	-	85.32	14.68
1997	15.04	7.78	47.09	4.91	0.29	0.48	8.55	0.05	-	-	-	84.19	15.81
1998	13.85	5.93	46.56	4.60	0.36	0.18	9.74	0.06	1.78	-	-	83.06	16.94
1999	16.19	4.51	43.83	3.91	0.25	0.15	11.12	0.05	1.77	0.01	-	81.79	18.21
2000	14.43	3.97	46.27	3.78	0.23	0.13	10.62	0.09	2.09	0.01	-	81.62	18.38
2001	17.76	4.34	40.97	4.86	0.18	0.17	10.88	0.09	2.15	0.00	-	81.40	18.60
2002	17.81	4.35	40.22	4.99	0.27	0.15	11.20	0.08	2.10	0.01	-	81.19	18.81
2003	16.53	3.89	29.47	4.17	0.27	0.15	10.31	0.11	2.14	0.02	12.12	79.19	20.81
2004	15.35	3.90	30.01	3.88	0.26	0.18	9.83	0.23	2.47	0.04	15.36	81.51	18.49
2005	14.54	3.72	31.18	4.12	0.38	0.24	10.22	0.28	3.00	0.06	16.40	84.13	15.87
2006	19.13	4.18	37.68	5.20	0.60	-	11.89	0.33	3.62	0.10	17.26	85.67	14.33
2007	15.67	3.34	32.99	4.79	0.87	-	11.14	0.37	3.68	0.15	14.82	87.82	12.18

Kaynak:Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

4.3.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON KULLANIM ALANLARI

Sigorta sektörü tarafından toplanan fonların ekonominin emrine verilerek kullanılması, özellikle, sanayileşmiş ülkelerde vazgeçilmez bir kaynaktır. Sanayileşmiş ülkelerde, sigorta ve reasürans şirketleri, sigorta işlemleri sonucunda teknik zarar çıksa bile, yatırım gelirleri ile önemli karlar sağlayabilirler. Sigorta şirketleri ana faaliyet konuları olan sigortacılık işlemlerinde, teknik gelir veya teknik zarar elde ederler.⁹² Teknik gelirden sigorta şirketlerinin teknik giderleri çıkarılınca, ortaya çıkan rakam sigortacılık işlemlerinden ne kadar kar elde edildiğini gösterir.

Sigorta faaliyetlerinden elde edilen kazanç, menkul ve gayrimenkul yatırımlarında değerlendirilir. Sigorta şirketlerinin fon yaratma işlevi de buradan kaynaklanır. Kardan yatırımlara ayrılan kısım ne kadar küçükse, şirketler menkul ve gayrimenkul yatırımlarına yeni kaynaklar tahsis edememekte, açık anlatımla fon yaratamamaktadır.

⁹² Targan ÜNAL, **Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi**, İTO Yayın No 1994-04, İstanbul, 1994, s.55.

Teknik karlılığı düşük ve özkaynakları yetersiz bir sigorta sektörü ekonomiye kaynak aktarmada başarılı olamaz.

Sigorta şirketlerinin bilanço karı içinde teknik faaliyet sonuçlarının payı önem taşımaktadır. Bu payın küçüklüğü sigorta şirketlerinin gerçek anlamda kar elde edemediklerini, geçmiş karlardan yapılan yatırımlardan elde edilen gelirlerle bilançolarının karlı sonuçlar verdiğini gösterir.

4.4.SİGORTA ŞİRKETLERİNİN TEKNİK VE MALİ KARLARI

Sigortacılık faaliyetleri sonucunda oluşan kar, iki ana unsura dayanır. Bunlar; teknik sonuçlar ve mali sonuçlardır. Sigorta şirketlerinin sigortacılıkla ilgili faaliyetleri sonucunda elde ettikleri kar teknik karı oluşturur. Teknik kar, verilen sigorta teminatına karşılık tahsil edilen primlerden, teknik karşılıklar, faaliyet giderleri, istihsal organlarına ödenen komisyonlar ve ödenen hasar tazminatları çıkarılarak belirlenir.

Mali sonuçlar ise, şirketin mali gelirlerinden, mali giderlerini düşükten sonra ortaya çıkan müspet veya menfi rakamı ifade eder. Sigorta şirketleri yıllık prim üretimlerinin bir bölümünü yatırımlara yönelterek faiz, kar payı, sermaye piyasası işlem karları, sabit değer satış karı, kira gelirleri ve kambiyo gelirleri elde ederler. Bu gelirlerden yatırım giderleri ve diğer faaliyetlerden olan gider ve zararlar düşülerek mali sonuçlar elde edilir.

Teknik ayrıntılarına girmeden kaba çizgileri ile belirtilen bu iki sonucun toplamı bilanço karını oluşturur. Bilançoda ortaya çıkan kar, yeni yatırımlar için bir

potansiyeldir. Sigorta sektöründe arzu edilen, makul ve istikrarlı bir teknik karlılığın sağlanmasıdır.⁹³

Sigorta şirketlerinin teknik ve mali karlılıklarının yıllar içindeki gelişimi Tablo- 10'da gösterilmiştir.

1992 yılında %150'ye ulaşan teknik karın toplam kara oranı bu yıldan itibaren azalmaya başlamış; 1996'da %42'ye inmiş, bu yıldan sonra tekrar artmaya başlamış, 2004 yılında %134'e yükselmiş, 2006 yılında ise %9'a gerilemiş, 2007'de ise %38 olarak gerçekleşmiştir.

1992 yılında %(50,71) olan mali karın toplam kara oranı bu yıldan itibaren artarak; 1996'da %57,84'e yükselmiş, bu yıldan sonra azalarak, 2004 yılında %(34,29)'a düşmüş, 2006 yılında ise %91'e yükselmiş 2007'de ise %62 olarak gerçekleşmiştir.

2006 yılında sektörün toplam karı nominal olarak %9, reel olarak ise %18.49 oranında azalmasına karşın, bu durum 2007 yılında tersine dönmüş, toplam kar nominal olarak %164, reel olarak ise %149 oranında artmıştır.

Teknik ve mali karlılıktaki bu değişimin en önemli nedeni ise, Mayıs 1990'da serbest tarife rejimine geçilmesidir. Serbest tarife rejimi ile sigorta şirketlerine hayat sigortası ve zorunlu sigortalar hariç, primleri serbestçe belirleme hakkı verilmiştir. Bu kararlar birlikte, serbest tarife sistemi, fiyatların aşağıya doğru indirilmesi şeklindeki bir uygulama biçimine dönüşmüş ve rekabetin diğer unsurları olan, tazminatları zamanında ödeme, ürün farklılaştırması gibi kaliteyi artırmaya yönelik

---

⁹³ Ç. ERGENEKON, a.g.e., s.28.

parametreler ihmal edilmiştir.⁹⁴ Serbest tarife rejimine geçişle birlikte yaşanan aşırı rekabet sonucu teknik kârlar azalmış; mali karlar ise enflasyonun etkisiyle kamunun artan borçlanma ihtiyacına bağlı olarak, faiz oranlarının artması ve sabit getirili kamu kağıtlarının yüksek reel getiri sağlamasıyla artmıştır.

Serbest tarife sonrası yaşanan rekabet dışında, Türkiye'nin ülke riskindeki artışlar dolayısıyla reasürans maliyetlerin artması ve sektördeki faaliyetlerin kaza sigortası gibi belirli alanlarda yoğunlaşması nedeniyle yaşanan aşırı rekabet ortamı da karlılığın azalmasında etkili olmuştur⁹⁵

2005 yılında uygulanmaya başlanan Sigortacılık Tek Düzen Hesap Planında alınan prim ve ödenen tazminatların net olarak gösterilmesinin yanı sıra kazanılmamış primler karşılığının teknik gelirler içerisinde düzeltme kalemi olarak yer alması, faaliyet giderlerinin teknik gider unsuru olarak alınması ve hasar oranlarındaki artış, son yıllarda teknik karlılıkta azalışa, mali karlılıkta ise artışa neden olmuştur.

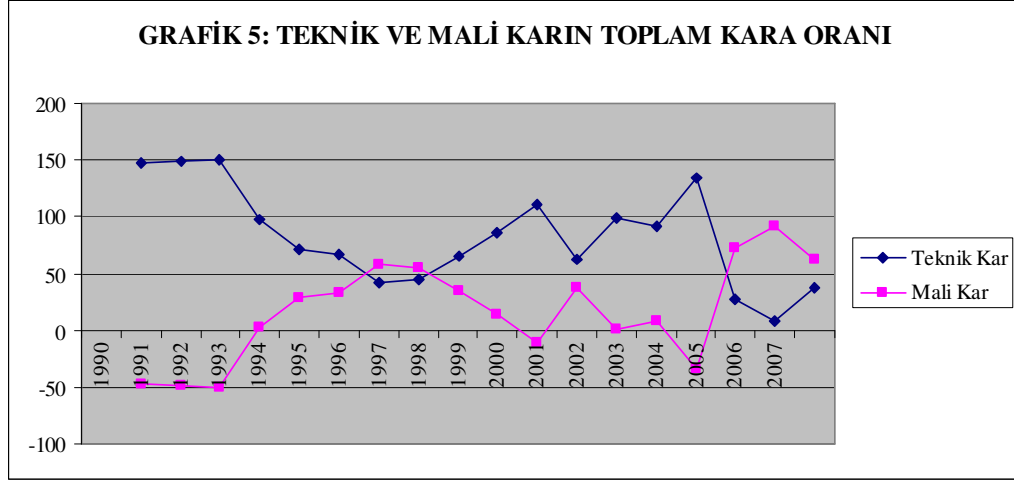
⁹⁴ H.KAZGAN, age s.172.

⁹⁵ **Activeline, ActiveAR-ME**, “Sigorta Sektörü Büyürken Karlılık Oranı Küçülüyor.” s.3/3,

TABLO-10 TEKNİK, MALİ VE TOPLAM KARLAR

Yıllar	Teknik Kar (1) (YTL)	Artış (%)	Mali Kar (2) (YTL)	Artış (%)	Toplam Kar (3) (YTL)	Artış (%)	1/3	2/3
1990	428,880	132	-136,694	262	292,186	99	147	-47
1991	821,380	92	-267,415	96	553,965	90	148	-48
1992	1,382,990	68	-465,330	74	917,660	66	151	-51
1993	2,758,418	99	80,373	-17,372	2,838,791	309,251	97	3
1994	4,421,343	60	1,848,956	2,200	6,270,299	121	71	29
1995	7,823,934	77	3,888,825	110	11,712,759	87	67	33
1996	12,043,800	54	16,526,400	325	28,570,200	144	42	58
1997	22,703,506	89	27,802,425	68	50,505,931	77	45	55
1998	50,619,375	123	26,370,252	-5	76,989,628	52	66	34
1999	107,513,354	112	18,274,384	-31	125,787,738	63	85	15
2000	280,739,980	161	-28,593,487	-256	252,146,493	100	111	-11
2001	286,212,894	2	172,644,008	704	458,856,902	82	62	38
2002	437,395,883	53	6,204,740	-100	443,600,624	-100	99	1
2003	392,925,413	-10	37,506,461	504	430,431,873	-3	91	9
2004	653,477,945	66	-166,858,360	-545	486,619,585	13	134	-34
2005	94,523,104	-86	250,374,122	250	344,897,226	-29	27	73
2006	27,417,368	-71	286,239,374	14	313,656,742	-9	9	91
2007	313,113,460	1042	514,657,872	80	827,771,333	164	38	62

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

4.5.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN YATIRIMLARI

Sigorta şirketleri teknik karlarından elde ettikleri fonları mali piyasalara aktararak, finansal piyasalardaki aracılık işlevini tamamlarlar.⁹⁶ Bu fonlar likidite, rantabilite ve güven unsurları göz önüne alınarak yatırılır.

Türk sigorta şirketleri, prim ve özsermaye birikimlerinden oluşan fonları; devlet tahvili, hazine bonusu ve diğer kamu borçlanma senetlerine, özel sektör tahvillerine, hisse senetlerine, gayri menkullere, hayat poliçeleri üzerine ipotek karşılığı ikrazatlara yönlendirirler.

Sigorta şirketlerinin portföylerinin önemli bir bölümünün, içerisinde yer aldığı teminat karşılıklarının zorunlu limitleri kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Sigorta şirketleri elindeki fonlarla mevcut bütün mali araçlara yatırım

⁹⁶ **Finans Dünyası**, “Türk Sigortacılık Sektörünün Mali Sektör İçindeki Yeri ve Fon Yaratma Gücü”, Sayı 88, Nisan 1997, s.58.

yapabilmekte ve tercihler büyük ölçüde bu araçların getirileri tarafından belirlenmektedir.⁹⁷

Sigorta şirketleri enflasyondan korunmak amacıyla, geçmişte gayri menkule büyük oranlarda yatırım yapmışlardır. Ancak, sigorta şirketlerinin portföylerinin yapısı büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Nitekim; 1990 yılında % 34,70 olan sabit değerlerin payı, 2007 yılında % 7.16'ya gerilemiş, menkul değerlerin payı % 65,4'den % 92,84'e yükselmiştir.

Yatırım portföyündeki menkul değerlerin payının artmasında enflasyonist baskıların etkisi vardır. Türkiye'de uzun yıllar boyunca yaşanan yüksek enflasyon sigorta primlerinden elde edilen kârları azaltmıştır. Buna karşın enflasyon yüzünden piyasa faiz oranlarındaki artış ve vadelerin kısalması sabit getirili menkul değerleri (başta devletin iç borçlanma kağıtlarını) tercih edilen yatırım aracı haline getirmiştir. Böyle bir ortamda sigorta şirketleri fonlarını kısa vadede reel getiriler sunan devlet kağıtlarına plase etmektedirler.⁹⁸ Diğer taraftan, sigorta şirketlerinin tabi olduğu kanun ve yönetmelikler de yatırım portföyünün dağılımında etkili olmuştur.

Menkul değerler içinde % 88,94 oranı ile en büyük pay, hazine bonosu ve devlet tahvillerininidir. Bunu %2.21 ile diğer menkul kıymetler ve %1.69 ile hisse senetleri takip etmektedir. Bu durum, sigorta şirketlerinin fonlarının çok büyük bir bölümünü, devletin ihraç ettiği kağıtlara yatırdığını gösterir. Şüphesiz bunun en büyük nedeni, sigorta şirketlerinin devlet tahvili ve hazine bonolarından enflasyonun üzerinde reel gelir sağlamaları yönündeki genel ekonomik trenddir.

---

⁹⁷ KAZGAN, a.g.e., s.196.

⁹⁸ Murat AKBALIK v.d., **Yüksek Enflasyonla Ülkelerde Özel Hayat Sigortacılığı uygulamaları ve Türkiye Üzerine Çözüm Önerileri** Reasürör, Sayı-30, 1998, , S.10,

Sigortacılığın gelişmiş olduğu ülkelerde, hisse senetleri piyasasında özel emeklilik kurumlarından sonra ikinci büyük kurumsal yatırımcı olan sigorta sektörü, Türkiye’de hisse senetlerine, tahvil ve gayri menkule yapılan plasmanlara daha az pay ayırmaktadır.

Diğer taraftan; geçmiş dönemlerde hisse senedi piyasasının volatilitésinin çok yüksek olması, bu piyasayı sigorta sektörü açısından cazip kılmamıştır. Hisse senedi fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar da, sektörün yatırımlarının hazine bonusu ve devlet tahviline yönelmesine neden olmaktadır. Ayrıca, devlet tahvillerinin likiditelerinin yüksek oluşu, risk taşımaması ve getirisi yönünden istikrarlı bir yatırım aracı olması, sigorta şirketleri açısından devlet tahvillerine yapılan yatırımları cazip kılar. Buna ilaveten, sigorta şirketlerinin devlet tahvillerini teminat olarak gösterebilmeleri ve likidite ihtiyacı yüksek olan hayat dışı sigortaların, sigorta branşları içinde ağırlıkta oluşu da şirketlerin kamu kağıtlarına yönelmektedir. Bu nedenlerle, devlet tahvillerine yapılan yatırımın toplam yatırımdaki payı, %68’lerde, toplam menkul kıymet yatırımlarının payı ise %80’lerin üstünde seyretmiştir.

Her ne kadar son yıllarda hazine bonusu, devlet tahvili gibi kamu kağıtlarının yüksek getirisi şirketlerin başka alternatif yatırım alanları aramalarına gerek bırakmamışsa da, bu durumun devamlı olacağını düşünmek doğru olmaz.⁹⁹ Nitekim, 2007 yılı içerisinde toplam yatırım portföyü içerisinde hisse senetlerinin payı artmıştır.

---

⁹⁹ H.ECER, T.ZAİM, **Sigortacılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Reasürör sayı:26, 1997, s.21

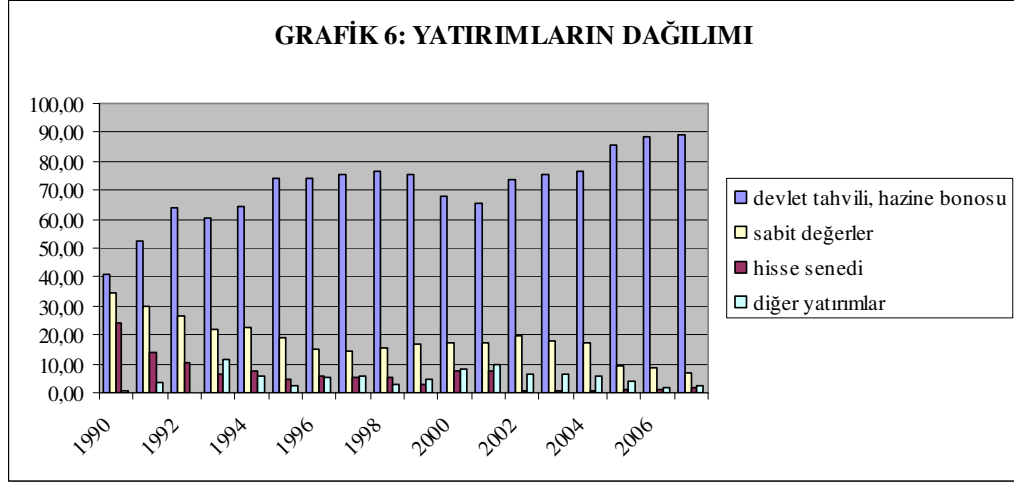
Sigorta ve reasürans şirketlerinin yatırım portföylerinin 1990-2007 yılları arasındaki gelişimi Tablo-11'de gösterilmiştir.

**TABLO-11 SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNİN
YATIRIM PORTFÖYÜ (BİN YTL)**

Yıllar	Devlet Tahvili, Hazine Bonosu		Hisse Senedi		Diğer Yatırımlar		Toplam Menkul Değerler		Sabit Değerler		Toplam Yatırımlar
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar
1990	527	40.73	312	24.11	6	0.46	845	65.30	449	34.70	1,294
1991	1,210	52.56	321	13.94	84	3.65	1,615	70.16	687	29.84	2,302
1992	2,661	63.63	423	10.11	0	0.00	3,084	73.75	1,098	26.25	4,182
1993	5,809	60.55	621	6.47	1,077	11.23	6,431	67.03	2,087	21.75	9,594
1994	13,981	64.43	1,591	7.33	1,237	5.70	16,811	77.47	4,892	22.54	21,701
1995	35,046	73.91	2,129	4.49	1,215	2.56	38,390	80.97	9,025	19.03	47,415
1996	91,639	74.21	7,000	5.67	6,096	4.94	104,735	84.81	18,753	15.19	123,488
1997	195,908	75.05	13,740	5.26	14,307	5.48	223,955	85.80	37,079	14.20	261,034
1998	365,099	76.38	25,249	5.28	13,122	2.75	431,735	90.32	74,552	15.60	478,022
1999	639,223	75.42	24,246	2.86	41,386	4.88	704,855	83.17	142,640	16.83	847,495
2000	1,057,335	67.53	118,421	7.56	123,177	7.87	1,298,933	82.96	266,760	17.04	1,565,693
2001	1,628,873	65.27	185,534	7.43	245,160	9.82	2,059,969	82.55	435,889	17.47	2,495,456
2002	2,583,317	73.63	15,173	0.43	220,192	6.28	2,818,682	80.34	689,976	19.66	3,508,658
2003	3,753,032	75.06	23,862	0.48	324,321	6.49	4,101,215	82.02	898,848	17.98	5,000,063
2004	4,925,307	76.46	45,351	0.70	375,739	5.83	5,346,397	82.99	1,095,571	17.01	6,441,968
2005	5,203,415	85.86	67,306	1.11	247,494	4.08	5,518,215	91.06	541,968	8.94	6,060,183
2006	5,262,265	88.61	52,625	0.89	112,778	1.90	5,427,669	91.40	510,688	8.60	5,938,356
2007	6,175,748	88.94	117,340	1.69	153,160	2.21	6,446,248	92.84	497,290	7.16	6,943,538

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

4.6.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FON YARATMA İŞLEVİNİ ETKİLEYEN NEDENLER

Yapılan incelemede, Türkiye’de sigorta sektörünün ekonomide fon yaratma işlevini yerine getiremediği ortaya çıkmıştır. Türkiye’ nin ekonomik koşulları, sosyo – kültürel yapısı ve kurumların kendi yapıları dikkate alındığında, sigorta şirketlerinin fon yaratma işlevini engelleyen birçok neden ortaya konulabilir.

Ekonomik bir işlev olan fon yaratmayı etkileyen birinci ve esas faktör, bu işlevin cereyan ettiği ekonomik çevredir. Dolayısıyla sigortacılıkta gelişmenin sağlanması ve bu sektörden beklenen katkılar, ülke ekonomisinin gelişimine ve kişilerin gelir düzeylerine bağlıdır¹⁰⁰. Ekonomik gelişme olmadan ve ekonomiyi yabancılarla rekabet edecek bir hale getirmeden sigortacılık sektörünün, tek başına gelişmesi mümkün değildir.

¹⁰⁰ Cahit NOMER, **Başlarken**, Reasürör, Sayı 1, 1991, s.3.,

Sigorta sektörünün daha çok fon yaratamamasının başlıca sebebi ¹⁰¹ sigortacılığın yeterince yaygınlaşmamış veya yaygınlaşmamış olmasının tabii sonucu olarak, daha çok gelir sağlayamamasıdır. Ayrıca, prim kaynaklarının sigortalıdan sigortacıya ulaşmasında düzensizlik bulunması ve nihayet elde edilen kaynaklarla daha karlı bir şekilde değerlendirme imkanlarının yokluğu fon birikiminin daha çok olmamasının önemli sebepleri olarak gösterilebilir.

Uzun yıllar boyunca yaşanan yüksek enflasyon sigorta sektörünün en önemli sorunlarından biri olmuştur.¹⁰² Zira normal tüketim harcamalarını karşılayamayan kişilerin tasarrufa yönelmesi beklenemez. Nitekim, prim üretiminin kişi başına milli gelir ile ilişkisinin 73 ülkedeki 1995 yılı verileri kullanılarak yatay-kesit analizi ile yapılan araştırma sonucunda, ülkelerin sigorta sektörüne verdiği önemin, fertlerin kazanç durumlarıyla yakından ilişkili olduğu anlaşılmıştır.¹⁰³

Ekonomik duruma ilave olarak fon birikimini sosyal, hukukî ve idarî yapı da etkilemektedir.

Çok net ölçümlenebilir rakam olmamakla birlikte Türk Ekonomisinin yaklaşık %20'si sigortalıdır. Bu oran zorunlu sigortalarda bile istenen düzeye ulaşmamış olduğumuzu gösterir¹⁰⁴. Bu durum; halkta, ekonominin ve milli varlıkların korunması için sigorta bilincinin oluşmamasından kaynaklanmaktadır. Zira, sigorta risk gerçekleştiğinde hasarın tazmin edileceği konusunda güvence

---

¹⁰¹ H.ECER, T.ZAİM, agm, S.18, M.KAHYA, agm, s.31

¹⁰² Mert YÜCESAN, **Türk Sigorta Sektörünü Bekleyen Globalleşme ve Sektörün Bugün İçinde Bulunduğu Sorunlarla Beraber Bugünü Nasıl Karşılacağına İlişkin Görüşler**, Reasürör, Sayı: 26, 1997, s.7

¹⁰³ Oral ERDOĞAN ve Levent ÖZER, **Sermaye Piyasasında Kurumsal Yatırımcılar**, İMKB Yayınları, İstanbul, Ağustos-1998, s.25'den aktaran AKBULUT agm, s.60

¹⁰⁴ Active Academy Araştırma Merkezi, "Türkiye Zorunlu Sigortalarda Bile İstenen Düzeye Ulaşamadı", **Activeline**, Ağustos 2005, sayfa 3/6

vermektedir. Risk gerçekleşmemesi durumunda ertesi yıl yapılan ödemelerin karşılığında, insanlar herhangi bir menfaat sağlamamış duygusuna kapılabilmektedir.

Sektörün gelişip yaygınlaşmasını etkileyen sorunlarla ilgili olarak, 2000 yılına ilişkin olarak sigorta şirketleri ile sektörün genelinde yapılan araştırmada tespit edilen sorunlar ve bu sorunların yüzde olarak ağırlığı aşağıda Tablo-12’de verilmiştir.

TABLO 12: SİGORTA SEKTÖRÜ SORUNLARININ DAĞILIMI

SORUNLAR	Genel	Hayat	Hayat Dışı	Kamu	Özel	Yabancı
Acente alacakları	7,7	4,5	9,2	11,3	7,2	9,0
Teknik Kâr Düşüklüğü	6,2	6,7	5,9	7,3	5,7	10,0
Aşırı Rekabet sonucu fiyatların düşmesi*	10,2	11,2	9,8	13,0	9,9	11,0
Faiz geliri kaybına bağlı olarak mali kârda azalma	7,8	6,9	8,2	10,0	7,8	4,5
İnsan kaynakları yapısının yetersizliği	6,8	7,1	6,7	5,0	6,9	9,0
Ölçek düşüklüğü	8,2	8,3	8,2	5,3	8,4	10
Piyasa yapısındaki dengesizlik/ Aksak rekabet*	9,7	10,6	9,3	10,7	9,5	11,0
Riski yüksek branşların ağırlığının artması	5,5	5,9	5,3	4,0	5,8	3,0
Sermaye yeterliliği sorunları*	9,7	8,1	10,4	7,3	10,0	8,5
Sunulan ürün ve hizmetlerde yetersizlik	5,3	6,3	4,9	6,3	5,4	3,5
Şeffaflığın olmaması	5,3	6,6	4,6	4,7	5,4	3,5
Teknolojik altyapı yetersizliği	8,4	10,3	7,6	8,3	8,4	8,5
Yasal yapı ve denetim sorunları*	9,8	8,6	10,4	9,3	9,8	11,0
Yönetim ve organizasyon sorunları	7,8	7,7	7,8	5,0	7,9	9,5

Kaynak : **Activeline Gazetesi**,”Türk Sigortacılık Sektörünün Temel Sorunları Araştırması”, s.4/4, 2000, *İlk beş sırayı alan sorunlar

Ondört sorun arasında; aşırı rekabet sonucu fiyatların düşmesi, yasal yapıdaki boşluklar, piyasa yapısındaki dengesizlik, sermaye yeterliliği sorunları ile denetim sorunları ilk başta gelen sorunlar olarak tespit edilmiştir.

Sektörün fon yaratmasını engellediği değerlendirilen ana sorunlar aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır.

4.6.1.Düşük Prim Üretim Düzeyi

Türk sigorta sektöründe prim üretimi düşük düzeyde gerçekleşmektedir. Sigorta bilinci, toplumda yaygın olmadığı ve bilincin yerleşmesini sağlayan aracı kurumlar da tam etkin çalışmadığı için prim üretimi düşük düzeyde gerçekleşmekte, bundan dolayı gerek sigorta şirketleri gerekse reasürans şirketleri ekonomide etkin bir role sahip olamamaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerine ait direkt prim üretimi yıldan yıla büyük oranlarda (enflasyon üzerinde) artış göstermesine rağmen, ekonomik ve sosyal alanlarda sağlanan gelişmeler ve nüfus potansiyeli göz önüne alındığında, sağlanan gelişme ülke ihtiyacına cevap verecek seviyede değildir.

1981-1990 döneminde sektörün reel prim üretimi ortalama yıllık büyüme hızı %14,7 olarak gerçekleşmiş ve aynı dönem hizmetler sektörünün yıllık ortalama büyüme hızının (%5,7) çok üstüne çıkmıştır. 1994 kriziyle prim üretimi büyüme hızı negatife inmiş ve %8,7 olarak gerçekleşmiş; bunun etkisiyle 1991-1996 döneminde ise reel prim üretimi ortalama yıllık büyüme hızı %8-9 olarak gerçekleşmiştir. Yine de sektörde prim üretiminin yıllar itibariyle reel anlamda bir artış içinde olduğu açık bir biçimde göze çarpmaktadır. Bununla birlikte üretilen primlerin hizmetler sektörü GSMH’si içindeki paylarına bakıldığında 1990’lardan sonra ancak %1’lere gelindiği görülecektir. Bu durumda, sektörün hala yeterli büyüklükte prim üretimi gerçekleştiremediğini göstermesi bakımından önemlidir.¹⁰⁵. Prim miktarlarının hizmetler sektörü GSMH’sindeki payları 1990 yılında %0,95 iken 2007 yılında %1,76’ya ulaşılabilmiştir. Bu durum prim miktarının yeterli olmadığını göstermektedir.

¹⁰⁵ Ankara Sigorta Aracıları Derneği, “**Türk Sigorta Tarihi**”, s.1/1, www.ankarasab.org

2001 Yılında 11 Eylül saldırıları başta olmak üzere uluslararası piyasalarda görülen büyük hasarlar reasürans fiyatlarını yukarı çekerken, ülkemizde yaşanan krizin reel sektörde yol açtığı daralma ve ekonomide yaşanan küçülme, sigorta şirketleri arasında rekabeti artırarak primler genel düzeyinin düşmesine neden olmuştur.¹⁰⁶

Daha önce de belirtildiği gibi sigorta sektörünün temel gelir kaynağı primler ve teknik kar ve bunlara dayalı olan mali gelirlerdir. Düşük prim gelirleri ile sektörün büyük fonlar yaratması mümkün değildir.

4.6.2. Atıl Kapasiteler

Sigorta sektörünün fon yaratma kapasitesini, sigortanın uygulandığı branşlardaki atıl kapasitenin varlığı doğrudan etkiler.¹⁰⁷ Sigorta; üretimi yapılabilecek branşlardaki üretim düzeyi, teknoloji, sermaye ve eğitim eksiklikleri gibi nedenlerle bütün rizikoları kapsayacak düzeyde değildir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde rastlanan bu durum, sigortalanabilecek çeşitli rizikoların sigortalanmamasına yani üretim yapılan branşta kapasitenin sonuna kadar kullanılmamasına yol açar.

Diğer taraftan; sigorta üretiminin henüz uygulanmadığı sigortalanabilir risklerin bulunduğu branşlar da bulunmaktadır. Bugün Türkiye’de¹⁰⁸ mevcut sigorta potansiyelinin sadece %15-20 si kullanılmakta ve bunun bilincinde olan yabancı

---

¹⁰⁶ K. ERDOĞAN, “Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri”, Active Dergisi, Ocak 2003, Numara 28, s.6/9

¹⁰⁷ T. ÜNAL, a.g.e., s.64

¹⁰⁸ M. KAHYA, a.g.m., s.30

sigorta şirketleri için, sigorta piyasası çok cazip olmakta, piyasaya girmek isteyen yerli ve yabancı şirketlerin sayısı hızla artmaktadır.

Sigorta sektörü 2007 yılı itibariyle yangın, kaza, trafik ve hastalık branşlarında yoğunlaşmış olmasına rağmen, özellikle kredi branşında %100'ün üzerinde artış göstermesi dikkat çekicidir.

Ancak son yıllarda zorunlu sigortalarda meydana gelen artış, yeni sigorta branşlarının ihdas edilmesi, bireysel kredi kullanımındaki artış ve sektöre yabancı sigorta şirketlerinin girişi bu durumu değiştirmeye başlamıştır.

Sigorta sektöründe atıl kapasitelerin varlığı ve sektörde son yıllarda yaşanan gelişmeler, yabancı yatırımcıları Türk sigorta piyasasına yöneltmiştir. Nitekim, 2007 yılı itibariyle 61 şirketten 35'i doğrudan yabancı ortaklı olup, yabancı sermayenin ödenmiş sermaye içindeki payı %38 olarak gerçekleşmiştir¹⁰⁹.

Yaşanan bu sürecin, Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin sermayelerini güçlendirmelerine, hizmet kalitelerini yükseltmelerine ve yeni ürünlerin piyasaya sunulmasına yol açacağı düşünülmektedir.

4.6.3. Hayat Sigortası ve Bireysel Emeklilik Sisteminin Durumu

Türkiye'de hayat sigortasının gelişmemiş olması, sektörün fon yaratma işlevini engelleyen en önemli nedenlerden biridir. Daha önce de belirtildiği gibi, sigorta sektörünün fon yaratma işlevinin gerçekleşmesini sağlayan en önemli etken hayat sigortacılığıdır.

---

¹⁰⁹ Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, **Türkiye'de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor 2007**, s:5

Gelişmiş ülkelerde sigorta sektörü hayat ve hayat dışı olmak üzere iki bölümden oluşur. Yani hayat branşında faaliyet gösteren sigorta şirketleri yalnızca hayat sigortası işlemleri yaparlar. Türkiye’de ise, 1990 yılına kadar sigorta şirketleri hayat dahil tüm branşlarla faaliyet göstermişlerdir. Bunun en önemli nedeni ise, sigorta prim hacminin düşük düzeyde olması ve hayat sigortası primlerinin de, toplam prim üretiminde %2-3 gibi düşük bir paya sahip olmasıdır. Ancak daha sonra, hayat sigortasının geliştirilmesi amacıyla; Kanunla sigorta şirketleri bünyelerinden hayat sigortası dalı ayrılmış, ayrı şirketler halinde çalışmaya başlamışlardır. Dolayısıyla bundan sonra yalnızca hayat sigortası branşında faaliyet gösteren sigorta şirketleri, bu konuda uzmanlaşma sağladıkları için hayat dalı prim gelirleri önceki yıllara göre önemli miktarda artış göstermiştir. Fakat bu gelişmelere karşın, hayat sigortacılığı halen istenilen düzeyin çok altındadır.

Hayat sigortasının özelliği, bu kesimden sağlanan fonların uzun vadeli olması, ekonomik dalgalanmalardan nispeten daha az etkilenmesi ve ilgili kamu otoritelerince belli alanlarda kullanımlarını sınırlama yetkisine sahip olmalarıdır.¹¹⁰

BES yönünden dünyadaki uygulamalara incelendiğinde, biriken emeklilik fonları uzun vadeli nitelikleri nedeniyle ekonomiye istikrar kazandırdığı, sermaye piyasalarında yatırım enstrümanlarının çeşitlenmesine yol açtığı, sürekli izlenebilen verimli yatırımlara yönlendirmek suretiyle ülke ekonomisinin gelişmesine de olanak sağladığı görülür.¹¹¹ Bireysel emeklilik fonlarının GSYİH’deki paylarının İsviçre’de %117, Hollanda’da %87, ABD’de %86, ve İngiltere’de %83 olması BES’in ne kadar büyük fonlar yarattığını ve bu ülkelerdeki ekonomik kalkınmışlıkta ne denli etkili

---

¹¹⁰ TOBB, **Banka ve Sigorta**, 1993-1995’den aktaran AKBULUT, agm, s.58

¹¹¹ Mesut ÖĞÜTGEN, **Bireysel Emeklilik Sistemi**, Active Dergisi, Temmuz Ağustos 2003, s.5/7.

olduklarını göstermektedir. Bu fonların yarısına yakını (%46'sı) devlet borçlanma senetlerine gitmekte ve devletin kısa vadeli borçlanmasının önüne geçerek dış borca olan ihtiyacı azaltarak ülke ekonomisini rahatlatmaktadır. Ayrıca bu sistemin fonları¹¹² sermaye piyasasındaki aşırı volatilitenin giderilmesine borsanın derinleşmesine ve kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınmasına yardımcı olmaktadır. Diğer taraftan, modern toplumları bekleyen en önemli sorunlardan biri de yaşlanma ve aktif nüfusun azalmasıdır. Bu durum aktif çalışanlardan alınan primlerle emeklilik maaşlarının ödendiği, emeklilik sistemlerine çok ağır bir yük getirmektedir. Bireylerin aktif çalışma hayatında yaptıkları birikimlerin, ayrı hesapta değerlendirilmesi üzerine çalışan BES sistemi demografik dönüşümden etkilenmemektedir.¹¹³

31.12.2007 tarihi itibarıyla BES sisteminin toplam katkı payı tutarı, sektöre ait 2007 yılı primlerinin %38,7'si olup, katkı paylarının GSYİH'ye oranı %0,5 olarak gerçekleşmiştir. Yatırıma yönelen fon tutarı ise 4.783.049.949 YTL'dir. Ülkemizde orta vadede GSYİH'nin %5-10'u düzeyinde bir birikim oluşturması beklenen BES ile reel sektöre ilave kaynaklar yaratılması, bu yolla üretim ve istihdam artışı beklenmektedir.¹¹⁴

4.6.4. Prim Tahsilatı

Prim tahsilatının düşük düzeyde olması, sigorta sektörünün fon birikim işlevini engelleyen diğer bir nedendir. Gelişmiş ülkelerde sigorta primleri, genellikle, poliçenin düzenlendiği anda tahsil edilir. Türkiye'de ise, sigorta priminin peşin

¹¹² R. Kürşat GÜNAYDIN, **Sosyal Güvenlikte Reform İçin Bireysel Emeklilik**, Activeline, Haziran 2003, s.1/5.,

¹¹³ Active Academy Araştırma Merkezi, **Modern Toplumları Bekleyen En Önemli Sorun: Yaşlanma**, Activeline, Temmuz 2005 s.6/6.

¹¹⁴ M.ÖGÜTGEN, a.g.m. s.5/7

tahsilatı esas olmakla birlikte; kanun koyucu primlerin taksitle tahsil edilmesi durumunda, % 25'inin peşin olmak üzere beş eşit taksitle ödenmesini kabul etmektedir.

Ancak caydırıcı bir yaptırımın olmaması nedeniyle; şirketlerin sigortalıya daha uzun vade tanımayı rekabet unsuru olarak kullanması bir taraftan serbest tarife sistemine geçilmesiyle fiyatlar düşmüş ve tahsilat vadeleri uzamıştır. Vadelerin uzaması, serbest tarife öncesinde varolan tahsilat sorununu artırmıştır. Serbest tarife sonrasında fiyatların aşırı şekilde kırılması ve tahsilat sorunu sektörü ve şirketleri zor durumda bırakmış, hasarlar zamanında ödenemez olmuş ve bir çok şirket likidite sıkıntısına düşmüştür.¹¹⁵ Likitide sıkıntısı çeken ve hasarları ödeyemez durumdaki şirketlerin dolayısıyla sektörün fon biriktirme kapasitesinden bahsedilemez.

Tablo-13'te, 1990–2007 yılları arasında toplam alacakların, toplam direkt primler içindeki payı gösterilmiştir.

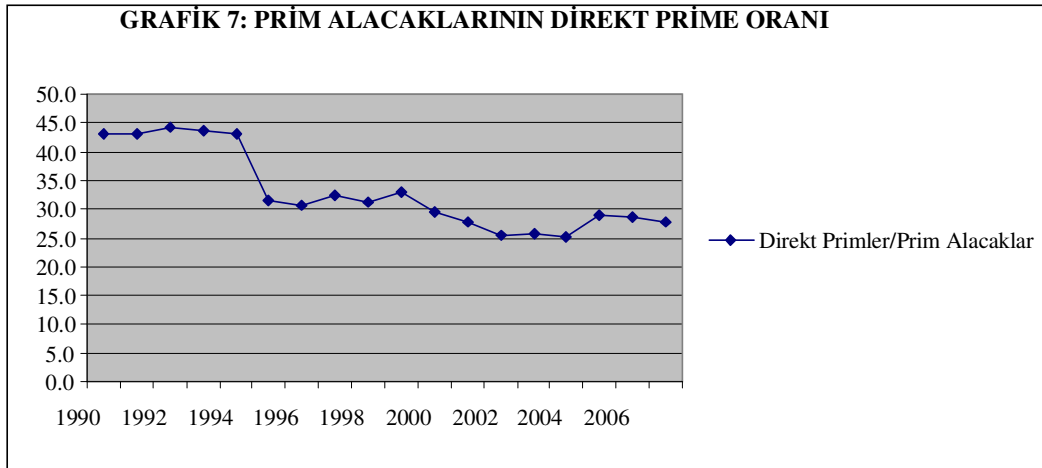
---

¹¹⁵ Bilgi KONGAR, **Sigorta Sektörünün Gelişimi**, Reasürör, Sayı 7 s.14, Mustafa AKAN, **Serbest Tarifeye Geçişin Sigorta Sektörüne Etkileri**, Sayı 14, s.4-5, İ.ARSLANLAR, S.KANDEMİR, a.g.m., s.21

TABLO-13 PRİMLER İÇERİSİNDE PRİM ALACAKLARININ PAYI (YTL)

Yıllar	Prim Alacakları (1)	Direkt Primler (2)	½ (%)
1990	950,800	2,211,100	43.00
1991	1,736,830	4,033,400	43.06
1992	3,622,167	8,171,429	44.33
1993	7,490,167	17,203,911	43.54
1994	13,701,344	31,729,600	43.18
1995	19,938,650	63,250,523	31.52
1996	39,360,750	128,167,862	30.71
1997	91,588,542	283,084,008	32.35
1998	171,756,813	549,736,978	31.24
1999	318,161,295	966,459,337	32.92
2000	521,267,023	1,774,577,979	29.37
2001	688,273,911	2,480,740,783	27.74
2002	928,522,554	3,650,727,900	25.43
2003	1,274,993,215	4,961,330,513	25.70
2004	1,672,024,864	6,621,024,600	25.25
2005	2,255,439,584	7,815,725,015	28.86
2006	2,768,655,092	9,666,022,056	28.64
2007	3,028,278,672	10,931,473,390	27.70

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

Prim alacaklarının, toplam primler içindeki payı 1990 – 1994 yılları arasında %40'lar civarında seyrederken, bu oran 1994 yılında itibaren düşerek 1999 yılında %32, 2007 yılında ise %27,7 olmuştur. Bu azalışlarda, mevzuatta yapılan düzenlemelerin etkisi vardır.

Prim tahsilatının gecikmesi, sigorta şirketlerinin nakit sıkıntısı çekmelerine, reasürans şirketlerine borçlu kalmalarına, paranın zaman maliyeti açısından zarar etmelerine ve hasar ödemelerinin zamanında yapılamamasına yol açar.¹¹⁶ Ayrıca bu durum, ekonomiye aktarılacak yeni fonların birikimini de olumsuz yönde etkiler.

4.6.5. Enflasyon

Genel olarak; enflasyonist bir ekonomik süreç içinde kaynak kullanımı etkileyen hususlarla, alternatif yatırım araçları arasında “kaynak kullanım ilkelerinin” optimum bileşimini gerçekleştirmek güçleşir. Böyle bir durumda sektörde aşağıdaki sorunlar ortaya çıkar:

- Firmalar kısa vadeli kararlar almak durumunda kalır.
- Sigorta sektörü yerine, alternatif yatırımlara fon akımı olabilir.
- Potansiyel müşteriler taleplerini erteleyebilir.
- Sigorta firmalarının aktif yapıları bozulabilir.
- Kârlılık reel bazda düşer.
- Sonuçta riskli stratejilerin uygulanması yönünde davranışlar baş gösterebilir.¹¹⁷

---

¹¹⁶ ERGENEKON, a.g.e., s.23

¹¹⁷ Murat AKBALIK, K.Batı TUNAY, Mustafa T.UZUNER, **Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Özel Hayat Sigortası Uygulamaları ve Türkiye üzerine Çözüm Önerileri**, Reasürör, sayı: 30, 1998,s:19,

Sigorta şirketleri de finansal aracıdır. Enflasyonist dönemlerde finansal araçlar Sermaye maliyetlerini belirlemede ve fiyatlandırmada sorun yaşarlar.¹¹⁸. Finansal araçlar yüksek enflasyondan ötürü daha az güvence sunabilirler ve fon sahipleri de söz konusu koşullarda fonlarını uzun süreli finansal sistemde tutmak istemezler, uzun vadeli tasarruf cazip bir yatırım tercihi olmaz. Tasarruflar kısa vadeye kaydığında finansal araçlar, artan faiz oranları nedenleriyle uzun vadeli plasmanlar yapamazlar. Enflasyona bağlı olarak finansal araçların yaşadığı en önemli olumsuzluk paranın değer kaybına bağlı olarak sermaye yapılarındaki erozyondur.

Yüksek enflasyon sigorta yaptırma hareketini engellemekte, fiyatların yükseldiği bir ortamda gelirleri azalan bireyler küçük risklerden kaçma eğilimindedir. Ayrıca sigorta sözleşmesi sonucu elde edeceği gelirlerin uzun vadede enflasyonun altında eriyerek değerini yitirmesi “*sigortalı üzerinde*” caydırıcı etki yapmakta; *Sigortacı yönünden ise*, prim tarifeleri sabit olduğu halde giderler artmakta, tahsilat gecikerek yapılmakta, şirketin finansal yapısı zayıflamakta ve kârlılık azalmaktadır. *Sigorta dalları yönünden*, en olumsuz etki hayat sigortasında görülmektedir. Enflasyonun son derece yüksek durumda olduğu dönemlerde yatırılan paranın ileride hayat sigortası yoluyla geri dönmesi bir anlam ifade etmemektedir. Enflasyon sigorta işletmelerini kısır döngüye sokmakta, büyüme ve gelişmeyi durdurmaktadır. Gelişmeyen ve artı değer yaratmayan sigorta işletmeleri de fon yaratma işlevini yerine getirememektedir.

---

¹¹⁸ K.Batu TUNAY, *Enflasyonun Finansal Araçlara Etkileri ve Türkiye*, s.4, 5.

Sigorta sektörü ve enflasyon birbirinin zıddıdır. Nitekim; Türkiye’de hükümetler, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı hariç olmak üzere üç kez radikal önlemler içeren istikrar programı uygulamak zorunda kalmışlardır. Her istikrar programı bir ekonomik krizi takip etmiş ve genel olarak bu krizlerin sigortacılık sektörü üzerindeki etkileri, genel ekonomideki değişim düzeyinin üzerinde olmuştur. Örneğin GSMH 1994 yılında %6,1 oranında küçülürken sigortacılık sektörü TEFE değişim düzeyi esas alındığına reel olarak %61,1 oranında küçülmüştür. Yine benzer şekilde 2001 yılında ekonomi %9,4 oranında küçülürken sigortacılık sektörü reel olarak % 47,5 oranında küçülmüştür.¹¹⁹

Enflasyonun tahribatına karşı teşvik edici tedbirlerin ortaya konması, bazı ülkelerde (İtalya, İsrail ve Pakistan) olduğu gibi, ülkemizde de münhasıran sigorta şirketlerinden toplanan hayat fonlarının yatırıma tahsis edilmek üzere, genel devlet tahvil ve borçlanmasının % 3-6 puan üzerinde faiz haddine sahip 5-10 sene gibi uzun vadeli tahviller çıkarılması çok önemli katkı sağlayabilir.¹²⁰

Dünyada hayat sigortası şirketlerinin kaynaklarını enflasyondan korumakta uyguladıkları yöntemler incelendiğinde en fazla kullanılan metodun endeksleme olduğu görülmektedir.¹²¹ Primlerin satın alma değerini korumak üzere enflasyonla mücadele eden ülkelerde primler; yıllık olarak sözleşme başlangıcında belirlenen bir oranda sabit olarak artırma, aylık veya yıllık olarak, endekse bağlı olarak

---

¹¹⁹ Koray ERDOĞAN, a.g.m., s:1/9

¹²⁰ TOBB, Banka ve Sigorta Sektörleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Temmuz 1996, s.193’den aktaran K.ERDOĞAN, a.g.m., s.5/9.

¹²¹ M.AKBALIK vd., a.g.m, s.19

değiştirilme, istikrarlı bir yabancı para birimine bağlama yollarından biri tercih edilmektedir.¹²²

Enflasyonun sigorta sektörünün çeşitli büyüklükleri üzerindeki negatif etkileri aşağıda Tablo-14'te verilmiş olup, yukarıdaki yargıyı teyit etmektedir.

TABLO 14: ENFLASYONUN SİGORTA SEKTÖRÜ BÜYÜKLÜKLERİNE ETKİLERİ

BÜYÜKLÜKLER	1994	2001
ENFLASYON ORANI %	149,9	88,5
DİREKT PRİM ÜRETİMİNİN SABİT FİYATLA ARTIŞI %	-26,2	-30,90
DİREKT PRİM ÜRETİMİNİN \$ BAZINDA ARTIŞI %	-31,8	-28,6
HAYAT DALINDA SABİT FİYATLA PRİM ARTIŞI %	-37,9	-30
HAYAT DIŞI DALDA SABİT FİYATLA PRİM ARTIŞI %	-24,2	-26
KİŞİ BAŞINA SABİT FİYATLA PRİM ARTIŞI %	-27,9	-31,8
KİŞİ BAŞINA \$ BAZINDA PRİM ARTIŞI %	-33,3	-29,6
KİŞİ BAŞINA HAYAT DALINDA REEL PRİM ARTIŞI %	-39,33	-31
PRİM / GSYİH (%)	0,82	1
TOPLAM KÂRIN REEL ARTIŞI %	-11,6	-3,45
SİGORTA MENKUL KIYMETLER REEL ARTIŞI %	-10,40	-15,88
SİGORTA AKTİFLERİNİN REEL ARTIŞI %	-14,01	-19,01

¹²² Nermin USLU, **Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Hayat Sigortacılığının Durumu ve Geleceği**, Reasürör, Nisan 1999, Sayı 32, 1998, s.23,

4.6.6. Banka ve Holdinglerin Etkisi

Uzun yıllar boyunca, sigorta şirketlerinin büyük bir kısmının bankaların ve holdinglerin kontrolünde olması, sektörün ekonomide etkinlik kazanmasını engellemiştir. Gelişmiş ülkelerde, sigorta sektörü yarattıkları fonlarla sigorta şirketlerinin sahibi durumundadır. 1997 ve 2007 yılları itibariyle sigorta şirketlerinin sermayesinin pay sahipleri arasında dağılımı Tablo-15'te gösterilmiştir.

TABLO-15 SİGORTA ŞİRKETLERİ SERMAYESİNİN
PAY SAHİPLERİ ARASINDA DAĞILIMI

PAY SAHİPLERİ	PAY (%)	
	1997	2007
BANKALAR	22.7	24.1
HOLDİNGLER VE TİCARET ŞİRKETLERİ	35.0	41.4
SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ	14.0	9.9
KOOPERATİFLER, YARDIMLAŞMA SANDIKLARI VE VAKIFLAR	5.3	8.6
DİĞER (GERÇEK KİŞİLER, KAMU KURULUŞU)	22.9	16.9
TOPLAM	100.0	100.0

Kaynak : Ömür Genç, "Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi",1997, s:24, Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

Buna göre, sigorta şirketlerinin en büyük pay sahiplerini bankalar ve holdingler oluşturmaktadır. Bankalar ve holdingler, 1997 ve 2007 yılları itibariyle sırasıyla toplam sermayenin % 57,7 ve %65,43'üne sahiptir. Bunun yanı sıra, gerçek kişiler ile ticaret şirketlerinin büyük kısmının sahiplerinin de, aynı holding sahipleri olduğu göz önüne alındığında, bankaların ve holdinglerin payının daha üst düzeylerde olacağı tahmin edilmektedir.

Uzun yıllar boyunca sektörde bu durumun hakim olması, sermaye bakımından sigorta şirketlerinin bankalara bağlı olmasına ve bankalarda mali açıdan meydana gelen olumsuzlukların sigorta şirketlerine yansımaya neden olmuştur.

4.6.7 Pazarlama ve Halkla İlişkiler

Sigortacılığın gelişmesini dolayısıyla fon yaratmasını engelleyen hususlardan birisi de pazarlama ve imaj sorunudur.

Sigortacılıkta pazarlama; sigortacılık açısından tatmin edilmemiş müşteri – arzu ve ihtiyaçlarının bulunup belirlenmesi, bu arzu ve ihtiyaçların ölçülerek değerlendirilmesi, bunların hangilerinin şirket tarafından karşılanacağını kararlaştırılması, hedef piyasaların seçilmesi, seçilen hedef piyasalara hangi sigorta hizmetlerinin sunulacağını belirlenmesi ve bütün bunlara ilişkin pazarlama programlarının geliştirilmesidir.¹²³ İmaj ise bir dizi bilgilendirme sonucu oluşan imgelerdir.

Sektör, hizmet sektörü üstelik konu sigortacılıksa toplumla iletişim ve kamu oyununda imaj yaratma çok daha fazla önem kazanır. Özellikle Türkiye’de henüz hak ettiği yere gelememiş olan sigortacılığa ilişkin insanların doğru bilgilenebilir ihtiyaçları vardır. Olumlu imajın yaratılması yanında, güven unsurunun taşıdığı önem açısından sektörün kendi imajını yerleştirmek üzere, halkla ilişkileri düzenlemesi gerekir.¹²⁴

Çeşitli pazarlama yöntemlerinin; (telefon yazılı basın, televizyon, radyo, bilgisayar bağlantıları, doğrudan posta, katalog ve broşürler ve internet bağlantıları)

¹²³ Ercan TAŞKIN, Yelda ŞENER, **Global Normlu Sigorta Sektörü**, Reasürör, sayı:51, 2003 s:20.

¹²⁴ Meltem Güler GÜÇ, “Sigortacılıkta Halkla İlişkilerin Önemi”, Reasürör Sayı 11, 1993, s.20,

kullanılabilmesiyle birlikte sektörü 2000’li yıllara taşıyabilecek yegane anlayış olan TKY’yi ve CRM uygulamasının sektöre müspet yönde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yapılan bir araştırmada, tüketicilerin %33,6’sının sigortaya inanmadığı, ama sigorta şirketlerine güvendiği, %29,9’unun sigorta ile ilgili bilgilerinin sınırlı olmasından dolayı sigortaya şüphe ile baktığı, %23,8’inin sigortaya güven duyduğu %8,2’sinin sigortaya güven duymadığı ortaya çıkmıştır.¹²⁵ Diğer bir araştırmada da sigorta hizmetinden yararlanmayan¹²⁶ 2413 denekten %19’unun sigortaya güvenmediği, %10’unun sigortayı gerekli bulmadığı, %11’inin sigorta bilgisine sahip olmadığı, %18’inin sigortanın yararına inanmadığı, %16’sının pahalı bulduğu, %7’sinin ise dini inançları nedeniyle sigorta hizmetinden yararlanmadığı ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde serbest tarife sistemi, tek düzen hesap planı, hayat ve hayat dışı faaliyetlerinin ayrılması, kaynak kullanım oranları gibi düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile 1990’lardan itibaren sektörde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, ürün çeşitliliği, hizmet kalitesi, personel, alt yapı gibi hususlarda çeşitli ilerlemeler yaşanmıştır. Söz konusu gelişmelere karşın sektör istenilen atılımı tam olarak gerçekleştirilememiştir. Ancak son yıllarda meydana gelişmeler ve yabancı sermayenin piyasaya girmesiyle birlikte söz konusu durumun değişeceği düşünülmektedir.

---

¹²⁵ Serdar AYBAY, agm, s.22

¹²⁶ M. SARAN, **Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Reasürör, sayı:27, s.20

Şirketlerin, gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni ürünler geliştirmeleri, sigorta hizmetlerinin kamuoyunda tanınması için yeterli çabayı göstermeleri, sigorta sektörünün toplumda hak ettiği yere gelmesini sağlar.

Sigortacılığın eğitim kurumlarında yazılı ve görsel basında tanıtılması sektörün gelişimine katkıda bulunabilir.

Tüketicilerin finansal ürünlere, tek bir noktada erişme isteği; bankaların geleneksel bankacılık çizgisinden saparak, çeşitli sigortacılık ürünlerini de sunmaya itmiştir. Bancassurance olarak adlandırılan ve sigorta ürünlerinin bankacılık sistemleri içerisinde dağıtım anlamına gelen söz konusu uygulama, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere pek çok yerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Son yıllarda bireysel kredi hacminin artmasına bağlı olarak sigorta şirketlerinin kredi bağlantılı sigorta ürünlerini bankalar kanalıyla sunmalarında etkili olmuştur.

Geniş satış ağlarına sahip perakendeci firmaların, “söz konusu satış noktalarını shopassurance” olarak adlandırılan sigortacı ya da aracı gibi kullanmaları da, yeni bir diğer pazarlama unsuru olarak dikkati çekmektedir.¹²⁷

Bancassurance ve shopassurance uygulamalarının sektörün gelişimine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

---

¹²⁷ Mahir ÇİPİL, **Türk Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması**, Hazine Dergisi, sayı:16, s.20,21

4.6.8. Rekabetçi Olmayan Yapı

Sektörde uzun yıllar boyunca rekabet genel olarak fiyatlara odaklanmıştır. Fiyatlardaki uygunluk, “Müşteri İlişkileri Yönetim Sistemi (CRM)” içinde müşteri memnuniyetini sağlayan son halkadır.

Sektörde uzun yıllardır yaşanan “ürün farklılaştırması” yerine “fiyata dayalı tek boyutlu rekabet”, rekabet sınırlarını aşarak doğrudan sektöre zarar verir hale gelmiştir.¹²⁸ Buna bağlı olarak, şirketlerin kar marjları da önemli ölçüde düşme eğilimine girmiştir.

Sigorta şirketlerinin, işletme kaynaklarının verimli kullanılması çalışanların ve müşterilerin memnuniyet duyması gibi temel yönetim felsefelerine sahip olan TKY (Toplam Kalite Yönetimi) uygulamasına geçmesi; hizmet rekabetine odaklanarak, fiyat farklılaştırmasının yanı sıra, ürün farklılaştırması ile hem sektörü zenginleştirebilir hem de rekabeti farklı boyutlara taşıyabilir.¹²⁹

Son yıllarda yaşanan gelişmeler, mevzuattaki düzenlemeler ve yabancı sermayenin sektöre ilgisi, şirketlerin sermayelerini güçlendirmelerine, hizmet kalitelerini yükseltmelerine ve yeni ürünlerin piyasaya sunulmasına yol açarak sektörü daha rekabetçi bir yapıya kavuşturacağı düşünülmektedir

---

¹²⁸ B. GÜRER, “Kişi Başına Gelir ve Sigorta Katılımı Arasındaki S Eğrisi İlişkisi”, Birlikten Dergisi, Sayı 19, İstanbul 2001’den aktaran Mahir ÇİPİL, “Türk Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması”, **Hazine Dergisi**, 2003, sayı 16, s.10.

¹²⁹ Serhat YANIK, “**Sigorta Sektöründe TKY Uygulaması**”, Reasürör, sayı:25, 1994, s:14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ'NÜN DÜNYA SİGORTA SEKTÖRÜNDEKİ YERİ

Dünya ülkeleri arasında sanayileşmiş, gelişmesini sağlamış bütün ekonomilerde sigortacılık lokomotif rolünü üstlenmiştir. Sanayi, ticaret ve sosyal yaşamın önemli bir parçası ve ekonomik faaliyetlerin fon yaratıcı gücü olarak benimsenen sigortacılık, toplumun bulunduğu düzeyi belirlemede önemli bir ölçüttür. Kişi başına prim üretimi de, kişi başına düşen gelir gibi ekonomik kalkınmanın göstergesi olarak kullanılmaktadır.

Sigortacılığın gelişim düzeyini ölçmede kullanılan en önemli uluslararası göstergeler; ülkelerin toplam primleri, kişi başına düşen prim, yıllık primin toplam GSYİH'ye oranı gibi göstergelerdir.¹³⁰

1. BÖLGELER BAZINDA PRİM ÜRETİMİ

2007 yılı global sigorta piyasası açısından, karlılık ve prim üretimi yönünden olumlu bir yıl olmuştur.

2007 yılında toplam prim üretimi reel olarak %3,3 oranında artarak 4061 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde hayat dalı prim üretimi reel olarak %5,4 oranında artarken, hayat dışı prim üretimi reel olarak %0,7 oranında artmıştır.¹³¹

---

¹³⁰ Ö.GENÇ, age, s.84

¹³¹ Swiss Re, "Sigma No:3/2008, **World Insurance in 2007: emerging markets leading the way**", s:33

Aşağıda Tablo-16’da 2007 yılında bölgelere göre prim üretim miktarı, dünya prim üretimindeki ve GSYİH’deki payları ile kişi başına prim miktarları verilmiştir.

TABLO 16 BÖLGELERE GÖRE PRİM HACMİ (2007)

BÖLGELER	PRİM ÜRETİMİ (MİLYON \$)	REEL ARTIŞ %	PAYI %	GSYİH’DE PAYI (%)	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN PRİM (\$)
AMERİKA	1.417.463	2,5	34,91	7,58	1573,3
K. Amerika	1.330.066	2,1	32,75	8,71	3984,8
Latin-Karaip	87.397	9,6	2,15	2,54	154,1
AVRUPA	1.680.693	3,4	41,39	8,03	1962,4
Batı Avrupa	1.606.324	3,0	39,56	8,85	3138,1
Doğu Avrupa	74.369	12,9	1,83	2,78	228,6
ASYA	840.601	4,5	20,70	6,20	210,7
Japonya	640.754	1,9	15,78	10,38	3018
Güney Asya	176.654	15,9	4,35	3,05	51
Orta Asya	23.193	9,3	0,57	1,45	75
AFRİKA	53.294	2,8	1,31	4,31	55
OKYANUSYA	68.818	3,9	1,69	6,58	2059,5
TOPLAM	4.060.870	3,3	100	7,49	607,7

Kaynak : SWISS Re, Sigma 3/2008, s.33

Gelişmiş bölgelerin (K. Amerika, Batı Avrupa ve Japonya’nın) dünya prim üretimindeki ve GSYİH’deki payları ile kişi başına düşen prim miktarlarının yüksekliği dikkat çekicidir.

2. GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN DURUMU

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke gruplarının 2007 yılı prim üretim miktarı, yıllık artışı, dünya üretimindeki payı ve GSYİH’de payı ile kişi başına prim miktarları aşağıda Tablo-17’de görülmektedir.

TABLO 17 GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN DURUMU (2007)

ÜLKE GRUBU	PRİM ÜRETİMİ (MİLYON \$)	YILLIK REEL ARTIŞ %	DÜNYA ÜRETİMİNDEKİ PAYI (%)	GSYİH’DE PAYI (%)	KİŞİ BAŞINA \$
GELİŞMİŞ	3.646.523	2,5	89,80	9,05	3577
GELİŞMEKTE OLAN	414.347	11,8	10,20	2,75	72,8

Kaynak : SWISS Re, Sigma 3/2008, s.33

Buna göre global prim üretimindeki büyüme gelişmekte olan ülkelerin sigorta sektörlerindeki yüksek büyümeden kaynaklanmaktadır.

Ancak, Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişen ülkeler grubunun yıllık reel artışı dünya ortalamasının (% 3,3) üstünde olmasına rağmen, gelişmiş ülkelerin dünya prim üretimindeki payı gelişen ülkeler payının yaklaşık 9, GSYİH'ye oranı da 3 katıdır.

Dünya prim üretiminde dikkati çeken bir diğer konu, üretimin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki dağılımıdır. Sigorta sektörünün gelişmesi ve büyümesi ile ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır¹³².

Dünya sigorta hacmi içerisinde gelişmiş ülkelerin payı yıllar itibariyle % 90'ın üzerinde olmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelerin payında sürekli bir artış izlenmektedir. Ancak, gelişmekte olan ülkelerin global sigorta hacmi içerisinde 1988 yılında % 3,9, 1998'de ise % 9,2'lik 2007 yılı itibariyle % 11,8'lik paya ulaşması dikkat çekicidir. Gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörünün doyum noktasına yaklaşmasına karşın, gelişmekte olan ülkelerde önemli ölçüde sigortalanabilir boş kapasite bulunmaktadır¹³³. Dolayısıyla dünya sigorta hacminin yapısında gelişmekte olan ülkeler lehine gerçekleşen değişimin devam etmesi beklenmektedir.

---

¹³² DPT, age, s.3

¹³³ Çağatay ERGENEKON, **Sigorta Sektörü** İMKB, Sektör Araştırmaları Serisi No.5, 1995, s.7

3. EKONOMİK ORGANİZASYONLARIN DURUMU

Aşağıda Tablo-18'de ekonomik organizasyon gruplarının 2007 yılı prim üretimi, prim üretimindeki artışı, dünya prim üretimindeki ve GSYİH'deki payı ile kişi başına düşen prim tutarı görülmektedir.

TABLO 18 EKONOMİK ORGANİZASYONLARIN DURUMU (2007)

GRUP	PRİM ÜRETİMİ (MİLYON \$)	YILLIK REEL ARTIŞ (%)	DÜNYA ÜRETİMİNDEKİ PAYI (%)	GSYİH'DE PAYI (%)	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN PRİM (\$)
OECD	2.105.446	4,2	87,98	5,10	1739
G7	1.681.968	3,7	70,28	5,51	2305
AB (15 ÜLKE)	975.158	5,6	40,75	5,94	2376
AB (27 ÜLKE)	992.219	5,7	41,46	5,62	1915
NAFTA	631.603	5,8	26,39	3,91	1434
ASEAN	26.988	16,7	1,13	2,16	54

Kaynak : SWISS Re, Sigma 3/2008, s.33

2007 yılı itibariyle global prim üretiminin % 87,9'unu OECD, % 70,3'ünü G7, % 41,5'ini AB, % 26,4'ünü NAFTA, % 1,13'ünü ise ASEAN ülkeleri gerçekleştirmiştir. En yüksek reel prim artışı, % 16,7 ile ASEAN ülkelerinde olmuştur. Kişi başına düşen prim üretiminde ve primin GSYİH'ye oranında ise sırasıyla G7 ve AB ülkeleri öndedir.

4. ÜLKELER BAZINDA PRİM ÜRETİM DURUMU

4.1. TOPLAM PRİM ÜRETİMİ

Ülkeler bazında 2007 yılı toplam prim üretimi, büyüme oranları ve dünya prim üretimindeki payları aşağıda Tablo-19'da verilmiştir.

TABLO 19 ÜLKELERİN TOPLAM PRİM ÜRETİMİ, BÜYÜME ORANI VE DÜNYADAKİ PAYI
(2007)

SIRA NO	ÜLKE	TOPLAM (MİLYON \$)	BÜYÜME (%)		DÜNYA ÜRETİMİNDEKİ PAYI (%)
			NOMİNAL	REEL	
1	ABD	1.299.668	4,69	1,78	30,28
2	İNGİLTERE	463.686	28,16	15,31	11,42
3	JAPONYA	424.832	(3,31)	(3,17)	10,46
4	FRANSA	268.900	7,47	(2,90)	6,62
5	ALMANYA	222.825	10,09	(1,33)	5,49
10	ÇİN	92.487	30,75	19,02	2,28
20	İSVEÇ	33.646	17,67	5,52	0,83
30	POLONYA	15.626	30,72	13,73	0,38
34	TÜRKİYE	8.297	25,53	5,07	0,20
88	ÜRDÜN	407	11,44	5,93	0,01
	TOPLAM	4.060.870	10,50	3,32	100

Kaynak : Kaynak : SWISS Re, Sigma 3/2008, s.35'deki verilere göre düzenlenmiştir.

2007 yılında prim üretimi bakımından ilk beş ülkenin payı % 64,3'ü bulmaktadır. Aynı yıl içinde ABD, 1.299.668 milyon \$ prim üretimi ve % 30,28 dünya payı ile birinci, İngiltere 463.686 milyon \$ prim üretimi ve % 11,42'lik dünya payı ile ikinci sırada yer almıştır. Türkiye ise, aynı yıl 8297 milyon dolarlık prim üretimi ve % 0,2'lik dünya payı ile 88 ülke içinde 34 üncü sırada yer almıştır.

4.2. HAYAT DALI PRİM ÜRETİMİ

Tablo-20'de ülkelerin 2007 yılı hayat dalı prim üretim miktarları ülkenin, toplam prim üretimindeki ve dünya üretimindeki payları gösterilmiştir.

TABLO 20 ÜLKELERİN HAYAT DALI PRİM ÜRETİMİ (2007)

SIRA NO	ÜLKE	TOPLAM (MİLYON \$)	BÜYÜME (%)		DÜNYA ÜRETİMİNDEKİ PAYI (%)
			NOMİNAL	REEL	
1	ABD	578.357	8,5	5,5	24,17
2	İNGİLTERE	349.740	36,1	22,5	14,61
3	JAPONYA	330.651	(3,7)	(3,6)	13,82
4	FRANSA	186.993	5,9	(4,3)	7,81
5	ALMANYA	102.419	10,2	(1,3)	4,28
10	TAYVAN	49.813	20,7	19,7	2,08
20	HONKONG	21.848	27,5	25,5	0,91
30	MEKSİKA	7.653	12,3	8,3	0,32
43	TÜRKİYE	1.085	12,5	(5,09)	0,05
88	ANGOLA	12	39,4	NA	0
	TOPLAM	2.393.089	12,6	5,4	100

Kaynak : Kaynak : SWISS Re, Sigma 3/2008, s.37'deki verilere göre düzenlenmiştir.

88 Ülke içinde, ABD % 24,17'lik dünya payı ile birinci, Türkiye % 0,05'lik payla 43 üncü sıradadır. *Birinci sıradaki ABD'nin hayat dalı prim üretiminin toplam prim üretimindeki payı % 47, İngiltere'de % 75,4, Türkiye'de ise %13,1'dir.*

4.3. HAYAT DIŞI PRİM ÜRETİMİ

Tablo-21’de ülkelerin 2007 yılı hayat dışı daldaki prim üretim miktarı, ülkenin toplam prim üretimindeki ve dünya prim üretimindeki payları gösterilmiştir.

TABLO 21 ÜLKELERİN HAYAT DIŞI DALI PRİM ÜRETİMİ (2007)

SIRA NO	ÜLKE	TOPLAM (MİLYON \$)	BÜYÜME (%)		DÜNYA ÜRETİMİNDEKİ PAYI (%)
			NOMİNAL	REEL	
1	ABD	651.311	1,6	(1,3)	39,05
2	ALMANYA	120.407	10	(1,4)	7,22
3	İNGİLTERE	113.946	8,6	(2,3)	6,83
4	JAPONYA	94.182	(1,8)	(1,6)	5,65
5	FRANSA	81.907	11,2	0,5	4,91
10	GÜNEY KORE	35.692	17,6	12,4	2,14
20	MEKSİKA	9.763	16,7	12,6	0,59
27	TÜRKİYE	7.212	27,8	6,9	0,43
30	YENİ ZELANDA	5.430	16,7	0,7	0,33
88	BOTSVANA	113	9,6	NA	0,01
	TOPLAM	1.667.780	7,7	0,7	100

Kaynak: SWISS Re, Sigma 3/2008, s.39’deki verilere göre düzenlenmiştir.

Buna göre, 88 ülke içinde ABD % 39,05’lik payla birinci, Türkiye % 0,43’lük payla 27 nci sıradadır. Gelişmiş ülkelerin hayat dışı dalın toplam prim üretimindeki payı % 55’lerin altındadır. Türkiye’de ise söz konusu oran % 80’ in üstündedir.

4.4. KİŞİ BAŞINA PRİM

Sigorta sektörünün durumu, bir ülkedeki gelişmişliğin ve zenginliğin önemli göstergelerinden biridir. Gelir düzeyi yüksek ülkelerle, gelir dağılımı bozuk ülkeler arasında, diğer sektörlerde olduğu gibi sigorta sektöründe de önemli nicelik ve nitelik farklılıkları vardır. Sanayileşmiş ülkelerde ise, sigortacılığa olan talep esnekliğinin yüksek olması ve önemli tutarlarda fonun bu sektöre kayması, dikkatleri sektör üzerine çekmiş, sigorta işletmeleri bu ülke ekonomilerinde çok geniş uygulama alanları bularak ekonomide etkin roller oynayan kurumlar olma özelliğine kavuşmuşlardır.¹³⁴ Bu durumun göstergesi de kişi başına düşen prim üretimidir.

Yapılan araştırmalar, bireylerin yaşlanmaları ve toplumların yaş ortalamalarının artması ile sigortalı olma eğilimi arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Sigorta sektörünün, yüksek refah düzeyine sahip Batı Avrupa'da nüfusun hızla yaşlanmasına paralel bir gelişme göstermesi de, bu araştırmaların sonucunu doğrular niteliktedir.¹³⁵

Aşağıda Tablo-22'de ülkelerin 2007 yılı kişi başına düşen toplam prim miktarları ile hayat ve hayat dışı dalda düşen prim miktarları verilmiştir.

---

¹³⁴ Yıldırım ÖNAL, Canan MADRAN, “Türk Sigortacılık Sektöründe Pazarlama Sorunları Bu Sorunların Sektörün Finansal Yapısı Üzerindeki Etkileri ve Çözüm Önerileri”, Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması, Milli Reasürans TAŞ, 1997, s.81

¹³⁵ Ç.ERGENEKON, a.g.e., s.9

TABLO 22 ÜLKELER İTİBARIYLA KİŞİ BAŞINA DÜŞEN PRİM (2007)

	ÜLKE	TOPLAM (\$)	HAYAT (\$)	HAYAT DIŞI (\$)
1	İRLANDA	7171	5715	1456
2	İNGİLTERE	7113	5730	1383
3	HOLLANDA	6262	2192	4070
4	İSVİÇRE	5740	3159	2581
5	DANİMARKA	5103	3381	1722
10	NORVEÇ	3770	2438	1331
20	AVUSTURYA	2620	1189	1430
30	GÜNEY KIBRIS	1042	474	568
40	POLONYA	411	209	202
50	RUSYA	209	6	203
62	TÜRKİYE	110	14	96
88	BENGALDEŞ	3	2	1
	DÜNYA ORTALAMASI	607	358	249

Kaynak: SWISS Re, Sigma 3/2008, s.40'daki verilere göre düzenlenmiştir.

88 ülke içinde kişi başına düşen prim miktarına göre İrlanda birinci, Türkiye ise 62 nci sırada olup, gerçekleşen rakamlar Dünya ortalamasının altındadır. Gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'de kişi başına düşen prim üretim miktarının yetersiz olduğu ortaya çıkar. Nitekim bu miktarlar Yunanistan'da 537 \$, Brezilya'da 202 \$, Meksika'da ise 163 \$ olarak gerçekleşmiştir

4.5. PRİM ÜRETİMİNİN GSYİH ORANI YÖNÜNDE ÜLKELERİN DURUMU

Aşağıda Tablo-23'te ülkelerin 2007 yılı toplam, hayat ve hayat dışı dallardaki prim miktarlarının GSYİH'deki payları verilmiştir.

TABLO 23 PRİM ÜRETİMİNİN GSYİH'DEKİ PAYLARI (2007)

	ÜLKE	TOPLAM (%)	HAYAT (%)	HAYAT DIŞI (%)
1	TAYVAN	15,7	12,9	2,8
2	İNGİLTERE	15,6	12,6	3
3	GÜNEY AFRİKA	15,3	12,5	2,8
4	HOLLANDA	13,4	4,7	8,7
5	GÜNEY KORE	11,8	8,2	3,6
10	JAPONYA	9,6	7,5	2,1
20	KANADA	7	3,2	3,8
30	HİNDİSTAN	4,7	4	0,7
40	LÜBNAN	3,4	1,3	2,2
50	UKRAYNA	2,7	0,1	2,6
68	TÜRKİYE	1,7	0,2	1,5
88	CEZAYİR	0,5	0	0,5
	DÜNYA ORTALAMASI	7,5	4,4	3,1

Kaynak: SWISS Re, Sigma 3/2008, s.41'deki verilere göre düzenlenmiştir.

Bir ülkede sigorta sektörünün ekonomideki önemini belirleyen en önemli araçlardan biri de, toplam primlerin GSYİH'deki payıdır.

88 ülke içinde Tayvan % 15,7'lik oranla birinci, Türkiye ise % 1,7'lik oranla 68 inci durumdadır. Kişi başına düşen prim üretiminde olduğu gibi, GSYİH'deki pay bakımından da Türkiye Dünya ortalamasının gerisinde kalmıştır.

5. TÜRKİYE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN, ÇEŞİTLİ YILLARDA DÜNYA SIRALAMASINDAKİ YERİ

Türk özel sigorta sektörünün 88 ülke içinde 1996 yılında global prim üretiminde 41, hayat dalı üretiminde 44, hayat dışı dalda 37, kişi başına düşen prim miktarında 62, Prim/GSYİH da 71 inci sırada olan yeri, 2007 yılında sırasıyla; 34, 43, 27, 62, ve 68 olmuş, 1996 yılına göre önemli bir ilerleme kaydedememiştir.

Türkiye’de sigorta sektörünün yüksek büyüme potansiyeli diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, global sigorta şirketlerinin ilgisini çekmesine yol açmıştır.

TABLO- 24 TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN ÇEŞİTLİ YILLARDA DÜNYA SIRALAMASINDAKİ YERİ

KONU-YIL	1996	2000	2003	2005	2007
TOPLAM PRİM ÜRETİMİNDEKİ SIRASI	41	37	40	35	34
HAYAT DALI PRİM ÜRETİMİNDEKİ SIRASI	44	43	43	40	43
HAYAT DIŞI PRİM ÜRETİMİNDEKİ SIRASI	37	30	32	29	27
KİŞİ BAŞINA PRİM ÜRETİMİNDEKİ SIRASI	62	60	62	61	62
PRİM/GSYİH’DEKİ SIRASI	71	68	76	69	68

Kaynak : SWISS Re, Sigma archive, **Sigma 4/1998**(1996 Yılı) , **6/2001**(2000 Yılı) , **3/2004**(2003 Yılı), **5/2006** (2005 yılı), **3/2008**(2007 yılı)

6. DÜNYA SİGORTA SEKTÖRÜNDE YENİ EĞİLİMLER VE LİBERALLEŞME

Sigorta sektörü, hem vermiş olduğu temel hizmet gereği güvence unsuru ön planda olan bir sektör olduğundan, hem de ekonomilerin gelişmelerinde fon yaratma işlevi üstlendiğinden, *devlet müdahalesi ve düzenleme faaliyetleri her dönemde belirli biçimlerde ve yoğunluklarda sektöre yön vermek durumunda kalmıştır.*¹³⁶ Bu müdahalelerin içine; sermaye yapılarının güçlendirilmesi, ayrılan karşılık tutarları, belirli branşlarda hangi tarifelerin uygulanacağı, fonların nasıl değerlendirileceği ve sektördeki şirket sayısı gibi düzenlemeler girmektedir. Sektöre yönelik müdahale ve düzenlemeler, aynı zamanda sektörün ekonomideki önemiyle de bağlantılıdır.

¹³⁶ H.KAZGAN, a.g.e., s.127

Özellikle 1980 sonrası dönemde dünya ekonomisinde yaşanan globalleşme olgusu ile birlikte, sigorta sektöründe de liberalleşme hareketlerinin hızlandığı görülmektedir.

Dünya sigortacılığında ön sıralarda yer alan bazı ülkelerin, devlet müdahalesi ve liberalleşme konusundaki tutumları Tablo – 25’te gösterilmiştir.

TABLO 25: DÜNYA SİGORTA SEKTÖRÜNDE REFERANS BAZI ÜLKELERDE DEVLET MÜDAHALESİ VE DÜZENLEME BİÇİMLERİ

ÜLKELER VE DÜNYA PİYASA PAYLARI	FİYAT VE ÜRÜN DÜZENLEMELERİ	PIYASAYA GİRİŞ	REASÜRANS KESİMİNE YÖNELİK DÜZENLEMELER
ABD (%31)	- ÖDEME GÜCÜNÜN YÜKSELTMEK İÇİN SERMAYEYE YÖNELİKTİR. - BELİRLİ EYALETLERDE TÜKETİCİYİ KORUYUCU TARİFELER GEÇERLİDİR.	- GÖRECELİ OLARAK AÇIK PİYASA KOŞULLARI GEÇERLİDİR. YABANCI ŞİRKETLER BELİRLİ KOŞULLAR ALTINDA İZİNE TABİDİR. - EYALETLERDE FARKLI İZİN PROSEDÜRLERİ VARDIR.	- YOĞUN İSİM KONTROLLERİ SÖZ KONUSUDUR - BİR SÖZLEŞME VEYA RATING DÜZENLEMESİ SÖZ KONUSU DEĞİLDİR.
JAPONYA (%30.3)	- ÖZELLİKLE ÜRÜN İZİNİ VE TARİFE ORANLARINDA ŞİDDETLİ MÜDAHALELER SÖZ KONUSUDUR. - ANLAŞMALARDAKİ KOŞULLARIN BİÇİMLENMESİNDE OLİGOPOLCÜ ŞİRKETLERİN HAKİMİYETİ SÖZ KONUSUDUR.	- SIKI BİR BİÇİMDE TECRİT EDİLMİŞ BİR PİYASA YAPISI SÖZ KONUSUDUR. YABANCI ŞİRKETLER PİYASA PAYININ YALNIZCA %2'SİNE SAHİPTİR. - İZİN PROSEDÜRÜ İKİ SENEDE BİR DEĞİŞEBİLMEKTEDİR.	- DAHA AZ BİR DÜZENLEME PROSEDÜRÜ YER ALMAKTADIR. PRİM DEPOZİTLERİNİN OLUŞTURULMASINA YÖNELİK YASAL BİR DÜZENLEME YOKTUR.
İNGİLTERE (%6.1)	- MÜDAHALELER ÖZELLİKLE ÖDEME GÜCÜ ÜZERİNE YOĞUNLAŞMAKTADIR. SÖZLEŞMELERİN BİÇİMİ VE İÇERİĞİ UYGULAMA CETVELLERİNE GÖRE DÜZENLENMEKTEDİR.	- AB ÜLKELERİ SİGORTA ŞİRKETLERİNİN HİZMET ŞİRKET KURMA SERBESTİSİ VARDIR. - DİĞER YABANCI ŞİRKETLERİN İSE İZİN VE DEPOZİT ZORUNLULUKLARI VARDIR.	- REASÜRANSLAR DA BENZER DÜZENLEMELER ALTINDA FAALİYET GÖSTEREBİLMEKTEDİR. SİGORTA ŞİRKETLERİNDE OLDUĞU GİBİ, İZİN, MUHASEBE VE ÖDEME GÜCÜ KOŞULLARI VARDIR.
ALMANYA (%6.5)	- YALNIZCA ZORUNLU SİGORTA VE SAĞLIĞA MÜDAHALE SÖZ KONUSUDUR.	- AB ÜLKELERİ ŞİRKETLERİNE HİZMET VE ŞİRKET KURMA SERBESTİSİ VARDIR. - DİĞER YABANCI ŞİRKETLERE DEPOZİT YOLUYLA YALNIZCA İZİN VERİLEN BRANŞLARA GİREBİLİRLER	- KİSMİ BİR DENETİM DÜZENLEMESİ ALTINDA FAALİYET GÖSTERMEKTEDİR. ÖDEME GÜCÜ DÜZENLEMESİ SÖZ KONUSU DEĞİLDİR. - ALMAN VE YABANCI ŞİRKETLER İÇİN BENZER KURULUŞ DEPOZİTOSU KOŞULLARI GEÇERLİDİR.
FRANSA (%5.3)	- 1986'DAN BU YANA SERBEST TARİFE SİSTEMİ GEÇERLİDİR. - HAYAT BRANŞINDAKİ YENİLİKLER EKONOMİ İŞLERİ BAKANLIĞININ İZİNİNE BAĞLIDIR.	- AB ÜLKELERİ ŞİRKETLERİNİN HİZMET KURULUŞ SERBESTİSİ VARDIR. - YABANCI ŞİRKETLERİN FRANSTANCI ŞİRKETLERİYLE BENZER ÖDEME GÜCÜ VE EK GARANTİ ZORUNLULUĞU SÖZ KONUSUDUR.	- REASÜRANS ŞİRKETLERİ GERÇEK BİR DENETİM ÖZGÜRLÜĞÜ ORTAMINDA FAALİYET GÖSTERMEKTEDİR.

Kaynak : “International Insurance in Contention Between Deregulation and Reregulation?”
An Overview, *Experiencia Economic Studies*, No:3, 1995, s.4-5'ten aktaran KAZGAN vd., a.g.e., s.136.'dan faydalanılarak özetlenmiştir.

Tüm ülkeler açısından liberalleşme eğilimi ve niyeti ön plana çıkmakla birlikte, uygulamada özellikle Avrupa Birliği dışında kalan ABD ve Japonya’da, halen önemli devlet müdahalesi ve düzenlemelerinin yürürlükte olduğu görülmektedir. Bu düzenlemelerin fiyat, ürün, ödeme gücü ve sermaye yapılarından piyasaya giriş ve denetleme mekanizmalarına kadar uzadığını söylemek mümkündür.

1990 sonrası dönemde, Avrupa’nın bölge olarak prim üretim payı azalma trendine girmiştir. Avrupa; sigorta sektöründeki başlıca rakibi olan ABD’den % 50 daha fazla nüfusa sahip olduğu halde, kişi başına düşen sigorta yoğunluğu ABD’den daha azdır. Bu durum, tek sigorta piyasasına yönelme ve bunu da liberalleşme ile sağlama ihtiyacını güçlendirmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği ülkeleri için, büyük ölçüde rakip ülkelere karşı “tek piyasa” oluşturmak düşüncesi liberalleşmeyi ön plana çıkarmaktadır.

Tek bir sigorta piyasası içerisinde sigorta şirketleri ürünlerini AB’ye üye ülkelerde serbestçe satabildiği gibi, kişiler de sigortacılık işlemleri için yerleşik buldukları ülke dışında herhangi bir üye devlet sigortacısına başvurabilmektedirler. Tek sigorta piyasası ile, sadece şirketler arası rekabetin artırılması değil, kişilerin daha iyi ürünlere güvenle erişimini sağlayacak olanakların sunulması da hedeflenmektedir. Bu kapsamda, AB’nin tek sigorta piyasasının işlemlerini sağlamak için iki görevi bulunmaktadır:

- AB vatandaşlarının piyasadaki mevcut sigorta ürünlerine erişimlerini mümkün kılacak gerekli yasal düzenlemeleri yapmak.
- Bir üye devlette faaliyet gösterme iznine sahip bir sigorta şirketinin AB genelinde faaliyette bulunabilmesi için yerleşme hakkı sağlamak.

7. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Malların, hizmetlerin, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması için 25 Mart 1957’de Roma antlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Toplulukları zaman içerisinde Avrupa Topluluğu olarak anılmış, 1992’de imzalanan Maastricht antlaşmasından sonra Avrupa Birliği adını almıştır.

Topluluk hukukundaki düzenlemelerde, sigortacılık faaliyetleri; bankacılık ve menkul değerler kurumlarıyla birlikte hizmetler sektörü çatısında ele alınmaktadır.¹³⁷

AB; üye ülkeler için 1. Direktif ile, 1964’te reasürans, 1973’te hayat dışı, 1979’da hayat dallarında faaliyette bulunan şirketlerin misafir eden ülke kontrolüne tabi olarak *kurulma serbestisini*; 2. Direktif ile, 1988’de büyük rizikolar, 1990’da taşıt ve hayat sigortalarında *hizmet serbestisini* ve nihayet 3. Direktif ile de “*tek piyasa ruhunun*”, 1992’de karşılıklı sınırlar içinde faaliyette bulunan şirketlerin yerleşik olduğu ülkenin kontrolünü benimsemesini (*sermaye hareketlerinde serbestlik*), sigorta fiyat ve genel şartların serbest bırakılması anlamında mevcut denetim sistemlerinin kaldırılmasını öngörmüştür.¹³⁸ “AB Sigorta Mevzuatının ana başlıklarını;

- Reasürans ve Retrosesyon Alanında Yerleşme ve Hizmet Sunma Serbestisi,
- Yabancı Ülkelerde Sigorta Yapılabilme,

¹³⁷ Ç. ERGENEKON, a.g.e., s:49

¹⁴⁶ “Swiss Re’nin Avrupa Sigorta Endüstrisinin Geleceği ile İlgili 10 Varsayımı”, **Sigma 7/1996**’dan aktaran **Reasürör**, sayı 23, s:27,;

- Diğer Ülkelerde Hizmet Sunabilme,
- Kuruluş İzni Verme,
- Sigorta Branşları (18 branş 7 grup),
- Tarife Serbestisi,
- Sorumluluk Sigortaları ve Zorunlu Sigortaların İhdası,
- Genel Şart Serbestisi,
- Teminat Blokajı Yerine Minimum Garanti Fonu,
- Sigorta Çeşitlerini Çoğaltma ve Eşgüdüm Merkezleri Oluşturma,

gibi konular oluşturmaktadır.

Türkiye 14 Nisan 1987'de AB'ye tam üyelik için başvurmuş ; 6 Mart 1995 tarihinde imzalanan Ortaklık Konseyi Kararı gereğince 1996 yılından itibaren AB ile Gümrük Birliği oluşturmuş, 3 Ekim 2005 tarihinde ortaklık görüşmeleri başlamıştır.

Avrupa Birliği'nin hedeflediği liberal bir "Tek Sigorta Pazarı" gerçekleştirildiğinde, artan rekabet ve rasyonellik sayesinde dünya sigortacılık pazarında Avrupa'nın göreceli gücünün artacağı ve Avrupalı tüketicinin daha düşük maliyetlerle, daha geniş seçeneklere sahip olacağı düşünülmektedir.

AB ile uyum çerçevesinde 1987'de yapılan başvuruya paralel olarak bu tarihte, 7397 sayılı Kanunda liberalleşme yönünde değişiklikler yapılmıştır.

Diğer taraftan, sektöre ilişkin düzenlemelerin uluslararası uygulamalara ve sektörün gelişen yapısına uygun hale getirilmesi ve sigorta şirketlerince daha iyi ve etkin hizmet verilmesi ve şirketlerin etkin bir şekilde denetlenmesi amacıyla; AB düzenlemeleri ile uyumlu, kanun çalışmaları tamamlanarak, 14/06/2007 tarihi

itibariyle 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir. Sigortacılık Kanunu çerçeve kanun niteliğinde olup öncelikle ana kurallar belirlenmiş, ayrıntılar ise ikincil mevzuata bırakılmıştır. Yeni kanunla AB mevzuatına uyum sağlanan hususlar aşağıda belirtilmiştir:

- Kuruluş ön izninin kaldırılması,
- Şirketlerin sadece hayat – hayat dışı sigorta branşlarından sadece birinde faaliyet gösterebilmesi,
- Şirketler için faaliyet gösterdikleri branşlar itibariyle asgari sermaye miktarı öngörülmesi,
- Ruhsat iptal nedenlerinin şirketlerin mali durumlarıyla ilişkilendirilmesi,
- Şirketlerin faaliyetlerine ara vermesine ilişkin hallerin ikiye ayrılması (ruhsat alındıktan bir yıl içerisinde sigorta sözleşmesi akdedilmemesi ve altı ay süreyle faaliyete ara verilmesi),
- Şirket kuruluşunda üç yıllık işletme planı uygulaması getirilmesi,
- Yükümlülük karşılama yeterliliği ve teknik karşılıklar hususunda tam uyum sağlanması,
- İlke olarak tarife serbestisi getirilmesi,
- Aracıların kayda tabi olması.

Diğer taraftan, 2007 yılında yürürlüğe giren Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ ile, sigorta branşları AB’de halen uygulanmakta olan branş yapısına uyumlu hale getirilmiştir.

Söz konusu gelişmelerle Türk sigorta sektörünün daha sağlıklı ve rekabetçi bir yapıya kavuşacağı düşünülmektedir. Artan rekabet sigorta sektörünün reklam ve tanıtıma daha fazla ağırlık vermesine yol açarak, sigorta kavramının toplumda daha yaygın olarak tanıtılmasını sağlayabilir.

Diğer taraftan bu süreçte, mali sorumluluk sigortaları, hukuki koruma sigortası, sosyal bir misyon taşıyan zorunlu sigortaların sayısında artış beklenmektedir. Bu şekilde, günlük hayatta sigortalanabilir risklerin daha büyük bir bölümü sigorta poliçesi kapsamına girecektir.

AB ile bütünleşmenin ekonomik-ticari hayatta canlılık getireceği düşünülürse, bu durum sigorta prim üretimini doğrudan etkileyecektir. Sigortacılık faaliyetleri, ticari faaliyetlerin bir türevi olduğuna göre, sigortalanabilir mal ve hizmetlerdeki artış sigorta sektöründe bir hareket getirerek şirketlerin poliçe satışlarında artış yaratabilecektir.

AB ülkelerinin çoğunda müşteri potansiyeli tükendiği için yabancı şirketler Türk sigorta piyasasına yönelmişlerdir. Yabancı şirketlerin büyük ölçekli ve güçlü yapısı, Türk sigorta şirketlerini rekabet bakımından zorlayabilir. Avrupa firmaları, güçlü mali yapılarıyla daha cazip poliçe teklifleri oluşturabilirler.

Türkiye sigorta sektörü ile AB'nin karşılaştırması aşağıda Tablo-27'de gösterilmiştir.

TABLO 26 TÜRKİYE - AB KARŞILAŞTIRILMASI (2007)

VERİLER	TOPLAM PRİM ÜRETİMİ (\$)	YILLIK ARTIŞ (%)	DÜNYA ÜRETİMİNDEKİ PAYI (%)	GSYİH PAYI (%)	KİŞİ BAŞINA PRİM (\$)
AB (27 ÜLKE)	1.566.506	3,20	38,58	8,7	3.668
TÜRKİYE	8.297	5,07	0,20	1,7	111

Kaynak: SWISS Re, Sigma 3/2008, s.41'deki verilere göre düzenlenmiştir.

Türk sigorta sektörü büyüklüklerinin, Avrupa Birliği büyüklüklerindeki payı çok düşük olup, bu durum sektörün gelişme potansiyeline işaret etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ

1. FİNANSAL PİYASALAR VE FİNANSAL SİSTEM

Finansal piyasalar, genel olarak fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalar olarak tanımlanabilir. Bunun yanında, finansal piyasalar bir ekonomideki tasarrufların, bu tasarrufları daha verimli kullanacak alanlara aktarılmasını sağlama işlevini yüklenmiştir. Ekonomik kalkınmanın kıt kaynaklarla gerçekleştirilmesinde karşılaşılan temel sorunlardan biri, yatırımların finansmanı için gereken fonların teminidir.¹³⁹ Ekonomideki kaynak ihtiyaçlarının karşılanmasında toplanan fonların, en yüksek seviyede ve en düşük aktarma maliyetleriyle kullanılabilir fonlara dönüştürülmesi yanında, fonların en verimli yatırım alanlarına kanalize edilmesi ekonomik gelişmeyi teşvik etmekte, hız kazandırmaktadır. Ancak, bu fonksiyonu tam olarak yerine getirebilmesi için finansal piyasaların etkin çalışması gerekir. Aksi takdirde, tasarrufların bir kısmı verimsiz alanlara yönlendirilirken, kurumsal yatırımcılar verimli yatırımlar için uygun şartlarda kaynak bulamaz. Bu nedenle finansal piyasalardaki etkinliği artırmadaki temel amaç, ulusal ve uluslararası fonların kalkınmaya yönelik kullanımı ve finansal piyasalara uluslararası rekabet gücünün kazandırılması olmalıdır.

Finansal piyasaların talep yönünde menkul kıymet ihraç eden kuruluşlar, arz yönünde ise, bireysel ve kurumsal tasarruflular yer alır. Finansal piyasalar, bu piyasalarda fon sunan yatırımcılar, fon talep eden bireyler ve bunların piyasaya

---

¹³⁹ T. ÜNAL, a.g.e., s:43

sundukları finansal varlıklar “*Finansal Sistemi*” oluştururlar.¹⁴⁰ Finansal sistem yazılı ya da gelenek halindeki kurallara göre işler. Devlet, kanun ve yönetmeliklerle bu piyasaların hukuksal çerçevesini belirler, işleyişini düzenler ve denetleme kurumları ile denetim altında tutar.¹⁴¹

Finansal piyasalar çeşitli kısıtlara göre gruplara ayrılır. Finansal piyasa türleri aşağıdaki Tablo-27’de gösterilmiştir.

TABLO-27 FİNANSAL PİYASA TÜRLERİ

FİNANSAL PİYASALAR	
FON ARZ VE TALEP SÜRESİNE GÖRE	PİYASA YERİNE GÖRE
1.Para Piyasaları (1 yıla kadar vadeli işlemler)	1.Organize Piyasalar
2. Sermaye Piyasası (Orta ve Uzun Vadeli işlemler)	2. Serbest Piyasalar
2.1.Finansal varlığın Piyasaya Sunuluşuna Göre	2.1.1.Birincil Piyasalar 2.1.2.İkincil piyasalar 2.1.3.Üçüncül Piyasalar 2.1.4.Dördüncül Piyasalar
2.2.Piyasa Yerinin Olup Olmamasına göre	2.2.1.Organize Piyasalar 2.2.2.Serbest Piyasalar
2.3.Piyasanın Yöresine Göre	2.3.1.Ulusal piyasalar 2.3.2.Yöresel Piyasalar 2.3.3.Uluslararası piyasalar
2.4.Alınıp, Satılan Finansal Varlık Türüne Göre	2.4.1.Hisse Senedi Piyasaları 2.4.2.Özel Sektör Tahvil Piyasaları 2.4.3.Devlet Tahvilleri Piyasaları 2.4.4.Türev Finansal Varlık Piyasaları

Kaynak : Cevat Sarıkamış, vd , a.g.e.’den faydalanılarak hazırlanmıştır.

¹⁴⁰ Cevat SARIKAMIŞ, Gülnur MURADOĞLU, Nurhan AYDIN, Güven SEVİL, Ünal ŞAKAR, **Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar** , Anadolu Üniversitesi Yayınları No:957, Eskişehir, 1997,s.2

¹⁴¹ Tezer ÖCAL, Ö.Faruk ÇOLAK, **Finansal Sistem ve Bankalar** , Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999. s.19

Finansal piyasalarda fon alım satımı; ya doğrudan alıcı ile satıcı arasında meydana gelir, ya da satıcıya aracılık şeklinde “aracı kurumlar” vasıtasıyla yapılır. Aracı kurumlar ; aracılık şekli, faaliyet gösterdiği piyasa ve bu kurumlar Tablo-28’de gösterilmiştir. Özel sigortalar sermaye piyasasında fon aktarmaya aracılık eden aracı kurumlardır.

TABLO-28 ARACI KURUMLAR

ARACILIK ŞEKLİ	PİYASA TÜRÜ	ARACI KURUM
ALIM SATIMA ARACILIK	Birincil Piyasa (satıma aracılık)	Yatırım Bankaları
	İkincil Piyasa	Aracı Kurum Belgeli Komisyoncu veya Tüccar
FON AKTARMAYA ARACILIK	Para Piyasası	Ticaret Bankaları
	Sermaye Piyasası	Yatırım Ortaklıkları Yatırım Fonları Sigorta Şirketleri Yardımlaşma Sandıkları Tasarruf Banka ve Sandıkları Kalkınma Bankaları

Kaynak : Cevat Sarıkamış, vd, a.g.e.’den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Finansal sistemde yer alan kurumlar aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir. Buna göre, özel sigorta şirketleri para yaratmayan finansal kurumlardır.

TABLO-29 FİNANSAL KURUMLAR

FİNANSAL KURUMLAR	ARACI KURUM
Para Yaratın Finansal Kurumlar	Merkez Bankaları, Ticaret Bankaları
Para Yaratmayan Finansal Kurumlar	-Yatırım ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları -Kredi ve Kefalet Kooperatifleri -Posta Çekleri Sistemi -Özel Sigorta Şirketleri
Yarı Finansal Kuruluşlar	Sosyal Güvenlik Kuruluşları Yardımlaşma Sandıkları
Hizmet Gören Kurumlar	-Menkul Kıymet borsaları -Finansal Aracı Kurumlar

Kaynak : Sinan KUŞCU, a.g.e.’den faydalanılarak hazırlanmıştır.

2. TÜRK FİNANS KESİMİNİN GELİŞİMİ

Menkul kıymetler borsasının kuruluş tarihi olan 1866 yılı öncesinde de, faaliyet gösteren yabancı tüccarlar ve azınlıklar, ülke dışında tahvil ve pay senedi satın almak suretiyle sermaye piyasası işlemlerini başlatmıştır. Tanzimat hareketinin getirdiği düşüncenin etkisi ile yabancı şirketlerin yurt dışından satın aldığı tahvil ve hisse senetleri, Galata bankerleri öncülüğünde ülke içinde de alınıp satılmaya başlanmıştır. 1854 Kırım Savaşı nedeni ile çıkarılan ve daha sonra çıkarılan devlet tahvilleri ile Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı şirketlerin çıkardıkları tahvil ve hisse senetleri, adı geçen bankerler aracılığı ile alınıp satılmıştır. Galata Bankerleri 1864’te bir dernek kurmuş ve 1866’da Osmanlı Hükümeti “Dersaadet Borsası” adını taşıyan bir borsa kurulmasına karar vermiştir. Borsa, aynı yıl faaliyete geçerek yerli ve yabancı tahvil, hisse senedi ve yabancı para alım ve satımlarının yapıldığı resmi bir piyasa yeri olarak çalışmaya başlamıştır.¹⁴²

Cumhuriyet sonrasında finans sektörünün tarihsel gelişimi ise, 1930’lu yılların başından itibaren kamu sermayeli ihtisas ve kalkınma bankalarıyla başlamıştır. 1932 yılında Merkez Bankası kurulmuş, sektöre 1950’li yıllardan itibaren özel sermayeli bankalar katılmıştır.

Uzun yıllar sermaye piyasasını düzenleyen bir kanunun ve denetim kurumunun bulunmaması bu piyasanın kontrolden çıkarak, 1980’li yılların başında “Bankerler Olayı” olarak bilinen krizin yaşanmasına neden olmuştur. Bu krizin etkisiyle 27.07.1981 tarihinde 2499 sayılı “ Sermaye Piyasası Kanunu” çıkartılmış ve bu Kanunun emredici hükmü gereği Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurulmuştur.

---

¹⁴² SARIKAMIŞ v.d., a.g.e., s.10.

SPK öncelikle, 1981 krizine son vermiş ve piyasadaki güvenin tekrar oluşmasını sağlamıştır. Daha sonra piyasanın temel işlevinin, şirketler kesimine fon sağlama olduğunu saptayarak birincil piyasanın iyi çalışmasını sağlayacak önlemleri almıştır. SPK, bunun yanı sıra sermaye piyasasının likiditesini sağlamak işlevini yerine getiren ikincil piyasayı da düzenlemek üzere İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nı (İMKB) 1986'da faaliyete geçirmiştir.

Türk finans sektöründe, bankaların doğrudan sanayi iştirakine yönelmesi ve ihtisas bankaları olarak sanayiye kaynak aktarmaları, özel bankaların da bağlı oldukları grupların sanayi yatırımlarını finanse etmeleri sonucunda 1980'li yılların ortalarına kadar finans sektörünün tek hakimi bankacılık sektörü olmuştur.¹⁴³ Bankacılık sektörünün Kıta Avrupası bankacılık sistemini uygulaması sonucunda, bankaların finans sektöründeki hakimiyeti bu süreç içerisinde gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörü ile sanayi kesimi arasındaki bağ, sermaye piyasalarının kurulması ihtiyacının doğmasını geciktirmiştir. Bu nedenle 1981 yılında yaşanan banker krizine kadar, bu konuda somut bir adım atılmamıştır.

Finans sektöründe, 1986 yılından itibaren, *yeni pazarların ve yeni finansal kurumların kurulması* ile *yeni finansal araçların çıkarılması* şeklinde üç ana başlık altında özetlenecek önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformların en önemli ayağını düzenli bir sermaye piyasasının kurulması ve İMKB'nin açılması oluşturmuştur. Bu reformlar ile ekonomik kalkınmayı yönlendirilecek, yurtiçi ve yurtdışı fonların harekete geçirilmesi amaçlanmıştır. Ancak finans sektöründeki

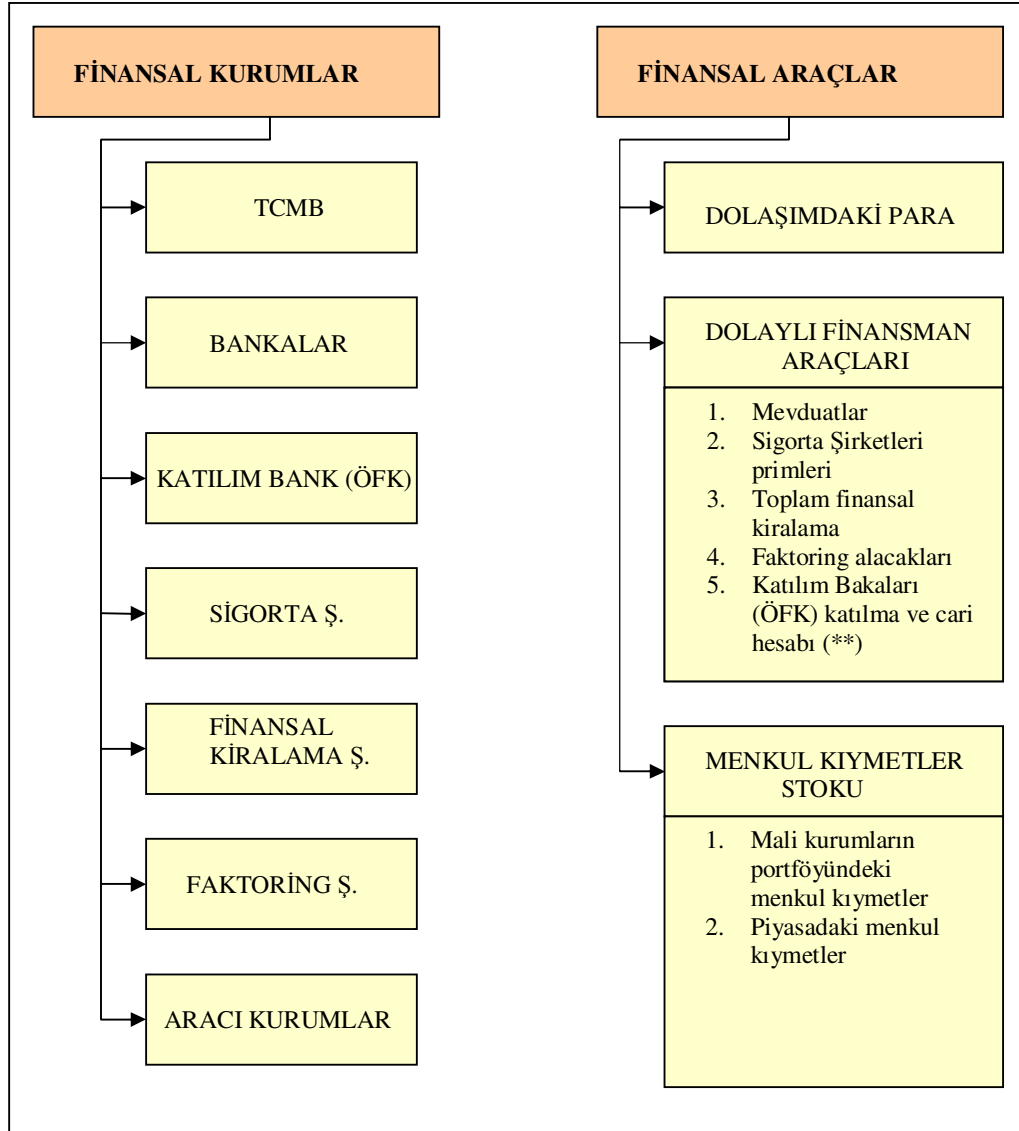
---

¹⁴³ Can Fuat GÜRLESEL, Kerem ALKIN, Sadi UZUNOĞLU, **Avrupa Sermaye Piyasaları, Bütünleşme ve Türk Sermaye Piyasası**, İMKB Araştırma Yayınları No:10, İstanbul, 1977, s.90

gelişmelerin destekleyicisi olarak, bankacılık sektörünün belirlenmesi nedeniyle, bankacılık, finans sektöründe hakimiyetini sürdürmektedir.

Türkiye'deki finansal sistemde yer alan kuruluşlar aşağıda Tablo-31'de görülmektedir.

TABLO-30 TÜRKİYE'DE FİNANSAL SİSTEMDE YER ALAN KURUMLAR VE ARAÇLAR¹⁴⁴

¹⁴⁴ "Tablo Kaynak: Ali KÖSE, Batu TUNAY, a.g.m., s.2

3. KURUMSAL YATIRIMCI OLARAK SİGORTA ŞİRKETLERİ

Kurumsal yatırımcılar, küçük tasarrufların fon açığı olan kesimin kullanabileceği büyük tutarlar halinde birleştirilmesini ve finansal araçlar kanalıyla ekonomik yatırımlar arasında daha etkin dağıtılmasını sağlayan finansal kurumlardır. Gerçekten sigorta şirketleri düşünüldüğünde, kişilerin tek tek primleriyle hiçbir yatırımın finanse edilmesi mümkün değildir. Fakat, kurumsal yatırımcı olarak sigorta şirketleri, söz konusu bireysel tasarrufları birleştirerek ekonomiye aktarılacak büyük miktarlarda kaynak yaratabilirler.¹⁴⁵

Kurumsal yatırımcıların bir diğer önemli fonksiyonu, uzun vadeli kaynakları sayesinde fon talep eden şirketlere uzun vadeli fon sağlayabilmeleri ve piyasalardaki dalgalanmaları yumuşatabilmeleridir.¹⁴⁶ Fiyat istikrarsızlıkları, hisse senedi yatırımlarına kurumsal fonların yönelmesini engelleyerek borsanın daha sığ, spekülasyon ve bireysel bir tabana oturmasına neden olur.

Diğer taraftan, kurumsal yatırımcılar ölçek ekonomilerinin sağladığı avantajlardan yararlanırlar. Ölçek ekonomileri, kullanılan miktarın artmasıyla birim başına fon maliyetlerinin düşmesidir. Kurumsal yatırımcıların toplayıp yönettikleri fonlar, büyük tutarlı olduğu için gerek yatırım alanlarının seçimi için lazım olan bilgilere daha kolay ulaşabilmekte, gerekse de elde edilen bu bilgiler sahip oldukları uzman kadrolar sayesinde daha doğru ve hızlı bir şekilde değerlendirilmektedir.

---

¹⁴⁵ United States Agency for International Development, **Assessment on How Strengthening the Insurance Industry in Developing Countries Contributes to Economic Growth**, 2006, s:5 , www.usaid.gov.

¹⁴⁶ T. ÜNAL, **Gelişen Borsalarda Kurumsal Yatırımcılar, Türkiye Örneği, Sorular, Çözüm Önerileri** , İMKB Araştırma Yayınları, No:7, Temmuz,1995.s.147

Dolayısıyla kurumsal yatırımcılar hem daha hızlı ve etkin kararlar verebilmekte hem de büyük tutarlı işlemleri için, söz konusu olan işlem maliyetleri düşmektedir.

Kurumsal yatırımcılar, gerek kurumsal yapıları gereği gerekse ellerindeki fonların büyüklüğü nedeniyle, profesyonel yönetim tekniklerini kullanabilme ve sonuçta istenen risk getiri düzeyinde portföy oluşturma imkanına sahiptirler.¹⁴⁷ Diğer taraftan bireysel yatırımcılar için bu tür tekniklerin öğrenilmesi ve etkin şekilde kullanılması mümkün değildir.

Sermaye piyasasında yer alan kurumsal yatırımcılar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Menkul Kıymet Yatırım Fonları
- Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları
- Sosyal Güvenlik Kuruluşları
- Bankaların Özel Emeklilik Sandıkları
- Zorunlu Tasarruf Organları
- Sigorta Şirketleri (Özellikle hayat sigorta şirketleri)

Önemli bir kurumsal yatırımcı grubunu oluşturan sigorta şirketleri, sigorta poliçeleri vasıtasıyla bireysel tasarrufları bir araya getirerek finansal piyasalara kaynak aktarırlar. Sigorta şirketleri bu önemli işlevi; topladıkları primin yatırıma sevki dışında, piyasaya yatırım fonu gibi araçlar sunarak da yerine getirebilirler. Sigorta şirketleri kurdukları MKYF'yi piyasaya arz etmek dışında, kendilerinde de tutabilmekte ve topladıkları primleri kendi yönettikleri MKYF'lerde değerlendirerek

---

¹⁴⁷ Ö. GENÇ, a.g.e.,s.107

daha iyi verim alabilmektedirler.¹⁴⁸ Ayrıca, sigorta şirketleri kurmuş oldukları fonlardan, fon portföyü değerinin belli bir oranda komisyon tahsil ederek gelirlerini artırabilirler. Bütün bunların dışında, fon kurmak ve yönetmek sigorta şirketlerinin tanınmasına da yardımcı olmaktadır.

Fakat, Türkiye’de sigorta şirketlerinin MKYF kurarak sigorta şirketlerinin portföy yönetimlerinde uzmanlaşma sağlayacağı düşüncesi, uygulamada başarılı olamamıştır.¹⁴⁹ Çünkü MKYF çıkarmak sigorta şirketlerinin bünyesinde bir portföy yönetim kadrosu bulundurma zorunluluğu getirir. Portföy yönetim kadrosu oluşturmanın maliyetli olması nedeniyle, Türkiye’deki sigorta şirketlerinin büyük bir kısmı, fon yönetimini anlaştığı bir bankaya devretmiş, portföye dahil edilecek menkul kıymetlerin, portföy kompozisyonunun nasıl olacağını tamamen bankaya bırakmıştır. Ancak, bu durum bireysel emeklilik sisteminin devreye girmesiyle son yıllarda değişmeye başlamıştır.

4.TÜRKİYE’DE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANS KESİMİNDEKİ YERİ

Gelişmekte olan ülkelerde, istikrarlı ekonomik büyüme sağlamak için yurtiçi tasarruflar ve buna aracılık eden finans kesiminin önemi artmaktadır. 1980’lerin ikinci yarısından itibaren yurtiçi tasarrufları etkin şekilde kullanımı ve yurtdışı

---

¹⁴⁸ T. ÜNAL, a.g.e., s.131

¹⁴⁹ 3794 Sayılı Kanunla SPK Kanununa Yapılan Değişiklikle, Bankalar Dışında Sigorta Şirketlerine ve Aracı Kurumlara da MKYF kurma hakkı tanınmıştır.

tasarruflardan yararlanmak amacıyla, finansal piyasalarda serbestleşme ve dışa açılma yaşanmaktadır.¹⁵⁰

Ekonomi içinde üretkenliği artıran, böylece büyüme ve gelişmeyi destekleyen ekonomik işlevler, sigorta işletmelerine bir finansal kurum niteliği kazandırmıştır. Sigortacılığın gelişmesine paralel olarak ekonomik işlevler de önem kazanmış ve kurumsal yatırımcı olarak sigorta sektörü finans sektörünün önemli unsurlarından biri olmuştur. Günümüzde sigorta işletmelerinin ekonomik işlevlerinin kazandığı temel işlevini geride bırakmıştır.¹⁵¹

Türk sigorta sektörünün finans kesimindeki yeri; sermaye ve para piyasalarındaki yeri, finansal kurumların aktif toplamındaki payı ile finansal araçların toplamındaki payı ve bunların GSYİH içindeki payları incelenerek belirlenecektir.

4.1.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN SERMAYE PİYASASINDAKİ YERİ

Tablo-31'de Türkiye'de sigorta sektörünün menkul değer yatırımlarının ve direkt prim üretiminin, toplam menkul kıymet ihracı ve toplam menkul kıymet stokundaki payları gösterilmiştir.

---

¹⁵⁰ **Finans Dünyası**, "Türk Sigortacılık Sektörünün Mali Sektör İçindeki Yeri ve Fon Yaratma Gücü", Sayı 88, Nisan 1997,s.56

¹⁵¹ TÛLÛCE, a.g.e. s.74

TABLO-31 SİGORTA SEKTÖRÜNÜN TOPLAM MENKUL KIYMET İHRACI VE STOKUNDAKİ YERİ

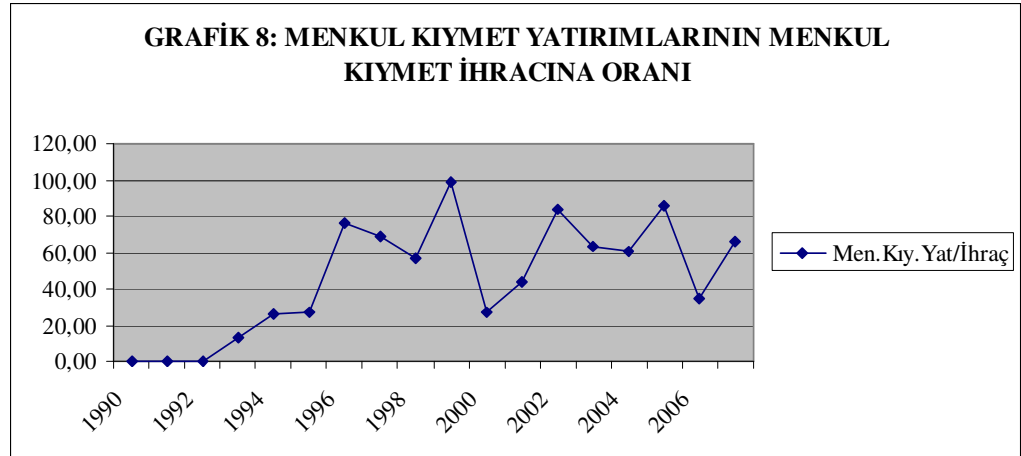
YILLAR	TOPLAM MENKUL KIYMETLER (ÖZEL+KAMU)		SİGORTA KESİMİNİN		YÜZDE ORANLARI		
	İHRAÇ (BİN YTL) 1	STOK (BİN YTL) 2	MENKUL KIYMET YATIRIMI (3)	DİREKT PRİMLER (4)	3/1	3/2	4/2
1990	6.273	41.446	1.296	2.211.100	0,02	0,00	5,33
1991	6.711	79.191	2.303	4.033.400	0,03	0,00	5,09
1992	2.253	195.484	4.184	8.171.429	0,19	0,00	4,18
1993	71.953	381.632	9.595.900	17.203.911	13,34	2,51	4,51
1994	84.728	726.735	21.702.859	31.729.600	25,61	2,99	4,37
1995	174.256	1.449.810	46.201.000	63.250.523	26,51	3,19	4,36
1996	161.961	3.105.245	123.489.200	128.167.862	76,25	3,98	4,13
1997	378.450	7.022.402	261.035.300	283.084.008	68,97	3,72	4,03
1998	841.778	13.688.432	478.023.780	549.736.978	56,79	3,49	4,02
1999	855.545	27.098.582	847.496.264	966.459.337	99,06	3,13	3,57
2000	5.792.296	43.670.194	1.565.694.061	1.774.577.979	27,03	3,59	4,06
2001	5.730.395	133.447.105	2.495.458.952	2.480.740.783	43,55	1,87	1,86
2002	4.193.318	164.115.343	3.508.658.549	3.650.727.900	83,67	2,14	2,22
2003	7.881.727	214.012.263	5.000.064.366	4.961.330.513	63,44	2,34	2,32
2004	10.696.891	252.601.000	6.441.970.529	6.621.024.600	60,22	2,55	2,62
2005	7.065.859	280.017.000	6.060.185.364	7.815.725.015	85,77	2,16	2,79
2006	17.058.317	296.299.000	5.937.185.458	9.666.022.056	34,81	2,00	3,26
2007	10.542.282	307.535.000	6.943.538.333	10.931.473.390	65,86	2,26	3,55

Kaynak : SPK.2007 Yılı Faaliyet Raporu, Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

Menkul kıymet ihracı ve stoku sütunlarında bahsi geçen menkul kıymetler ; devlet tahvili, hazine bonusu ile özel kesime ait hisse senedi, tahvil, finansman bonusu, varlığa dayalı menkul kıymet, kar / zarar ortaklığı belgesi ve diğer menkul kıymetlerden oluşmaktadır.

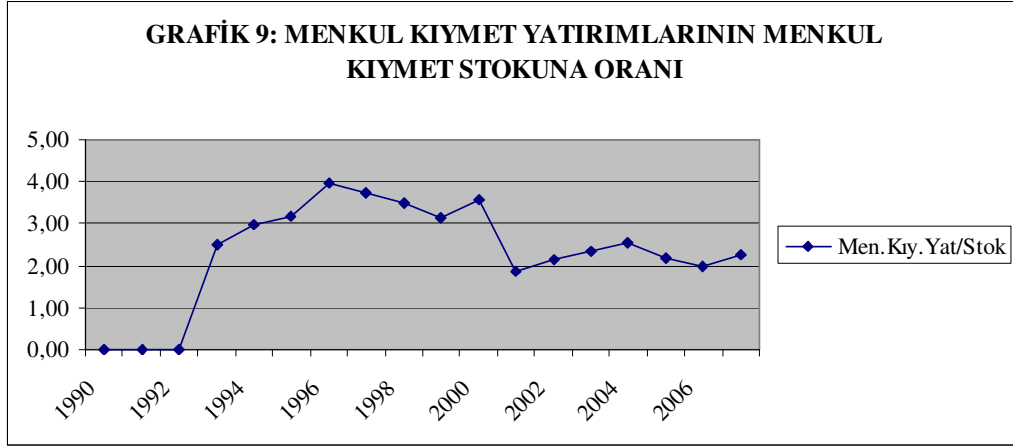
Sigorta sektörü menkul kıymetlerinin, toplam menkul kıymetler ihracına oranı 1990 yılında %0,02 iken 1993 yılında %13,34 çıkmış, bu yıldan itibaren artış trendi izleyerek 1999 yılında en yüksek seviye olan %99'a ulaşmış, bu yıldan itibaren tekrar düşüş seyri izlemiş, 2006'da %34,8'e düşmüş 2007'de ise %65,8 olarak gerçekleşmiştir.

Sigorta menkul kıymetlerinin toplam menkul kıymetler ihracına oranlarının değişimi aşağıda Grafik-8'de gösterilmiştir.

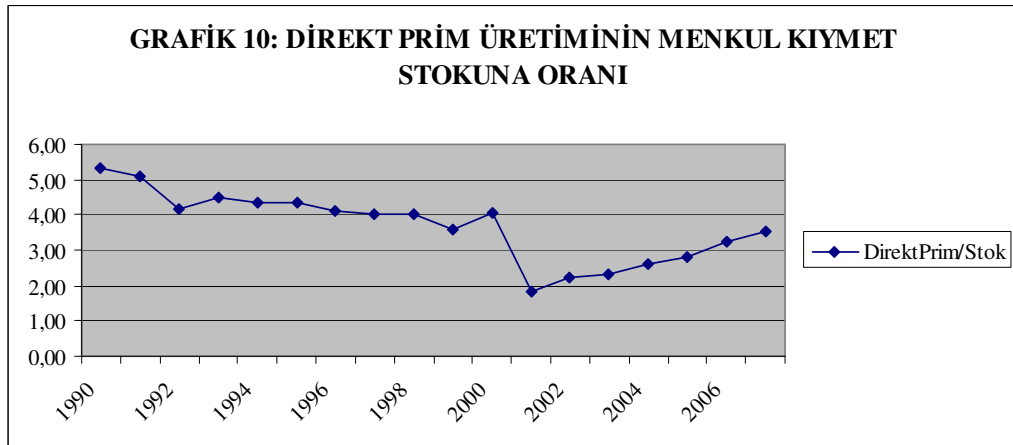
Sigorta menkul kıymetlerinin toplam menkul kıymetler stokuna oranı, 1993 yılında % 2,51 iken bu yıldan itibaren artarak 1996 yılında en yüksek seviye olan % 3,98'e ulaşmış, bu tarihten itibaren düşüş seyrine girmiş, 2007 yılında % 2,26 olarak gerçekleşmiştir.

Sigorta menkul kıymetlerinin toplam menkul kıymetler stokuna oranlarının değişimi aşağıda Grafik 9’da gösterilmiştir.

Sigorta primlerinin toplam menkul kıymetler stokuna oranı 1990 yılında, % 5.33 iken, bu tarihten itibaren düşüş seyrine girmiş, 2001 yılında en düşük seviye olan % 1,86’ya düşmüş, bu yıldan itibaren yükselmeye başlamış ve 2007 yılında %3,55 olarak gerçekleşmiştir.

Sigorta primlerinin toplam menkul kıymetler stokuna oranlarının değişimi aşağıda Grafik 10’da gösterilmiştir.

Aracı bir kurum niteliğinde olan sigorta şirketlerinin menkul kıymet yatırımlarının toplam menkul kıymet ihracında yüksek bir paya sahip olmasına rağmen, menkul kıymet yatırımlarının ve sigorta primlerinin menkul kıymetler stokundaki paylarının düşük oluşu sektörün sermaye piyasasında etkin olmadığını göstermektedir.

4.2.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN PARA PİYASASINDAKİ YERİ

Türkiye’de para piyasasının temel kuruluşları arasında yer alan ticari bankalar, finansal piyasaların en etkin kuruluşları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla mevduatlar önemli bir yatırım aracı durumunda olup finansal araçların dağılımında önemli bir paya sahiptir. Bu nedenle, toplam mevduatlar içinde sigorta şirketlerinin mevduatlarının incelenmesi, sigorta sektörünün para piyasasındaki konumunun belirlenmesinde yardımcı olur.

Tablo-32’de 1990-2007 döneminde mevduatlar içinde sigorta şirketlerinin payı gösterilmiştir.

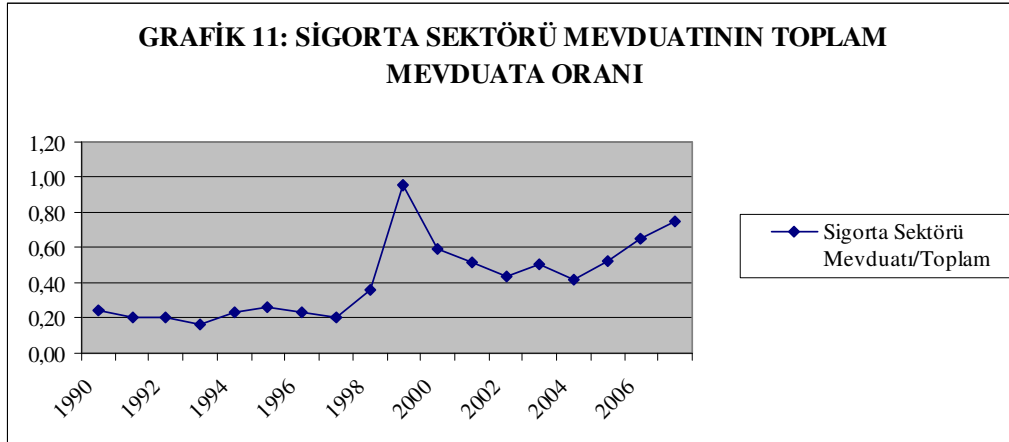
Sigorta mevduatının toplam mevduata oranı 1990 yılında % 0,24 iken, 1993 yılında %0,16’ya düşmüş, 1999 yılında en yüksek seviye olan %0,96’ya ulaşmış; bu tarihten itibaren düşüş seyrine girmiştir. 2004 yılından itibaren tekrar artış trendine girmiş, 2006 yılında %0,66, 2007 yılında ise %0,75 olarak gerçekleşmiştir.

Mevduatlar içindeki en fazla payı hane halkı ve özel girişimciler oluşturmaktadır. Sigorta şirketlerinin mevduat tutarı, hane halkı ve özel girişimcilerle karşılaştırıldığında, sigorta sektörünün para piyasasındaki yerinin çok yetersiz olduğu görülür.

TABLO-32 TOPLAM MEVDUAT VE SİGORTA SEKTÖRÜNÜN PAYI

YIL	TUTAR (BİN YTL)		ARTIŞ (%)		II/I (%)
	Toplam Mevduat (I)	Sigorta Mevduatı (II)	Toplam Mevduat	Sigorta Mevduatı	
1990	93,931	225			0.24
1991	164,669	336	75.31	49.33	0.20
1992	296,150	598	79.85	77.98	0.20
1993	522,500	854	76.43	42.81	0.16
1994	1,203,149	2760	130.27	223.19	0.23
1995	2,543,787	6,764	111.43	145.07	0.27
1996	5,876,127	14,012	131.00	107.16	0.24
1997	11,964,591	24,070	103.61	71.78	0.20
1998	22,916,822	83,273	91.54	245.96	0.36
1999	45,291,799	433,644	97.64	420.75	0.96
2000	64,942,983	385,283	43.39	-11.15	0.59
2001	110,521,576	566,412	70.18	47.01	0.51
2002	135,575,189	590,491	22.67	4.25	0.44
2003	154,185,095	776,343	13.73	31.47	0.50
2004	191,065,423	793,138	23.92	2.16	0.42
2005	243,120,923	1,283,235	27.24	61.79	0.53
2006	307,647,000	2,017,547	26.54	57.22	0.66
2007	356,865,000	2,693,153	16.00	33.49	0.75

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri, BDDK, Yıllık raporu 2005, 2006, 2007

4.3.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL KURUMLARIN AKTİF TOPLAMINDAKİ YERİ

4.3.1. Sigorta Sektörü Aktif Toplamındaki Gelişmeler

1990 – 2007 yılları arasında sektörün aktif büyüklükleri ile nominal ve reel artış oranları Tablo-33’te verilmiştir.

TABLO 33: SİGORTA SEKTÖRÜ AKTİFLERİ VE ARTIŞ ORANLARI(BİN YTL)

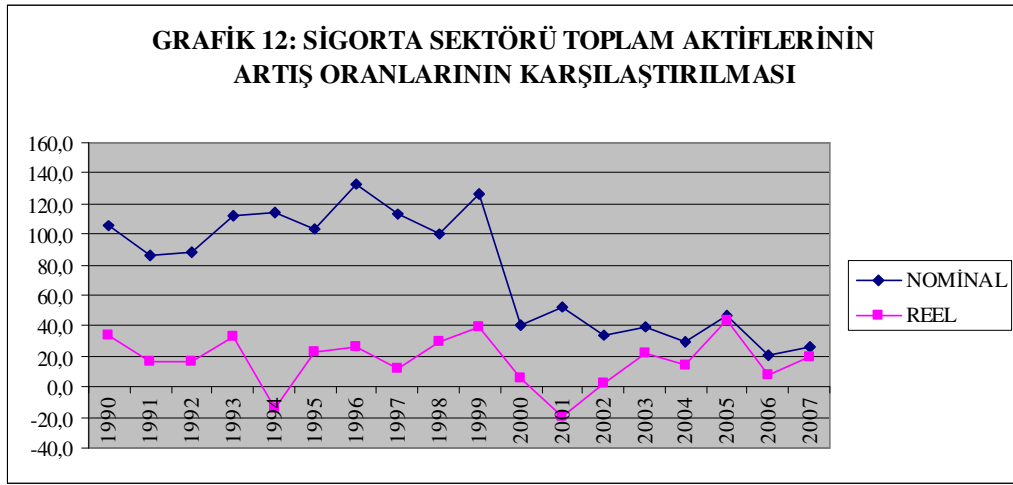
YILLAR	MİKTAR	NOMİNAL ARTIŞ	REEL ARTIŞ
1990	2,566,400	105.3	34.1
1991	4,766,900	85.7	16.7
1992	8,999,998	88.8	17.0
1993	19,120,718	112.5	32.5
1994	41,058,555	114.7	-14.1
1995	83,509,527	103.4	23.3
1996	194,597,099	133.0	26.0
1997	415,300,109	113.4	11.7
1998	831,341,929	100.2	29.7
1999	1,885,292,905	126.8	39.2
2000	2,655,413,376	40.8	6.2
2001	4,047,382,692	52.4	-19.1
2002	5,430,373,359	34.2	2.5
2003	7,548,218,968	39.0	22.0
2004	9,799,852,687	29.8	14.0
2005	14,430,283,081	47.3	43.4
2006	17,438,997,103	20.9	8.3
2007	22,070,794,734	26.6	19.5

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri

Sigorta sektörünün aktif büyüklüğündeki gelişmeler incelendiğinde, sektör aktif toplamının kriz yılları haricinde reel olarak düzenli bir artış seyri izlediği gözlenmektedir. 2007 yılında ise sektörün toplam aktifleri bir önceki yıla göre reel olarak %19,5 oranında artarak 22 milyar YTL’ye ulaşmıştır..

Sigorta şirketleri aktiflerinde yaratacakları büyümeler ile hem mikro bazda, hem de sektör genelinde güçlerini arttırabilirler¹⁵². Böylelikle aktifleri güçlü olan sigorta şirketleri daha iyi bir duruma gelerek prim artışlarını daha sağlıklı trende oturtabilirler.

Sigorta sektörü toplam aktiflerinin artış oranlarının karşılaştırılması aşağıda Grafik 12’de gösterilmiştir.

4.3.2. Aktifler Toplamındaki Paylarına Göre Finansal Kurumların Dağılımı

Sigorta sektörü aktiflerinin, finansal kurumlar aktifleri toplamındaki yeri sektörün finansal kesimdeki yerini belirlemede kullanılan ölçütlerden biridir.

Finansal kurumlar aktiflerinin büyüklüklerinin toplamdaki payları Tablo- 34’te verilmiştir.

¹⁵² Ali KÖSE, 1991 – 1997 Döneminde Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, ACTIVE Dergisi, Haziran – Temmuz 1999, s.44

TABLO 34: AKTİFLER TOPLAMDAKİ PAYLARA GÖRE FİNANSAL KURUMLARIN DAĞILIMI

YILLAR	TCMB	BANKALAR	ÖFK	SİGORTA SEKTÖRÜ	FİNANSAL KİRALAMA	FAKTORİNG	ARACI KURUMLAR	TOPLAM
1991	25,1	71,9	0,9	1,1	0,8	-	-	100
1992	25,1	71,6	1,1	1,2	1	-	-	100
1993	21,1	74,6	1,2	1,4	1,5	-	0,3	100
1994	26,5	68,7	1,5	1,5	1,6	-	0,2	100
1995	25,3	69,2	1,5	1,5	1,9	0,5	0,3	100
1996	27,1	67,5	1,6	1,6	1,8	0,5	0,2	100
1997	25,2	69	1,6	1,56	1,9	0,8	0	100
1998	29,5	64,3	1,5	1,5	2,3	0,8	0,2	100
1999	20,7	73,0	1,7	1,9	1,3	1,0	0,5	100
2000	21,4	72,3	1,6	1,8	1,5	0,9	0,5	100
2001	32,5	63,0	0,9	1,6	1,1	0,6	0,4	100
2002	26,4	69,4	1,3	1,8	0,1	0,7	0,3	100
2003	23,2	70,6	1,5	2,1	1,4	0,8	0,4	100
2004	19,1	74,3	1,8	2,4	1,2	1,0	0,2	100
2005	17,9	74,8	1,9	2,7	1,3	0,9	0,5	100
2006	17,5	75,0	2,1	2,6	1,5	0,9	0,4	100
2007	14,7	76,6	2,6	2,9	1,8	1,0	0,5	100

Kaynak : -BDDK, www.bddk.gov.tr, Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri, Aracı Kurumlar: www.tspakp.org.tr

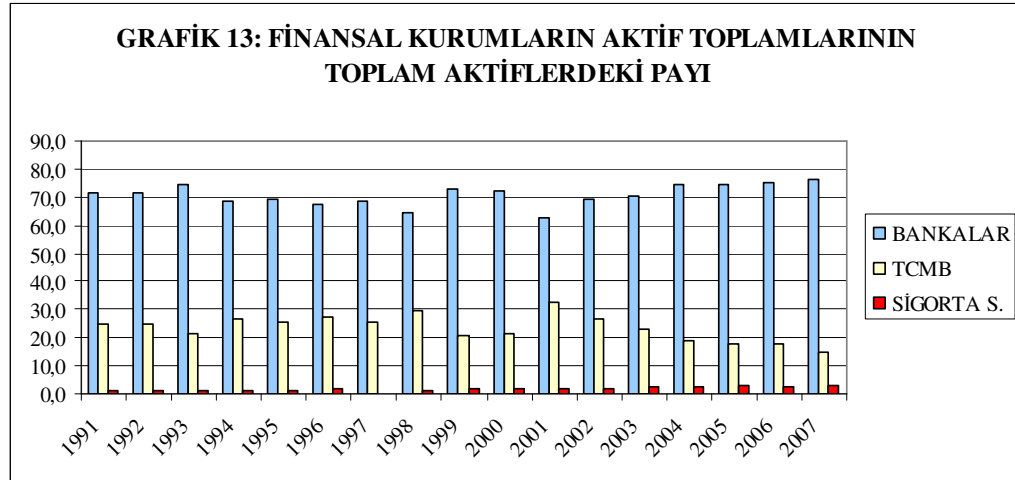

Finansal kurumların aktif toplamaları arasında en büyük ağırlığı bankalar oluşturmaktadır. 2007 yılında, finansal kurumların aktif toplamındaki payları sırasıyla; TCMB %14,7, bankalar %76,6, özel finans kurumları %2,6 , sigorta sektörü %2,9, finansal kiralama şirketleri %1,8, faktoring şirketleri %1 ve aracı kurumlar % 0,5 olmuştur.

Sigorta sektörü 1991 yılında %1,1'lik payla bankalar ve TCMB'den sonra üçüncü sırada iken, 2007 yılında %2,9'luk payıyla aynı sırayı muhafaza etmektedir.

Bu duruma göre, sigorta şirketlerinin toplam aktiflerini yeterince güçlendiremediği ve finans sektöründe istenilen ağırlığa sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, sigorta şirketlerinin topladığı fonlar ve fonların plasmanı bankalara oranla daha büyüktür.¹⁵³

Finansal kurumların aktif toplamındaki paylarına göre sıralaması aşağıda Grafik-13'de gösterilmiştir.

¹⁵³ Ali KÖSE, a.g.m., s.44

4.3.3. Sigorta Sektörü Aktiflerinin GSYİH'deki Yeri

Finansal kurumların aktif toplamlarının GSYİH'ye oranı finansal derinleşmenin bir ölçütü olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan sigorta sektörünün aktif toplamının GSYİH içindeki payı sigorta sektörünün finans kesimindeki yerini belirlemede kullanılabilir.

Finansal kurumların aktifler toplamının GSYİH'ye oranları incelendiğinde, bankaların belirleyici gücü ortaya çıkmaktadır. Sigorta sektörünün aktif toplamının GSYİH'ye oranı yıllar itibariyle istikrarlı bir seyir izlemesine rağmen, sektörün finans kesiminde etkili bir güce ulaştığı söylenemez.

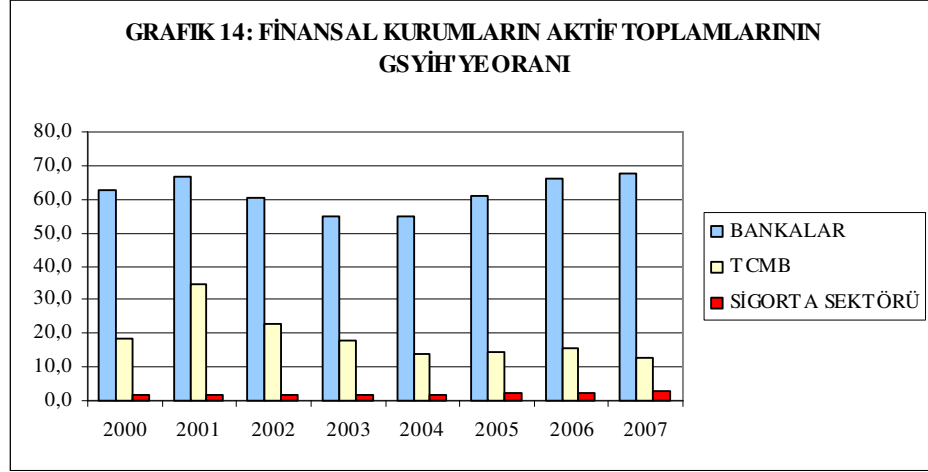
Finansal kurumlar aktiflerinin GSYİH'ye oranları aşağıda Tablo-35'te verilmiştir.

TABLO 35: FİNANSAL KURUMLARIN AKTİF TOPLAMLARININ GSYİH'YE ORANLARI (%)

YILLAR	TCMB	BANKALAR	ÖFK	SİGORTA SEKTÖRÜ	FİNANSAL KİRALAMA	FAKTÖRİNG	ARACI KURUMLAR	TOPLAM
1991	15,9	45,4	0,6	0,8	0,5	-	-	63,8
1992	16,9	48,2	0,7	0,8	0,6	-	-	67,3
1993	14,5	51,4	0,9	0,9	1,0	-	0,2	68,9
1994	19,1	49,6	1,1	1,1	1,2	-	0,2	72,2
1995	18,9	51,7	1,1	1,1	1,4	0,3	0,2	74,8
1996	23,9	70,1	1,6	1,6	1,9	0,7	0,2	100,0
1997	25,2	69,0	1,6	1,6	1,9	0,8	0,0	100,0
1998	24,0	52,5	1,2	1,2	1,9	0,6	0,2	81,6
1999	19,5	69,0	1,6	1,8	1,3	0,9	0,4	94,5
2000	18,5	62,6	1,4	1,6	1,3	0,8	0,4	86,5
2001	34,5	66,8	1,0	1,7	1,2	0,6	0,4	106,1
2002	23,1	60,7	1,1	1,5	0,1	0,6	0,3	87,5
2003	18,0	54,9	1,2	1,7	1,1	0,7	0,3	77,8
2004	14,1	54,8	1,3	1,8	0,9	0,7	0,2	73,7
2005	14,6	61,2	1,5	2,2	1,0	0,8	0,4	81,7
2006	15,4	65,9	1,8	2,3	1,3	0,8	0,4	87,9
2007	13,0	67,9	2,3	2,6	1,6	0,9	0,4	88,7

Kaynak : -BDDK, www.bddk.gov.tr, Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri, Aracı Kurumlar: www.tspakp.org.tr

Yıllar itibariyle finansal kurumların aktif toplamlarının GSYİH içindeki payları Grafik- 14'te gösterilmiştir.

4.4.FİNANSAL ARAÇLARIN GSYİH İÇİNDEKİ PAYLARI

Sigorta sektöründe toplanan fonlar ekonominin reel kesimine etkin bir şekilde kanalize edildiğinde, ekonomik gelişmede hızlı ilerlemeler kaydedilir. Bu nedenle, sigorta sektörünün finans sektörü içindeki payının yüksek olması ekonomideki toplam kaynakların etkinliğini ve verimliliğini artırır.¹⁵⁴ Bu bakımdan sigorta primlerinin GSYİH içindeki payları sigorta sektörünün finans kesimindeki yerini belirlemede kullanılabilir.

Finansal araçların ve finansal araçlar içinde yer alan sigorta şirketleri primlerinin GSYİH içindeki payları Tablo-36'da görülmektedir.

¹⁵⁴ a.g.m. ,s.44

TABLO-36 FİNANSAL ARAÇLARIN GSYİH'DEKİ PAYLARI (%)

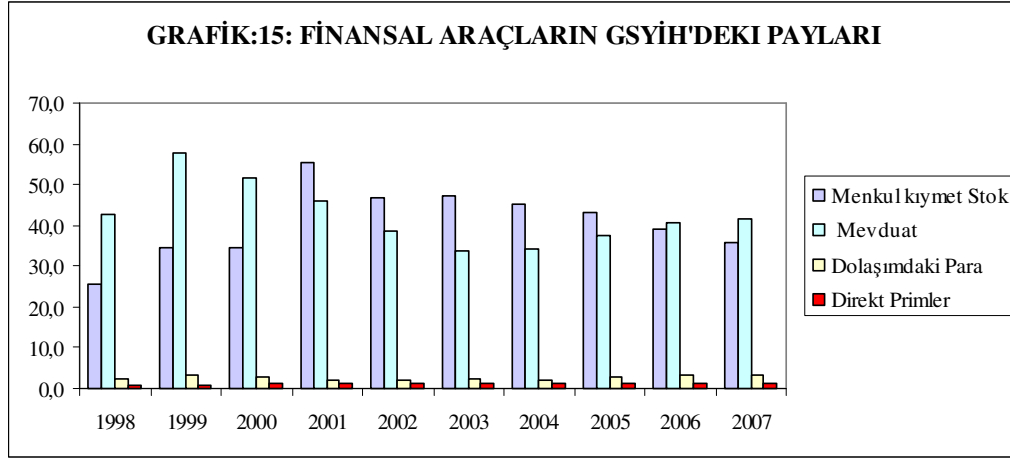
YILLAR	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. DOLAŞIMDAKİ PARA	2,50	3,08	3,03	2,2	2,2	2,4	2,2	2,8	3,3	3,1
2. DOLAYLI FİNANSMAN ARAÇLARI	46,79	62,40	56,12	48,8	41,6	36,9	37,8	41,4	45,1	46,1
2.1. Mevduat	42,82	57,85	51,70	46,0	38,7	33,9	34,2	37,5	40,6	41,7
2.2. Sigorta Sektörü Direkt Primler	0,86	1,23	1,41	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3
2.3. Toplam Finansal Kiralama	1,00	0,65	0,78	0,6	0,5	0,5	0,7	0,9	1,1	1,4
2.4. Factoring Alacakları	0,65	0,84	0,73	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7
2.5. ÖFK Katılım ve Cari Hesabı	1,28	1,81	1,48	0,8	0,9	0,9	1,1	1,3	1,5	1,0
3. MENKUL KIYMETLER (STOK)	25,57	34,61	34,77	55,6	46,8	47,1	45,2	43,2	39,1	35,9
TOPLAM (1+2+3)	74,87	100,1	93,92	106,6	90,6	86,4	85,2	87,4	74,8	66,2

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri, BDKK Faaliyet Raporu 2005, 2006, 2007, SPK.2007 Yılı Faaliyet Raporu.

Finansal araçların GSYİH içindeki ağırlığının önemli bir bölümünü dolaylı finansman araçları oluşturmakta ve bu araçlar içinde de banka mevduatlarının önemli bir ağırlığı bulunmaktadır.

GSYİH'ye oranlar yönünden, mevduat birinci, menkul kıymetler ikinci, sigorta primleri ise beşinci sırada yer almaktadır.

1998'den 2007 yılına kadar geçen sürede primlerin GSYİH'ye oranları yükselmekle birlikte, bu süreç içinde % 2'ye dahi çıkamaması sektörün finansal kesimde etkin olmadığını göstermektedir. Finansal araçların GSYİH içindeki payı grafik 14'te gösterilmiştir.

4.5.SİGORTA PRİMLERİNİN FİNANSAL ARAÇLAR TOPLAMINDAKİ PAYI

1998-2007 yılları arasında, sigorta primlerinin toplam mali araçlar içindeki payları Tablo-37'de görülmektedir.

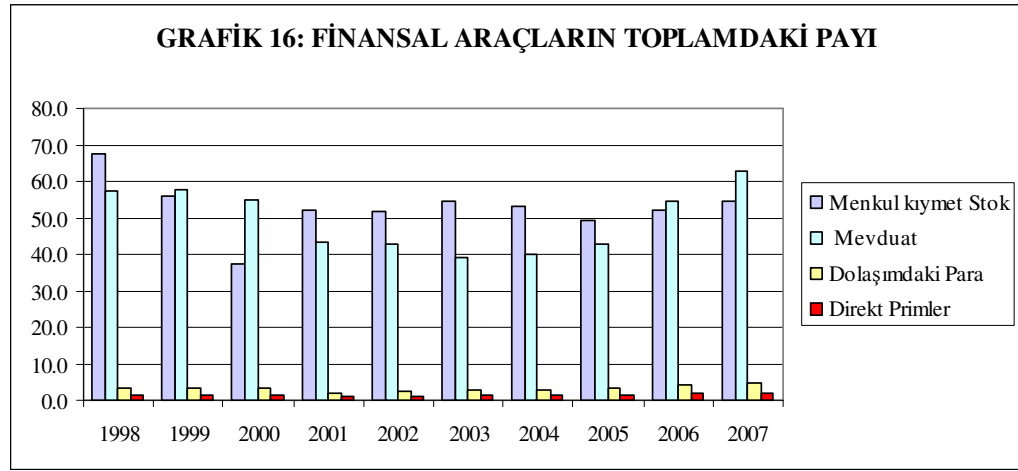
TABLO-37 FİNANSAL ARAÇLARIN TOPLAM İÇİNDEKİ PAYLARI (%)

YILLAR	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. DOLAŞIMDAKİ PARA	3,35	3,08	3,23	2,1	2,4	2,7	2,6	3,2	4,4	4,6
2. DOLAYLI FİNANSMAN ARAÇLARI	62,49	62,34	59,75	45,8	45,9	42,8	44,3	47,4	60,3	69,6
2.1. Mevduat	57,19	57,8	55,05	43,2	42,7	39,3	40,1	42,9	54,2	62,9
2.2. Sigorta Sektörü Direkt Primler	1,37	1,23	1,5	1,0	1,1	1,3	1,4	1,4	1,7	1,9
2.3. Toplam Finansal Kiralama	1,34	0,65	0,83	0,6	0,6	0,6	0,9	1,0	1,5	2,1
2.4. Factoring Alacakları	0,88	0,84	0,78	0,4	0,5	0,6	0,7	0,7	0,9	1,1
2.5. ÖFK Katılım ve Cari Hesabı.	1,71	1,81	1,57	0,7	1,0	1,0	1,3	1,5	2,0	1,6
3. MENKUL KIYMETLER (STOK)	67,63	55,73	37,02	52,1	51,7	54,5	53,0	49,4	52,2	54,2
TOPLAM (1+2+3)	100	100	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri, BDKK Faaliyet Raporu 2005, 2006, 2007, SPK.2007 Yılı Faaliyet Raporu,

Mali toplamdaki en büyük payı, dolaylı finansman araçları ve bu araçlar içindeki mevduatlar oluşturmaktadır. 1996 – 2005 yılları arasında finansal araçların toplamındaki dolaylı finansman araçlarının payı ve mevduatların payı düşmüş, buna karşılık sigorta şirketlerinin payı ise 1996 yılında % 1.37 iken 2007 yılında %1.9 olmuştur. Söz konusu oran yıllar itibariyle artış göstermesine rağmen, %1’ler gibi düşük bir seviyede seyretmesi, sektörün finansal kesimde etkin olmadığına işaret eder.

Finansal araçların toplam finansal araçlar içindeki payı grafik 16’da gösterilmiştir.

4.6.SİGORTA SEKTÖRÜNÜN FİNANS KESİMİNDEKİ YERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sigorta şirketleri tarafından yapılan yatırımların toplam menkul kıymet stokunda, toplam menkul kıymet ihracında ve direkt primlerin menkul kıymet stokundaki düşük payları, sigorta şirketlerini finansal kurumlar arasında en düşük aktif oranına sahip olan kurumlardan biri olması, primlerin GSYİH ve toplam

finansal araçlar içindeki düşük düzeyi, sigorta sektörünün finans kesiminde etkin bir rol oynamadığını göstermektedir.

Dolayısıyla, sermaye birikiminin temelini oluşturan tasarrufların gerçekleştirilmesinde ve bu tasarrufların finansal piyasalar kanalıyla yatırımlara dönüştürülmesinde bir aracı kurum niteliğinde olan sigorta şirketlerinin Türkiye’de bu işlevini tam olarak yerine getiremediği söylenebilir.

Sigorta şirketlerinin finansal piyasalarda etkin olamama sebeplerinin başında; fon biriktirme işlevini tam olarak yerine getirememesi yer almaktadır. Buna bağlı olarak sigorta şirketleri finansal piyasalarda özellikle bankalarla karşılaştırıldığında son derece küçük ve pasif bir finansal aracı kurum niteliği kazanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki sigorta şirketlerinin durumu incelendiğinde çok farklı bir durum ortaya çıkar. Bu ülkelerde, önce sigorta şirketleri kurulup gelişerek ekonomideki yerini almış, topladığı fonlar ve elde ettiği mali karlarla bankaların kurulmasını sağlamışlardır. Dolayısıyla, gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri gerek aktif büyüklükleri, gerekse finansal piyasalara aktardıkları fonlar açısından önde gelen kurumlardır. Halen Türkiye’de finansal piyasalarda bankaların hakimiyeti söz konusudur. Bu durumun en önemli nedeni ise, bankalara yasalarla belli ayrıcalıkların tanınması, kurumsallaşmış örgüt yapılarının olması ve ülkemizde yaşanan ekonomik koşullardır. Bankalar mevduat toplama yetkisi dışında; bankalara kredi verme, şirketlere iştirak etme, menkul kıymet portföyü oluşturma, aracı kurum faaliyetlerinde bulunma ve MKYF kurma yetkisine sahiptir. MKYF kurma yetkisi Sermaye Piyasası Kanununda yapılan değişiklikle sigorta şirketlerine ve aracı kurumlara da verilmiştir. Ancak, MKYF çıkarma. şirketin bünyesinde bir portföy

yönetim organizasyonunu zorunlu kılmaktadır. Portföy yönetim kadrosu oluşturmanın maliyetli bir işlem olması nedeniyle, sigorta şirketleri fonun yönetimini anlaştıkları bankalara devretmektedir. Ancak, bu durum son yıllarda özel emeklilik sisteminin devreye girmesiyle değişmeye başlamıştır.

SONUÇ

Sanayileşmiş ülkelerde, bireysel tasarrufları toplama açısından önemli işlevleri bulunan, finansal piyasalara fon aktaran en önemli kurumsal yatırımcılardan biri olan sigorta şirketleri; Türkiye’de fon yaratma işlevini tam olarak yerine getirememekte ve finansal piyasalarda etkin bir rol oynayamamaktadır.

Sigorta şirketlerinin finansal piyasalara katılımlarının artırılabilmesi için öncelikle, sigorta sektörünün bu piyasalara aktarılabilir fonları yaratıyor olması gerekir. Ancak prim üretimi bakımından Türkiye’deki gelişim incelendiğinde; gerek prim üretimi gerekse kişi başına düşen prim üretimi ve primlerin GSYİH’ye oranları açısından yapılan uluslararası karşılaştırmalarda Türkiye’de sigortacılığın boyutlarının çok yetersiz olduğu görülmektedir. Buna karşın, göstergelerin yıllar içindeki performansı dikkate alındığında Türk sigortacılığının istikrarlı bir gelişme içerisinde olduğunu söylenebilir.

Sigorta branşlarının prim üretimi içindeki payları bakımından ise, ağırlığı hayat dışı sigortalar oluşturmaktadır. Yatırımların finansmanı açısından, uzun vadeli fonları toplayan hayat sigortalarının prim üretimi içindeki ağırlığı yıllar itibariyle artış göstermiştir. Ancak, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde hayat dalı prim üretiminin toplam üretimindeki payı %70’leri bulduğu gözönüne alındığında bu artışın yeterli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, bireysel emeklilik sisteminin devreye girmesi de, uzun vadeli fonların finansal piyasalara kanalize edilmesi bakımından olumlu bir gelişmedir.

Özellikle, bireysel emeklilik sistemi katkı payı tutarlarının dört yıl içerisinde GSYİH'nin %0,5'ine ulaşması, sistemin gelişme potansiyeline işaret etmektedir.

Hayat ve hayat dışı sigorta dallarının kanunla ayrılması, özellikle hayat sigortacılığının gelişimi ve sermaye piyasası açısından önem taşımaktadır. Çünkü hayat dışı dallarda riskin tahmin edilebilirliği daha düşük olduğu için, likidite ihtiyacı da, daha yüksek olmaktadır. Bu da, geçmişte hayat dalında elde edilen uzun vadeli fonların hayat dışı dallarda kullanılması sonucunu doğurmuştur. Yapılan düzenleme ile, şirketler profesyonel portföy yönetim tekniklerinden yararlanması amaçlanmış ve uzun vadeli fonların kısa vadeli sorunların çözümünde kullanılması engellenmiştir.

Türk sigorta sektörünün gelişmemiş olmasının temelinde, uzun yıllardır ekonomide yaşanan enflasyon olgusu vardır. Enflasyon, sigortalanabilir menfaatin cari değerini yükselttiğinden sigorta primini arttırır. Bu durum ise, sigortalıya eski durumuna göre ek bir mali külfet getirir. Buna karşılık, hasar meydana geldiğinde ödenen tazminat karşılığı, ortaya çıkan hasarı karşılamaktan uzak kalmaktadır. Bu durum kendini en çok hayat sigortalarında göstermektedir. Nitekim, ekonomik krizin yaşandığı 1994 yılında hayat dalındaki sabit fiyatla prim üretimi bir önceki yıla göre % 37,9, 2001 yılında ise % 30 oranında azalmıştır. Ancak, hayat fonlarının enflasyon altında getiri elde ederek erimesini önlemek amacıyla, enflasyona endeksli prim artışı ve yıllık kar payı ödemeli hayat sigortası sistemleri uygulamaya konmuştur.

Türk Sigorta Sektörünün mevcut branşlarındaki atıl kapasitelerinin varlığı, sektörün fon yaratma işlevini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanı sıra, sigorta üretiminin henüz uygulanmadığı, sigortalanabilir risklerin bulunduğu branşlar da sektörün düşük fon toplamasında diğer bir nedendir. Ancak, AB'ye geçiş sürecinde,

mali sorumluluk sigortaları, hukuki koruma sigortası, sosyal bir misyon taşıyan zorunlu sigortaların sayısında artış beklenmektedir. Bu şekilde, günlük hayatta sigortalanabilir risklerin daha büyük bir bölümü sigorta poliçesi kapsamına girecektir.

Bununla birlikte, son yıllarda zorunlu sigortalarda meydana gelen artış, yeni sigorta branşlarının ihdas edilmesi, bireysel kredi kullanımındaki artışına bağlı olarak yeni sigorta ürünlerinin sunulması ve sektöre yabancı sigorta şirketlerinin girişi bu durumu değiştirmeye başlamıştır. Yeni sigorta türlerinin yanı sıra, tarım ve sağlık sigortaları sektörün büyüme alanları arasında yer almaktadır.

Prim tahsilatında gecikmelerin yaşanması, sigorta şirketlerinin nakit sıkıntısı çekmelerine, hasar ödemelerini zamanında yapamamalarına, reasürans şirketlerine borçlu kalmalarına neden olmakta ve ekonomiye aktarılacak yeni fonların birikmesine engel olmaktadır. Prim tahsilatında yapılan düzenlemelerle birlikte, prim alacaklarının direkt primler içindeki payı düşüş eğilimine girmiştir.

Sigorta şirketlerinin fon kullanım alanları arasında, en büyük ağırlığı kamu kağıtları oluşturmaktadır. Enflasyon yüzünden piyasa faiz oranlarındaki artış ve vadelerin kısalması, sabit getirili menkul değerleri (devlet iç borçlanma kağıtlarını) tercih edilen yatırım araçları haline getirmiştir. Böyle bir ortamda, sigorta şirketleri fonlarını kısa vadede reel getiriler sağlayan devlet kağıtlarına plase etmişlerdir. Hisse senedi piyasasının volatilitésinin yüksek oluşu da, sigorta şirketlerini kamu kağıtlarına yönelten diğer bir etkidir. Diğer taraftan, şirketlerin kaynak kullanımına ilişkin yasal sınırlamalar, likidite ihtiyacı yüksek olan hayat dışı

sigorta dallarının ağırlıkta oluşu, şirketlerin yatırım tercihlerini kamu kağıtlarından yana kullanmalarına neden olmaktadır.

Sigorta şirketleri tarafından yapılan yatırımların toplam menkul kıymet stokunda, toplam menkul kıymet ihracında ve direkt primlerin menkul kıymet stokundaki düşük payları, sigorta şirketlerini finansal kurumlar arasında en düşük aktif oranına sahip olan kurumlardan biri olması, primlerin GSYİH ve toplam finansal araçlar içindeki düşük düzeyi, sigorta sektörünün finans kesiminde etkin bir rol oynamadığını ve sektörün gelişme potansiyelini yeterince değerlendiremediğini göstermektedir.

Sigorta sektörü için yaşanan olumlu gelişmelerden birisi de, 3794 sayılı Kanunla sigorta şirketlerine MKYF kurma hakkı tanınmasıdır. Bu şekilde sigorta şirketlerinin portföy yönetimi konusunda uzmanlaşmaları amaçlanmıştır.

Sigorta şirketleri kurdukları MKYF'yi piyasaya arz etmek dışında, topladıkları primleri kendi yönettikleri MKYF'lerde değerlendirme imkanına sahiptirler. Bunun yanı sıra, sigorta şirketleri kurdukları fonlardan, fon portföyünün belli oranında komisyon alarak gelirlerini artırabilirler. Diğer taraftan, MKYF kurmak ve yönetmek, sigorta şirketlerinin tanınmasına da yardımcı olmaktadır. Ancak, MKYF çıkarmanın bir portföy yönetimi kadrosunu zorunlu kılması ve bu organizasyonun maliyetli bir iş olması, sigorta şirketlerinin portföy yönetimini bankalara devretmesine yol açmıştır. Yani uygulamada, başlangıçtaki amaca ulaşılmamıştır. Ancak, Bireysel Emeklilik sisteminin devreye girmesiyle son yıllarda bu durum değişmeye başlamıştır.

Yukarıdaki tespitlere karşın; sektörün yıllar itibariyle istikrarlı bir şekilde büyümesi, son yıllarda yaşanan gelişmeler, AB'ye uyum süreci, yeni Sigortacılık Kanunu ile birlikte sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin güçlenmesi, rasyonel olmayan fiyat rekabetinin azalması, şeffaflık ve bilgilendirmenin artması, tahkim sistemi ile anlaşmazlıkların mahkemeye gitmeden çok daha hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması yönünde adımlar atılarak sektöre disiplin sağlanması ve yabancıların sektöre gösterdiği ilgi gibi nedenlerle, Türk sigorta sektörünün daha sağlıklı ve rekabetçi bir yapıya kavuşması ve sektörde müşteri memnuniyetinin artması beklenmektedir. Daha sağlıklı bir yapı ve müşteri memnuniyeti sigorta kavramının toplumda daha yaygınlaşmasını sağlayarak sektörün gelişmesine katkıda bulunacaktır.

ÖZET

Zarara uğrama veya arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme olasılığı olan risk, insan hayatının her anında ortaya çıkabilir. İnsanların ve işletmelerin riskten kurtulma çabalarının sonucu olarak, riski paylaştıran ve dağıtan toplulukların oluşturulması, riskin devredilmesi ve riske karşı bir fon oluşturulması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bir risk yönetimi biçimi olan sigortacılığa gerek duyulmuştur.

Ancak, sigortacılık yalnız rizikoları temin eden ve bunların gerçekleşmesi halinde, meydana gelecek hasarların giderilmesinden sorumlu olan bir sektör değildir. Aynı zamanda sahip olduğu özellikler nedeniyle ekonomide bir takım işlevleri de vardır.

Sigortacılığın en önemli fonksiyonlarından biri de, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım araçları vasıtasıyla ekonomiye kazandırmaktır. Sigortacılık faaliyetleriyle, biriken büyük montanlı fonlar günümüzün gelişmiş ülkelerinin kalkınmalarında dinamik bir rol oynamıştır.

Sigortacılığın ekonomide üretkenliği artıran, böylece büyüme ve gelişmeyi destekleyen ekonomik işlevleri, sigorta işletmelerine bir finansal kurum niteliği kazandırmış ve sigorta sektörü finansal sistemde daha fazla pay sahibi olmuştur.

Sigortacılıkta fon yaratmanın temel şartı prim üretimidir. Finansal piyasalara konu olan fonların en önemli kaynağını primler oluşturmaktadır.

Türk sigorta sektörünün fon yaratma kapasitesini belirleyebilmek için; prim üretiminin yıllar itibariyle artış seyri, sigorta branşlarına göre dağılımı, GSYİH'ye oranı ve kişi başına düşen prim üretimi değerlendirilmiştir. Prim üretimi, toplam primlerin GSYİH içindeki payları ve kişi başına düşen primler yıllar itibariyle artış göstermişse de, yapılan uluslararası karşılaştırmalarda, Türkiye'de sigortacılığın boyutlarının çok yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Sigorta primlerinin branşlar itibariyle dağılımına bakıldığında ise, en büyük ağırlığın likidite ihtiyacı ve hasar oranı yüksek olan hayat dışı sigortalarda olduğu görülür.

Türk sigorta sektörünün finans kesimindeki yeri ise, sermaye ve para piyasasındaki yeri, finansal kurumların aktif toplamındaki payı, finansal araçların GSYİH içindeki payı ve toplam finansal araçlar içindeki payı incelenerek belirlenmiştir. Buna göre; sektörün toplam yatırımlarının ve primlerinin toplam menkul kıymet stokunda düşük bir payı olduğu, para piyasasında önemli bir ağırlığı bulunmadığı, finansal aktifler açısından en küçük mali kurumlardan biri olduğu ve primlerin toplam finansal araçlar ve GSYİH içinde önemli bir ağırlığı olmadığı ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

People may face risk, which is the probability of occurring unexpected and undesirable events, at any time. To transfer those risks, people and companies have sought techniques. Insurance is a way of dealing with risks, in which a large number of individuals having similar characteristics, who are exposed to a particular risk of loss, transfer the risk of loss to the insurer for the certainty of a smaller payment called premium.

Besides its role such as covering risks and compensating losses, insurance sector contributes to the economy. It is one of the important sectors that contribute greatly to individuals in particular and economies in general. It facilitates long term savings, reduces losses through risk management expertise, contributes to general prosperity level, leads to a development in international economic relations and trade, helps to stimulate capital markets.

One of the important role of insurance is to generate funds and channel to these funds to the economy. By doing so, insurance sector has played a very critical role in the economic development of many countries.

Due to their role in the economy, insurance companies are regarded as financial institutions. Also, in many countries the sector has more share than other sectors in the financial system.

To assess the capacity of Turkish Insurance Sector in generating funds, premium volume, the breakdown of insurance branches, insurance penetration and insurance density were analyzed. Despite developments in premium volume,

insurance density, insurance penetration, these figures are quite low in comparison with other countries. Moreover, non life business outweighs the total premium volume.

To assess the position of Turkish Insurance Sector in the financial system, the share of the sector in the total assets of financial institutions, the share of financial instruments in GDP and the share of the sector in the total financial instruments were analyzed. However, the insurance sector does not have enough importance in the financial system.

KAYNAKÇA

- AKBULUT Ramazan : **1994-1999 Döneminde Türkiye'deki Özel Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesinin Genel Değerlemesi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 29, Sayı 2, Kasım-2000
- AKAN Mustafa : **Serbest Tarifeye Geçişin Sigorta Sektörüne Etkileri**, Reasürör, sayı 14, 1994, www.millire.com.tr
- AKBALIK MURAT, : **Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Hayat Sigortası Uygulamaları ve Türkiye Üzerine Çözüm Önerileri**, Reasürör, sayı 30, 1994, www.millire.com.tr
- TUNAY K. Batu,
UZUNER Mustafa
- AKMUT Özdemir : **Hayat Sigortası Teorisi ve Türkiye'deki Uygulama**, Sevinç Matbaası, Ankara,1980.
- AKYOL Serpil : **Hayat Sigorta Şirketlerinde Fonların Oluşumu ve Kar Payı olarak Dağıtımı**, Yüksek Lisans Tezi, İst.-1994, İÜ SBE
- AKTUĞLU Mehmet Ali : **İhtisas Muhasebeleri**, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF, Yayın No:6, 1984
- ALİEFENDİOĞLU Tacettin : **Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Toplanan Fonların Ülke Ekonomisinde Verimli Kullanım Yolları**, Türk Sigortacılığının Gelişimi ve Geliştirilmesi, Seminer, İTO,1986
- ALKİN Erdoğan : **Sigorta Kesiminin Fon Yaratma Gücü, Türkiye'de Sigorta Kesiminin Ekonomik Gücü ve Gelişmesi** (Seminer), İktisadi Araştırma Vakfı (İAV) Yayın No: 1983-56
- ARSLANLAR İsmail,
KANDEMİR Seyran : **Sigorta Şirketlerinde Rekabetin Düzenlenmesi**, Reasürör, sayı 34, 1994, www.millire.com.tr
- AYBAY Serdar : **Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri 7 P's Yaklaşımıyla Uygulamalı Bir Araştırma**, Reasürör , sayı 44, 2001, www.millire.com.tr
- AYDIN Davut : **Finansal Araçlar Açısından Finans Piyasası Üzerine Bir Araştırma, 1963-1975 Döneminde Türkiye'deki Mevcut Durum**, Eskişehir, 1980
- BARAN Tevfik : **Sigorta ve Reasüransa Bir Yaklaşım**, Bizim Büro Basımevi, Ankara,1982.

- BİLGİLİ Muzaffer : **Liberalleşmenin Kurumsallaşması İçin Gerekli Denge ve Şartların Tartışılması**, (Panel), Türk Sigortacılığında Liberalleşme, İ.A.V. 1994/99, İST., 1994.
- BIRDS John : **Modern Insurance Law**, 2nd Ed., London, 1988.
- BLACK JR Kenneth : **Life Insurance**, 12th Ed., New Jersey, 1994.
D.SKIPPER JR. Harold
- BOZER Ali : **Sigorta Hukuku Genel Hükümler Bazı Sigorta Türleri**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 184, Olgaç Matbaası, Ankara, 1986.
- ÇALDAĞ Yurdakul : **Sigorta İşletmeleri ve Muhasebesinin İncelenmesi** , Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No:125, Kalite Matbaası, Ankara, 1979
- ÇİPİL Mahir : **Türk Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması**, Hazine Dergisi, Sayı 16, 2003
- DEMİRALP Selçuk : **Liberalleşmenin Kurumsallaşması İçin Gerekli Denge ve Şartların Tartışılması**, (Panel), Türk Sigortacılığında Liberalleşme, İAV, 1994/1999, İstanbul, 1994
- DIACON S.R., : **Success in Insurance**, John Murray Publishers,
CARTER R.L London, 2005
- DUMAN Şebnem : **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar**, Bilar Aş, Yayınları, İstanbul, 1990.
- ECER Hayati, : **Sigortacılık Sektörümüzün Sorunları ve Çözüm**
ZAIM Turan **Önerileri**, Reasürör, sayı 26, 1997,
www.millire.com.tr
- ELLIOT Curtis M : **Fundamentals of Risk and Insurance**, John Wiley
VAUGHAN Emmet J and Sons Inc, Newyork,1972.
- ERDOĞAN Koray : **Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Sigorta Sektörü Üzerindeki Etkileri**, Active Dergisi, Ocak 2003, Numara 28, s.6/9
- ERGENEKON Çağatay : **Sigorta Sektörü** , İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No:5,1995

- ERGENEKON Çağatay : **Özel Emeklilik Kurumları Karşısında Hayat Sigortacılığının Rekabet Gücünün Artırılması**, Reasürör, sayı 27, 1997, www.millire.com.tr
- GENÇ Ahmet : **Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterliliğin Ölçülmesi ve Türkiye İçin Bir Erken Uyarı Modeli Önerisi**, Doktora Tezi. Ankara, 2002
- GENÇ Ömür : **Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi ve Sermaye Piyasasındaki Etkinliği**, Türkiye Kalkınma Bankası AŞ, Ekonomik Analiz Konjonktür ve Sektör İzleme Müdürlüğü, Ankara, 1997.
- GÜÇ Meltem Gürler : **Sigortacılıkta Halkla İlişkilerin Önemi**, Reasürör, sayı 11, 1993, www.millire.com.tr
- GÜNAYDIN R, Kürşat : **Sosyal Güvenlikte Reform İçin Bireysel Emeklilik**, Activeline, Haziran 2003
- GÜRLESEL Can Fuat
ALKİN Kerem
UZUNOĞLU Sadi : **Avrupa Sermaye Piyasaları, Bütünleşme ve Türk Sermaye Piyasası**, İMKB Araştırma Yayınları No:10, İstanbul, 1977
- İYİDOĞAN Aslı : **Sigorta Sektöründe Rekabetin Düzenlenmesi**, Reasürör, sayı 36, 1999, www.millire.com.tr
- KAHYA Mehmet : **Sigorta Sektörünün Ekonomik Kalkınmadaki ve Önemi ile Fon Yaratma İşlevi ve Sermaye Piyasalarındaki Etkinliği**, Reasürör, sayı 37, 2000 www.millire.com.tr
- KARACAN Ali İhsan : **Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Liberalleşme, Niteliği, İçeriği, Fayda ve Mahzurları** (Tebliğ), Türk Sigortacılığında Liberalleşme, İ.A.V, 1994/99, İST, 1994
- KARAYALÇIN Yaşar : **Risk, Sigorta – Risk Yönetimi, Özel Sigorta Hukukuna Giriş**, Banka Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Olguç Matbaası, Ankara, 1984
- KAZGAN Haydar
SOYAK Alkan
KORALTÜRK Murat
KONGAR Bilgi : **Cumhuriyetin 75 Yıllık Sigortacısı Koç ALLIANZ**, Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd., İstanbul, 1998
- KÖSE Ali : **Sigorta Sektörünün Gelişimi**, Reasürör, sayı 7, 1992, www.millire.com.tr
- KÖSE Ali : **Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik**

- TUNAY K. Batu : **Performansı 1990'lara İlişkin Bir Değerlendirme**, www.makalem.com
- KÖSE Ali : **1991 – 1997 Döneminde Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi**, ACTIVE Dergisi, Haziran - Temmuz 1999
- KUŞÇU Sinan : **Sigorta Talep Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, Mega Ofset Matbaa Sanayii Ltd. Ş., Erzurum, 1996
- NOMER Cahit : **Başlarken**, Reasürör, Sayı-1., 1991, www.millire.com.tr
- ÖCAL Tezer
ÇOLAK Ö. Faruk : **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999
- ÖĞÜTGEN Mesut : **Bireysel Emeklilik Sistemi**, ACTIVE Dergisi, Temmuz Ağustos 2003
- ÖNAL Yıldırım
MADRAN Canan : **Türk Sigortacılık Sektöründe Pazarlama Sorunları Bu sorunların Sektörün Finansal Yapısı Üzerindeki Etkileri ve Çözüm Önerileri**, Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması, Milli Reasürans TAŞ, 1997
- ÖMRÜUZAK Faruk : **Liberalleşmenin Sonuçları, Yeni Ürünler, Acente İlişkileri** (Panel), Türk Sigortacılığında Liberalleşme, İAV, 1994/1999, İstanbul, 1994
- PARSONS Christopher : **Insurance Law**, City University Cass Business School, 2005
- PARSONS Christopher : **Theory of Risk and Insurance Markets**, City University Cass Business School, 2005
- PEKİNER Kamuran : **Sigorta İşletmeciliği Prensipleri - Hesap Bünyesi**, İ.Ü. Yayınları, No:1904, Sermet Matbaası, İstanbul, 1974
- SAĞLAM Necdet : **Sigorta Şirketlerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve AB'ye Uyum**, ETAM AŞ., Eskişehir, 1996
- SARAN Mine : **Sigorta Sektöründe İmaj Sorunun Çözümünde Halkla İlişkiler Faaliyetinin Kullanılması**, Reasürör, sayı 27, 1997, www.millire.com.tr

- SARIKAMIŞ Cevat,
MURADOĞLU Gülnur,
AYDIN Nurhan,
ŞAKAR SEVİL Güven
- TAŞKIN Ercan
ŞENER Yelda
- TEMEL Nizamettin
- TUNAY K. Batu
- TÜLÜCE Perihan
- Uslu NERMİN
- ÜNAL Targan
- ÜNAL Targan
- United States Agency : For
International Development
- VAUGHAN Emmet
VAUGHAN Therese
- YANIK Serhat
- YÜCEL Ali N.
- : **Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar**,
Anadolu Üniversitesi Yayınları No:957, Eskişehir,
1997
- : **Global Normlu Sigorta Sektörü** , Reasürör, sayı
51, 2003, www.millire.com.tr
- : **Sigorta Sektöründe Son On Yılım Gelişmeleri,**
Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı, İAV.,
İstanbul, 1996/113
- : **Enflasyonun Finansal Aracılara Etkileri ve**
Türkiye, www.makalem.com
- : **Türkiye’de Sigorta Sektörünün Fon Yaratma**
Gücü ve Finans Kesimindeki Yeri, Sosyal
Güvenlik ve Banka - Sigorta Şirketleri Sandıkları
ve Uygulamadaki Sorunları Sempozyumu,
Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık
Enstitüsü, Yayın No:1, 1990
- : **Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Hayat**
Sigortacılığının Durumu ve Geleceği, Reasürör,
sayı 32, 1998, www.millire.com.tr
- : **Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon**
Yaratma Kapasitesi , İTO Yayın No:1994-04,
İstanbul, 1994
- : **Gelişen Borsalarda Kurumsal Yatırımcılar**
Türkiye Örneği, Sorular, Çözüm Önerileri,
İMKB Araştırma Yayınları, No:7, Temmuz,1995
- : **Assessment on How Strengthening the Insurance**
Industry in Developing Countries Contributes to
Economic Growth, Şubat 2006, www.usaid.gov
- : **Essentials of Insurance: A Risk Management**
Perspective , John Wiley and Sons Inc., U.S.A,
1995
- : **Sigorta Sektöründe TKY Uygulaması**, Reasürör
Sayı-25, 1997, www.millire.com.tr
- : **Sağlık Sigorta Sistemi ve Özel Sigortanın Yeri**,
Reasürör, sayı 17, 1995, www.millire.com.tr

- YÜCEL Ali N. : **Ülkemizde Hayat Sigortacılığına Genel Bir Bakış**, Reasürör, sayı 10, 1993, www.millire.com.tr
- YÜCESAN Mert : **Türk Sigorta Sektörünü Bekleyen Globalleşme ve Sektörün Bugün İçinde Bulunduğu Sorunlarla Beraber Bu Günü Nasıl Karşılacağı Konusunda Görüşler**, Reasürör, sayı 27, 1997, www.millire.com.tr
- ACTIVE : **1991-1997 Döneminde Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi**
Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri
Bireysel Emeklilik Sistemi
www.makalem.com
- ACTIVELINE : **-Sosyal Güvenlikte Reform İçin Bireysel Emeklilik**
-Sigorta Sektöründeki Gelişim
-Türk Sigortacılık Sektörünün Temel Sorunları Araştırması
www.makalem.com
- ACTIVE ARAŞTIRMA MERKEZİ : **-Türkiye Zorunlu Sigortalarda Bile İstenen Seviyeye Ulaşamadı**
-Modern Topluları Bekleyen En Önemli Sorun Sigorta Sektörü Büyürken Karlılık Oranı Küçülüyor
www.makalem.com
- EMEKLİLİK GÖZETİM MERKEZİ : **Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu: 2005, 2006, 2007,**
www.egm.org.tr
- SİGORTACI GAZETESİ : **Sigorta Tarihi**
www.sigortacigazetesi.org.tr
- BDDK : **Yıllık Rapor- 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007**
www.bddk.org.tr
- TÜİK : **Türkiye İstatistik Yılığ 2004, 2005 (Para, Bankacılık, Sigortacılık)**
www.tuik.gov.tr

- DPT : **Sigorta Sektörü Özel İhtisas Komisyonu Raporu**,
Yayın No : DPT : 2462 – ÖİK : 514, 1996
- FİNANS DÜNYASI : **Türk Sigortacılık Sektörünün Mali Sektör İçindeki Yeri ve Fon Yaratma Gücü**, Sayı: 88,
Nisan 1997
- HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI : **-Hazine İstatistik Yıllığı (1980-2003)**
www.hazine.gov.tr
-Türk Sigortacılığının Temel Göstergeleri 3
-Türk Sigortacılığının Temel Göstergeleri 4
-Türk Sigortacılığının Temel Göstergeleri 5
-Hazine Dergisi Ocak 1997, Sayı 5
-Hazine Dergisi 2003, Sayı 16
-Ekonomik Göstergeler
-Mali Sistem (Çalışma Raporu)
-2004 Yılı Faaliyet Raporu
-2003 Yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor
-2004 Yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor
-2005 Yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor
-2006 Yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor
-2007 Yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor
- İAV : **Türk Sigortacılığında Liberalleşme** (Panel),
1994/1999, İST, 1994
Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler (Seminer),
İST. 1994
Türk Sigorta Sektörünün Son 10 Yılı (Seminer),
İST., 1996
- İAV : **Türk Sigorta Kesiminin Ekonomik Gücü ve Gelişmesi** (Seminer), 1983/56
- İTO : **Türk Sigortacılığının Gelişimi ve Geliştirme İmkanları**, 1986

- İ.Ü. İŞLETME FAKÜLTESİ : **İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt 29, Sayı 2, Kasım 2000
- İZMİR TİCARET ODASI : **Sigorta Sektörü**, İZTO Yayın No: 11, İzmir, 1995
- MİLLİ REASÜRANS T.A.Ş : **Reasürör**, Sayı; 1, 7, 10, 11, 14, 17, 25, 26, 27, 30, 32, 34, 36, 37,44, 51
Sigortacılık Sektörünün Bilimsel Çalışma Yarışması
- SPK : **Yıllık Rapor 2004, 2005, 2006, 2007**
www.spk.gov.tr
- SWISS RE : **Sigma No:4/1998 , 6/2001, 3/2004, 2/2005, 5/2006 Sigma No:3/2008,**
World Insurance in 2007: emerging markets leading the way
www.swissre.com
- TCMB : **Yıllık Rapor-2004 İstatistiki Veriler**
www.tcmb.gov.tr
- TÜRKİYE İŞ BANKASI : **Türkiye’de Sigortacılık Sektörü** Ankara, 1986
- TOBB : **Banka ve Sigorta Sektörlerinin Piyasa Ekonomisindeki Yeri, İşlevi, Önemi, Sorunları, Uluslararası Normlara Göre Bugünkü Düzeyi,** TOBB, Banka ve Sigorta Sektörleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1996
- TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURUMLAR BİRLİĞİ : **Türkiye Sermaye Piyasası Raporları (2001-2004)**
- TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ : **Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik Performansı 1990’lara İlişkin Bir Değerlendirme,** Sigorta Dergisi, Şubat 1998, Sayı 94

KANUN VE YÖNETMELİKLER

- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 5.Kitabı
- 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu (Mülga)
- 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu
- 4632 Sayılı Bireysel Emeklilik, Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu
- Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları

Yönetmeliği

- Sigorta Acenteleri Yönetmeliği
- Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği